

syddasien

3/2000

Tidskrift om

Indien, Sri Lanka, Pakistan, Bangladesh, Afghanistan, Nepal, Bhutan och Maldiverna

**Se, men
inte röra**

Kastsystemet ur en 12-åring's perspektiv

Vi ger er allt!

Ni köper och läser SYDASIEN. Vi ger er hela Sydasiens. Med skribenter både här och där. Och vi ger er ett galleri av namn på de som är mest kunniga i dag på området: **Pär Jansson, Ajit Roy, Johan Mikaelsson, Peter Schalk, Johan Henningsson, Abdul Rasheed, Kalle Kjellman, Rana Rizvi, Bo Gunnarsson, Mirja Juntunen, Staffan Lindberg, Birgitta Göransson, Lars Eklund** och några till. Bara i detta nummer.

Indiska maharajor, het Indiensommar, svenskar i Sri Lanka, indisk cricketskandal, kastsystemet på bynivå, kvinnor och barn i Pakistan, 25-årsdagen av indiska undantagstillståndet, rajasthanska pilgrimer, adoptivpojken **Jonathan**, Sydasiensinstitut i Lund, pakis in England, Sydasiens på Expo 2000 i Hannover och en hel del annat. Det är ämnena. Bara i detta nummer.

Med SYDASIEN behöver ni knappast resa till Sydasiens. Men alla som gjort det noterar säkert det bomärke som denna kontinent sätter i själen. För min del aktiveras detta bomärke av dofterna, ljuden, ansiktena, rösterna som brutalt gör sig påminda så fort jag sätter min fot på trappan ut ur planet.

Några års abstinens från allt detta sätter ibland djupare spår än viljan att "bekämpa imperialismen, det politiska förtrycket och underutvecklingen i området". Men det är båda dessa sidor vi vill förmedla i tidskriften SYDASIEN.

Thomas Bibin

INNEHÅLL I NR 3/00:

En maharaja minns fornstora dagar3
Ajit Roy om spirande fredsförhoppningar
i Kashmir7

Hård blåst kring Iqbal
BLLF: "Dålig fakta-
kontroll" 8

Magnus Bergmar:
Mängder av lögn"11

"Självstyre åt tamilerna en
självklarhet" anser Staffan
Heimerson.....13

Så demoniseras en fiende:
Daniel Ågren på ön Lanka
1724-1741, del 3.....14

Indisk cricket i kris.....15
Salman Rushdies återresa till
Indien.....16

Kamal och kasterna
En 12-åring syn på kast-
systemet.....17

Rana Rizvi om vårdnads-
tvister som blir allt vanligare
i Pakistan.....23

Protester mot amningslag i
Pakistan.....24

Undantagstillståndet 25 år efteråt.

Bo Gunnarsson om ett mörkt
kapitel i Indiens historia25
Mirja Juntunen om en finsk film som skildrar

pilgrimsfärd längs Ganges 29
Kalle Kjellman ifrågasätter
TV-dokumentären om

Jonathan30
Tove Torbiörnsson avisar
kritiken30

East is East – ömsint brittisk
film33
Staffan Lindberg om Lasse

Bergs och Stig T Karlssons bok
I Asiens tid34
Kritiskt perspektiv av Birgitta

Göransson.....36
Recensioner:

Samuel Strandberg.....36
Bo Kage Carlsson36
Maj Wechslemanns

nya Gandhi-film37
Sydasiensinstitut till Lund ..37
Notiser från Sydasiens38

Sydasiens på världsutställning
en i Hannover.....40

SYDASIEN får kritik för
uppgifter om Iqbal Masih.
Läs mer på sidorna 8-12.

© MAGNUS BERGMAR

Omslagsbilden är tagen av **Kalle Kjellman** och visar en indisk herdeflicka.

SYDASIEN, RÅBYGATAN 5A, 223 61 LUND

Telefon och fax: 046-13 35 68

E-mail: sydasien@telia.com

Webb-sida: <http://www.sydasien.m.se>

Utgivare: Tidskriftsföreningen SYDASIEN

Ansvarig utgivare: Thomas Bibin

Tidskriftsredaktör: Lars Eklund

Redaktion för detta nummer: Lars Eklund och

Katarina Sandström Blyme

Tryck: Luleå Grafiska 2000

Prenumerantregister: Nätverkstaden Väst,
031-743 99 05, ekonomitjanst@nätverkstan.net
ISSN: 0282-0463

Prenumeration: Medlemskap i tidskriftsföreningen SYDASIEN, inkl fyra nummer av tidningen (ett år) kostar för privatpersoner i Sverige 200 kr.

Prenumeration för institutioner och bibliotek 250 kr.

Övriga Norden (B-post) 285 kr, övriga Europa

(B-post) 315 kr, utom-Europa (A-post) 350 kr.

Lösnummerpris: 50 kr

Postgiro: 79 54 96-9 SYDASIEN.

Nästa nummer utkommer i december.

Manusstopp: 10 november 2000

Tidskriftsföreningen SYDASIEN har som mål att

sprida information om situationen i södra Asien.

Föreningen stödjer de krafter som bekämpar imperia-

lismen, det politiska förtrycket och underutvecklingen i

området. Föreningen är fristående från politiska partier och grupperingar i Sydasiens såväl som i Sverige.

SYDASIEN HITTAR...

...gamla handelsboden i fiskeläget Stocken, på västsidan av Orust i Bohuslän, där **Ola** och **Erni Friholt** – veteraner inom svensk solidaritets- och fredsrörelse – sedan flera år sommartid driver kaféer på bryggan ut mot havet. Den brygga som länge var Stockens allmänna tilläggsplats, och där fiskebåtarna på väg mot sillfisket utanför Island och långafisket vid Shetland provianterade i Olas pappas affär, innan den lades ner 1963.

Ola och Erni lever som de lär. Genom att utnyttja solenergi och havsvärme har man helt frigjort sig från oljeberoende som bidrar till kvävegödsling av havet, och deras hus fungerar också som konsulat för den virtuella freds-republiken Zitser, grundad 1992 i byn Tresnjevac i Vojvodina (norra Serbien) av unga människor som vägrat låta sig inkallas för att delta i kriget mellan brödrafolken i Jugoslavien, och som faktiskt lyckades få den serbiska militären att ge vika och låta området bli en fredad enklav.

Det är lustfyllt att i kvällssolen sitta på bryggcafeet och blicka ut över den underbara bohuslänska skärgården, med en livlig trafik av fritidsbåtar och kanoter, och samtidigt njuta av läckra bärdrinkar, solidaritetskaffe, äggost eller Zitser-tårta.

Allt som serveras präglas av Ola och Ernys stora engagemang för såväl miljöarbete – alla råvaror köps lokalt – som för internationell solidaritet och kvinnoemancipation. De läckra bakverken och de hembakta bullarna är alla döpta efter stora män och kvinnor, typ **Mahatma Gandhi, Nelson Mandela** och **Elin Wägner**, och medan man äter ges man chans att läsa små söta faktablad om just den person, vars bakverk man valt.

Lars Eklund

...Lonely Planets kontinuerliga uppdatering av sin Indien-guidebok, budgetresenärernas "bibel", på Internet i form av aktuella resetips från resenärer/läsare och påpekanden om ändrade förhållanden i fråga om visaregler, kommunikationer och annat. Det suger i res-tarmen när man går in på: www.lonelyplanet.com/letters/indsc/ind-pc.htm

Mitt liv som maharaja

Somliga sörjer svunna tider – andra har gått framgångsrikt vidare

Varje morgon tar prinsen av Dhar, Devandra Pawar, den gamla Ferguson-traktorn och åker ut på fälten för att plöja åkerlapparna intill ett av familjens gamla palats. Den röda borgen är numera omgjord till ett barnhem. Men prinsen har inte tid att tänka på svunna tider. Jorden måste plöjas inför årets andra skörd.

Att det pulserar kungligt blod i hans ådror märks först då lantarbetarna hälsar på honom. De för samman handflatorna och bugar sig framåt, som om de skulle vilja kyssa hans fötter.

– Folk här har större respekt för mig än för regeringens tjänstemän som sköter det gamla furstendömet Dhar, säger Devandra Pawar.

Hans familj försöker nu överleva på den jordlott som blev kvar av prinsstaten, belägen i norra delen av nuvarande indiska delstaten Madhya Pradesh, efter det att Indien blev självständigt den 15 augusti 1947.

De forna härskarna över prinsstaten Jodhpur har däremot lyckats behålla en viss makt och rikedom genom att förvandla sina palats till magnifika hotell. Trots att maharajan **Swapoor Singh** och hans släkt inte har något politiskt inflytande över sina forna domäner lever vördnaden kvar hos den indiska befolkningen.

– Han som sopar åt mig gör det inte för jobbets skull, utan för att han har respekt för min familj, säger Swapoor Singh och pekar på en man som med krökt rygg sopar bort löv från hotellets gräsmatta.

Tyst och bitter man

Men för maharajan av Dhar, **Shivaji Rad Pawar**, och sonen, prins Devandra Pawar, innebar Indiens självständighet att glansen, rikedomerna och makten försvann. Familjen bor i en nybyggd villa, Happy Villa, medan borgarna och slotten sakta mals ner av vinden och regnet. Oljemålningar av förfäderna och relikier från familjens palats trängs i den lilla villan.

Maharajan av Dhar berättar med inlevelse om familjens anor som sägs gå längre tillbaka än Kristi födelse. Men när samtalen kommer in på tiden efter självständigheten blir han en tyst och bitter man. Kungadömet Dhar var en liten stat utan politisk makt och utan magnifika palats som kunde förvandlas till lyxhotell.

Efter självständigheten tilldelades flera maharajor stora summor pengar som kom-

Maharajan av Bundi. Rajputprinsarna var kända för sin stolthet och tapperhet i fält.

pensation för att de övergav sin suveränitet över landområden som de tidigare ägt som sina personliga stater, och vars folk betraktades som deras personliga undersåtar.

Nizamen, den muslimske härskaren över Hyderabad i södra Indien fick av den självständiga indiska staten ett årligt apånage på 5,2 miljoner rupees, maharajan av Gwalior 3,2 miljoner och Varanasis härskare 1,2.

Men hos småstaterna, som Dhar, hamnade inte en rupie. Maharajan av Dhar och hans son sliter för att överleva på de åkerlappar som blev kvar efter det att djungeln,

dalarna och byarna över en natt förvandlades till statlig egendom, en markant skillnad i jämförelse med det lyxliv prinsarna levde innan självständigheten.

Maharajornas liv var då som en saga och deras intressen kretsade kring diamanter, bilar, sex och jakt. Indiens 560 maharajor hade i genomsnitt 5,8 fruar, 11 titlar, 9,2 elefanter, 2,8 privata järnvägsvagnar, 3,4 Rolls Royce och sammanlagt dödade de 22,9 tigrar i sitt liv. Maharajorna var fullkomligt förälskade i diamanter och allt som glänste.

VÄNDI

Maharaja Swapoor Singh – till höger tillsammans med bror, syster och sonson – är inte bitter över att ha blivit en vanlig medborgare i ett självständigt Indien. Inflytande och ärvd rikedom har gjort att många av maharajorna lyckats behålla många av sina privilegier.

FORTS.

En gång varje år framträdde maharajan av Patiala naken – bortsett från ett diamanthalsband – med sitt organ i full givakt. Han gjorde detta som en hyllning till Shiva linga, guden Shivas fallossymbol. Maharajans stiliga erektion applåderades glatt. Hyllningen gällde både det prinsliga organet som vetenskapen om att hans erektion ansågs ha magiska krafter att ge rikedom och driva ut onda andar ur riket.

Diamanter som afrodisiaka

Maharajan av Mysore hörde talas om att den effektivaste afrodisiakan i världen var gjord av krossade diamanter. Denna olyckliga upptäckt ledde till att prinsstatens ekonomi kollapsade eftersom tusentals värdefulla ädelstenar krossades till damm i prinsens kvarnar.

Sex var någonting maharajorna hyllade mera än bara ett nummer. Deras palats var specialkonstruerade för att fyllas med konkubiner.

Den största vållusten av dem alla var **Bhupinder Singh**, maharajan av Patiala. Hans harem hade över 350 damer, flera av dem från Europa. Han hade även en jungfruskola där han lät flickorna stå på tillväxt. När de unga flickorna hade kommit i puberteten var det dags att introducera dem i Kamasutras ädla konst. På marmorgolvet i jungfruskolan lät maharajan offra en fullvuxen buffel. Flickan fördes in naken, och på golvet, i blodet, bröt maharajan hennes jungfrudom.

Maharajans aptit på erotiska upplevelser var omättlig. För att tillfredsställa sina sexuella fantasier lät han skicka efter ett team av franska, engelska och indiska plastikkirurger för att omforma sina konkubiners kroppar efter de senaste modenyckerna dikterade av franska modemagasin.

När bilen introducerades i Indien kom den att bli ännu en leksak för maharajorna.

Maharajan av Gwalior var den första att skaffa en Rolls Royce vilken han kallade

”pärlan från öster”. Den största bilnarren av dem alla var dock nizamen av Hyderabad. Han hade över 200 Rolls Royce och andra nobla bilmärken. Inte alla bilar var köpta, utan några hade han ”kidnappat”. Nizamen av Hyderabad brukade spatsera runt i sin stad. Såg han en vacker bil parkerad informerade han ägaren om att han skulle uppskatta bilen som en gåva. Men förbindelsen med bilföretaget var inte alltid den bästa. En maharaja blev så förolämpad av en Rolls Royce-försäljare att han köpte åtta Rolls Royce och gjorde om dem till sopbilar.

300 meter räls i silver

Tåg var maharajan av Gwaliors stora passion. Han lade ut en 300 meter lång räls i solitt silver som gick genom palatsets bankettsal. En specialtunnel förband köket med den kungliga matsalen. Maharajan satt vid kortändan av bordet och kunde med en kontrollpanel leverera maten till gästerna. Genom att manipulera med växlar kunde maharajan transportera potatis, ordna en extra leverans från köket för påfyllning till en hungrig gäst och växla bort en dessert för dem som var på diet.

Hundar var däremot nawabens av Jungagadhs stora förälskelse. Bröllopet mellan hans två favorithundar gjorde han

Palatsen var specialkonstruerade för att fyllas med konkubiner

Maharajan av Dhar, H H Shivadji Rad Pawar, är bitter. Han menar att han inte bara har offrat sina privilegier när Indien blev självständigt, utan hela Dhar. Han anser att den indiska regeringen missköter hans gamla prinsstat i nuvarande Madhya Pradesh.

FOTO: PÅR JANSSON

till ett bröllop med flera hundra inbjudna gäster.

Kostnaden för bröllopet gick på 60 000

Spanjorskan Anita Delgrada, som gifte sig med maharajan av Kapurthala, orsakade mycket misstänksamhet bland de engelska myndigheterna i Indien. Bilden tagen 1914.

pund, en summa som kunde ha gett hans undersåtar ett drägligt liv under ett år. Hans palats hade 800 rum. I varje rum hade han en telefon som vaktades av en hund. Maharajornas palats var monument som kunde konkurrera med sagoslottet Taj Mahal i storlek och skönhet. När maharajan av Udaipur besökte England och såg Buckingham Palace tyckte han att slottet liknade en grindstuga.

Jakt den stora passionen

Trots moderna influenser som bilkörning med Rolls Royce förblev maharajornas stora passion tigerjakt. Man jagade från elefantryggen, en hydda i djungeln och naturligtvis från en ombyggd Rolls Royce. För maharajan av Gwalior var medeltalet 22,9 skjutna tigrar ett hå. Fram till 1965 hade han skjutit 1 400 tigrar. Maharajan av djungelstaten Cooch Behar dödade exakt 365 tigrar, 438 antiloper, 220 noshörningar och 311 leoparder. Hans syster, som var en späd och finlemdad kvinna, dödade 27 tigrar innan hon konverterade och blev medlem i Indiens motsvarighet till Djurens vänner.

Jaktutflyktena var ett sätt att bevisa att maharajorna var lika modiga som sina förfäder. Sist, men inte minst, var det en anledning att komma i kontakt med inflytel-

serika jaktgäster. Ett gott ord från en engelsman och det fanns möjlighet att maharajorna fick en bättre placering på salutlistan.

Salutlistan var indelad i de udda talen 9, 13, 15, 17, 19 och 21 kanonskott. Högre antal salvor fick bara vicekungen av Indien, 31 skott, och kungligheter, 101 salutsalvor. Antal skott i saluten var den definitiva gradbeteckningen på maharajornas rang i den furstliga hierarkin. Vicekonungen hade makten att belöna en maharaja för lojalitet genom att höja antalet salutsalvor, men hade också möjligheten att bestraffa.

Det var inte enbart storleken på prinsstaten som avgjorde maharajornas placering på rankingslistan. Trofasthet till den engelska överheten och förmågan att ställa upp trupper till kolonialmakten och antalet diamanter på skattkistans botten var lika betydelsefulla. En rang i denna skottlista var viktigare än en säck full med ädelstenar. 21 kanonskott fick bara fem maharajor: de i Mysore, Badora, Kashmir och nizamen av Hyderabad.

Privilegierna försvann

Men för 425 av Indiens 560 stater mullrade aldrig några kanoner – däribland den lilla prinsstaten Dhar. Kanonsalvorna skulle

VÄND!

Madhvar Rao Scindia, maharajan av Gwalior (med pinnen), beundrar en stor tiger skjuten av prinsen av Wales under hans besök i prinsstaten 1905. Prinsen av Wales kröntes sedermera till kung George V.

FORTS.

dock tystna även för de mest prestigemedvetna maharajorna. Med Indiens självständighet försvann alla kungliga privilegier och förmåner.

De flesta maharajor insåg att deras liv som varit som en tusenårig saga var förbi. Maharajan av Baroda kollapsade gråtande då han satte sin signatur under det papper som tog ifrån honom det land som hans familj kontrollerat sedan början av 1700-talet.

Men det var inte alla maharajor som frivilligt anslöt sig till de nybildade staterna Indien eller Pakistan. En mobb höll maharajan av Orissa fången och släppte honom inte förrän han signerade det dokument som innebar att han överlämnade sin prinsstat till Indien.

Apanagen avskaffades 1973

När frihetens timme slog vid midnatt den 15 augusti 1947 hade alla furstar, utom tre, efterkommit uppmaningen att ansluta sig till Indien eller Pakistan. Men genom övertalning och militärt hot införlivades samtliga 560 furstendömen från Hyderabad, lika stort som Frankrike, till småstater som inte hade större befolkning än 100 innevånare.

Det apanage som inflytelserika maharajor fick efter självständigheten avskaffades av **Indira Gandhi** 1973. Hon avskaffade

också rätten att kalla sig maharaja.

Maharaj Swapoor Singh erkänner att maharajornas liv har varit som en saga.

– Men när landet har blivit socialistiskt, varför inte då vara socialist?

"Bilnarren" nizamen av Hyderabad står mellan de två personer som tvingade honom att införliva sin prinsstat i Indien. Indiens första premiärminister Nehru och generalmajoren Chaudhury som skramlade med vapnen för att övertya nizamen om det lämpliga för Hyderabad att ansluta sig till Indien.

Swapoor Singh menar att när alla har samma möjligheter att avancera i samhället, då är det socialism.

– Jag har offrat mina rättigheter och privilegier, men jag har gjort det utan bitterhet. Jag gjorde det för Indien, säger Swapoor Singh.

"Har offrat Dhar"

Maharajan av Dhar tycker att han har offrat för mycket. För honom sköts det aldrig några kanonsaluter, till honom utdelades det aldrig några apanage och hans lilla prinsstat var för liten för att kunna ha något politiskt inflytande. Han ser hur regeringens korrumperade män stoppar pengar i egen ficka och hur hans forna rike förfaller. De forna gröna skogarna har huggits ner och förvandlats till en torr stäpp. Maharajan av Dhar är helt övertygad om att Dhar sköttes bättre och befolkningen behandlades med större respekt på den tiden då han hade makten.

– Jag har inte bara offrat mina privilegier. Jag har offrat Dhar, säger Shivaji Rad Pawar, maharajan av Dhar.

Sonen Devandra Pawar är 21 år och har bara upplevt tiden efter självständigheten. För honom finns det bara framtid:

– Man kan inte bara sitta stilla och bara vara maharaja. Man måste vara en arbetande människa, en medlem i samhället.

Pär Jansson

SYDASIEN 3/00

Fredsförhoppningar i Kashmir trots avbruten vapenvila

Calcutta 15 augusti 2000

De senaste veckorna har uppvisat en lång rad frapperande politiska skeenden i Indien som kräver uppmärksamhet och analys. Mitt tillmätta spaltutrymme ger dock ingen möjlighet till mer uttömmande behandling, även om jag, som så ofta förr, överskrider min kvot. Det blir därför en tämligen rapsodisk genomgång av dessa skeenden.

Först kom de avgörande motgångarna för vänsterfronten i Västbengalen, sedan den ökande sandelträsmugglaren **Veerappans** djärva kidnappning av Karnatakas stjärnskådespelare **Rajkumar**, därefter det modiga beslutet av Maharashtras delstatsregering att ställa Shiv Sena-ledaren **Bal Thackeray** inför rätta och de återverkningar detta fick i New Delhi med landets tre högsta juridiska företrädare inblandade – presidenten i Högsta domstolen, justitieministern samt justitiekanslern, och slutligen parlamentets beslut att bilda tre nya delstater: Uttarakhand, Jharkhand och Chattisgarh.

Utvecklingen i Kashmir kom dock att ställa alla andra händelser i skuggan och fånga all uppmärksamhet, inom Indien såväl som utomlands.

Förlusten för en ansedd vänsterfronts-parlamentariker med en marginal på 60 000 röster i fyllnadsvalet till Panskuramandatet, som innehafts i 15 år av CPI, till en Trinamul Congress (TMC) -kandidat, en anonym pensionerad byråkrat, följdes strax därpå av installationen av ett av Mamatas nyförvärv – välkänd för sitt förflutna som muskelknutte – som ny borgmästare i Calcutta. Dessa motgångar bådar illa inför delstatsvalet som ska äga rum i Västbengalen inom mindre än ett år.

Ännu mera olycksbådande är emellertid de växlar som TMC, med järnvägsministern själv i spetsen, drar på våldsamma konfrontationer och politisk propaganda, uppbackad av imponerande massmobiliseringar och allt under välvilligt betraktande av Nationella Demokratiska Alliansens (NDA) regering på riksplanet.

Skärrad vänsterfront

Som jag nämnde i min förra krönika (SYDASIEN 2/00) så är den viktigaste oppositionskraften kongresspartiet numera kraftigt decimerad. Om den närmast viktigaste oppositionskraften, vänsterfronten, kan besegras i sitt starkaste fäste Västbengalen innebär det att den BJP-ledda NDA-alliansen kan se fram emot en säkrad maktposition framöver, såvitt inte det interna käbblat sätter käppar i hjulen.

Vänsterfrontens ledning i Västbengalen verkar ha förstått budskapet och är märkbart skärrad så till den grad att man försök

ker vidta ett antal försvarsåtgärder, men den ackumulerade lort man samlat på sig under 23 års oavbruten maktställning är svår att tvätta bort.

Den våghalsiga om än elegant utförda kidnappningen av Karnatakas matinéidol och Veerappans krav på 500 miljoner rupees i lösensumma liksom frisläppandet ur fängelse av hans medbrottslingar och amnesti åt sig själv är mindre anmärkningsvärda än Veerappans övningar i populistiskt röstfiske genom att också ställa krav som appellerar till tamilsk chauvinism. Misstanken kan inte avfärdas att han inom en snar framtid längtansfullt ser fram emot en parlamentarisk karriär, lik den ryktbara **Phoolan Devis**.

Maharashtras kongress-ledda regerings halv hjärtade och till slut bortschabblade försök att ställa Mumbais notoriska maffiaboss **Bal Thackeray** till ansvar inför domstol, anklagad för uppvigling till de anti-muslimska upploppen som skakade staden för nästan ett decennium sedan, var nästintill ett historiskt steg, även om det låg snäva taktiska överväganden bakom. Thackeray, som själv förkunnat sig vara en anhängare av **Adolf Hitler**, har hittills inte bara av sig själv och sina fanatiska stormtrupper utan också av såväl politiska allierade som motståndare betraktats såsom stående över lagen.

Premiärminister Vajpayee inspekterar vaktparaden 15 augusti. FOTO: REUTERS

Nervösa som man var denna gång försökte hans tre hejdukar som är ministrar i koalitionsregeringen i Delhi, genom att gemensamt lämna in sina avskedsansökningar att pressa premiärminister **Vajpayee** till att med alla medel torpedera den rättsliga processen. Vajpayee vägrade dock att godta avskedsansökningarna och skickade istället sin mest betrodda konfliktlösare, ministern för parlamentariska frågor **Promod Mahajan**, för att – utan framgång – söka övertala Maharashtras delstatsregering att ge efter.

Fastän Thackeray och hans gäng hotade med att ställa till med ett nytt blodbad som vedergällning för rättsprocessen vägrade

inrikesministern, tillhörig BJP, att tillmötesgå Maharashtra-regeringens vädjan om att skicka extra centrala polisstyrkor för att ha i beredskap. Oförfärdat rekvirerade delstatsregeringen då istället poliskontingenter från tre angränsande delstater och drev rättsfallet vidare. Nu blev det dock så att freden räddades genom att regeringens begäran om åtal på tivelaktiga grunder avfärdades av den lokala tingsrätten. Men delstatsregeringen har fört fallet vidare till hovrätten, som har accepterat att lyssna på dess överklagande.

Försök att blidka Shiv Sena

I ett försök att delvis blidka sina allierade i Shiv Sena, men utan att direkt överträda juridisk, konstitutionell anständighet, vände sig Vajpayee till Högsta domstolen och tog upp frågan om centralregeringens befogenhet att ingripa i fallet med Thackerays åtal. Domstolen med chefsdomaren i spetsen fällde då ett antal kritiska kommentarer till regeringens handläggning av affären, särskilt dess motstridiga påståenden inför rätten.

På denna kritik reagerade justitieministern **Jethmalani**, själv framstående advokat, med grova smädelser gentemot chefsdomaren liksom mot justitiekanslern – som också uttryckt åsikter som gick emot justitieministerns. Även om Vajpayee tvingade Jethmalani att avgå så har det inte helt gått att tvätta bort den lort som hans angrepp på de två andra juridiska galjonsfigurerna skapat.

Efter många års agitation bland folken i de tre åsidosatta regionerna Uttarakhand i Himalaya, Jharkhand på Chhotanagpur-platån i södra Bihar samt Chattisgarh, det skogbevuxna slättlandet i östra Madhya Pradesh, håller deras länge omhuldade drömmar på att gå i uppfyllelse. I höst upphöjs dessa områden till delstater och Indien får därmed totalt 29 sådana.

Detta har omgående lett till en veritabel huggsexa om makt och pengar i den nya organisationen bland regionernas uppåtsträvande politiker. Nya institutioner kan snart finnas på plats, men situationen för befolkningsmajoriteten, som i huvudsak utgörs av stamfolk och som länge levt under svåra förhållanden, kommer knappast att förbättras märkbart. Det har ännu inte ur folkdjupet dykt upp ett genuint folkligt ledarskap, och flertalet av konkurrenterna i maktkampen utgörs av gamla syndare, varav flera befinner sig mitt uppe i pågående rättsprocesser mot dem.

Medan allt detta skett har samtidigt Kashmir utgjort brännpunkten för subkontinentens politik. Det nio dagar långa "underret", med vilket avses den vapenvila som

VÄND!

Hård blåst kring Iqbal och BLLF

Debatten kring den mördade unge mattslaven Iqbal och föreningen BLLF (Bonded Labour Liberation Front) i Pakistan har varit tuff, inte bara i SYDASIEN utan också på annat håll.

En del svingar träffar också SYDASIENs redaktion som upplåter sina spalter till denna debatt, och vår hållning kan vara bra att klargöra.

Redaktionens samlade kunskaper om Sydasien är troligen större än befolkningsgenomsnittets, men inte allomfattande. Mycket bygger på vårt förtroende för våra skribenter, och där har vi ingen anledning att sätta döds-kalle på vare sig **Ulf Wilenius**, **Bo Gunnarsson** eller **Magnus Bergmar** som vi på olika sätt känner eller känner till såpass att vi inte behöver förvisa dom till insändarspalterna.

Debatten kan alltså fortgå och på **Voltaire**-manér framhåller vi i redaktionen att vi också måste höra åsikter och argument vi inte tycker om. Att ämnet platsar i SYDASIEN är det ju ingen tvekan om.

Ska vi vara självkritiska på någon punkt så kan vi medge att vi inte alltid hunnit förse kombattanerna med motsidans argument tillräckligt snabbt vid något tillfälle inför publicering. Och vi kunde kanske i senaste numrets inlägg i frågan redan i ingressen påpekat för läsarna att här kommer ännu ett inlägg i den debatt som SYDASIEN haft i tidigare nummer.

I övrigt litar vi på läsarna som vi tror är fullt förmögna att följa debatten med fattningen i behåll. Och att bilda sig egna uppfattningar.

Thomas Bibin
ansvarig utgivare

Iqbal Masih.
© MAGNUS BERGMAR

BLLF svarar

SYDASIEN nr 2/2000 toppar med en tre sidor lång artikel av **Bo Gunnarsson** (BG) om läget i Pakistan under rubriken "Rapport från ett land i kris". Ett aktuellt ämne och man läser med en förväntan att få intressant information om situationen i landet. Det är minst sagt förvånande att mer än 25 procent av texten ägnas åt rykten kring BLLF Pakistan, dess grundare **Ehsan Ullah Khan**, **Iqbal Masih**s ålder och **Magnus Bergmars** dokumentärfilmer om Iqbal och BLLF.

BG publicerade 1995-96 artiklar i Arbetet och SYDASIEN med många osanna påståenden och vi har tidigare bemött en del av dessa i SYDASIEN 1/97.

Desinformation mot BLLF var vid den tiden mycket omfattande och aktiv men vi tyckte redan då det var egendomligt att just BG med sina kunskaper var en av de journalister som inte lyckades ta sig förbi den tillrättalagda "information" som serverades.

Situationen skiljer sig nu glädjande nog från den som rådde 1995-96. Flera lögnar i desinformationen som tidigare publicerats har blivit föremål för rättsliga åtgärder då både tidningen Observer och förlaget University of California Press åtalats för förtal och tvingats erkänna att man publicerat osanna uppgifter och be om ursäkt för detta. University of California Press måste också förstöra samtliga exemplar av den aktuella upplagan. I ljuset av detta frågar man sig varför BG nu efter flera år återkommer och okritiskt vidarebefordrar falska rykten och ofullständig information. Några påståenden i hans artiklar måste kommenteras för att ge en korrekt bild.

Iqbal Masih:

"Alla är övertygade om att Iqbal Masih var 19 år och inte 12 då han dog."

Iqbals ålder ifrågasattes aldrig så länge han levde, påståendet att han var dvärg

FORTS.

proklamerades mellan Hurriyat-gerillan och regeringen men som avbröts efter fruktlösa förhandlingar i Srinagar, visade sig bli ett hån mot de "krigströtta" invånarnas fredsansträngningar, fångade som de blev i korselden mellan "befriarna" och "beskyddarna".

Starten för de misslyckade förhandlingarna sammanföll med brutala massakrer i Srinagar liksom på andra platser i Kashmirdalen, som krävde mer än 100 dödsoffer på en enda dag – däribland ett dussin hinduiska pilgrimer från andra delstater på väg mot isgrottan i Amarnath.

Den formella annulleringen av vapenvilan följdes omgående av våldsamma bombexplosioner i Srinagar som dödade 12 personer. Det fortsatte därefter med terrorattacker i Kashmir liksom hot om våldsamheter i stor skala i samband med firandet av Indiens självständighetsdag den 15 augusti även i andra delar av landet.

Tillbaka på ruta ett?

Samtidigt kopplar regeringen efter en veckas respit åter med pro-aktiva säkerhetsövningar greppet om det olyckliga kashmiriska folket.

Fredsöverläggningarna bestod i själva

verket av en kontakt på ungefär en timme för att diskutera formaliteter kring samtals utformning.

Det kan synas som om vi vore tillbaka på ruta ett. Men realiteterna har förändrats. Många dolda dimensioner har uppenbarats sig under detta mellanspel. Den viktigaste var den påtagliga längtan efter fred bland det under lång tid lidande kashmiriska folket, därefter nyansskillnaderna mellan inte bara de hemmabaserade och de Pakistanbaserade gerillagrupperna utan också längs hela skalan på vardera sidan. Ja, det är faktiskt uppenbart att en känsla av missmod smugit sig in bland manskapet i vissa seg-

"Gunnarsson väljer att förtiga den medicinska bevisningen och sprider i stället falska rykten"

och 19 år dök upp först senare i samband med ryktesspridningen kring mordet. Hösten 1994 gjordes i Sverige en omfattande medicinsk utredning av Iqbal, just för att han var så kortvuxen och hans ålder var osäker. En röntgen visade en skelettålder motsvarande 11 år och andra undersökningar fastställde att skelettets tillväxtzoner fortfarande var öppna. Läkarnas slutliga utlåtande konstaterade att Iqbal inte var dvärg och att hans ålder bedömdes vara 12 – 14 år.

BG är väl medveten om denna medicinska bevisning men väljer att förtiga den och i stället sprida falska rykten, "alla säger", och redovisa ett enda pakistanskt vittnesmål. Det är riktigt att det nu finns ett dopcertifikat daterat den 5 december 1976 men varför då inte också berätta om den födelsebok som förtecknar nyfödda barn samt barnmorskans namn, enligt den är Iqbal född den 4 april 1982. Som alla med någon erfarenhet vet är det en svår uppgift att värdera vittnesmål i Pakistan men i just den här frågan är det inte heller nödvändigt eftersom det finns medicinsk information att tillgå.

Rädda Barnen och BLLF Pakistan:

"På Rädda Barnens kontor skakar Mehmud, en av landets största kännare av barnarbete, uppgivet på huvudet." – "Mehmud, som i efterhand svartmålat och förtalats av BLLF...."

Mehmud Ashgar är nationell representant för Rädda Barnen i Pakistan och har säkert en hel del kunskaper om barnarbete men att utnämna honom till en av landets största kännare tycker vi nog är att ta i. Det är svårt att peka ut en enskild person med sådana kvalifikationer men vi skulle i så fall hellre söka bland ledarna i de nationella nätverk som nu arbetar med frågor kring barn-

arbetet i Pakistan.

Vi har inte kunnat finna någon dokumentation där Mehmud svartmålas och förtalats av BLLF. Det enda vi känner till som kan ha med detta att göra är den obehagliga händelsen i oktober 1995 när en ledande BLLF-funktionär generat berättade hur Mehmud erbjudit mycket förmånliga villkor både för honom och för organisationen om han började samarbeta med den grupp som då aktivt försökte splittra och ta över BLLF.

"Det enda jag fick under tre år var några knippen lösa räkningar, säger han."

Ett fullständigt absurt påstående som, även om det säkert inte varit BGs avsikt, faktiskt slår också mot Rädda Barnen. Finns det någon som tror att en seriös organisation som Rädda Barnen skulle fortsätta samarbeta år efter år under sådana förhållanden?

Samarbetet mellan Rädda Barnen och BLLF reglerades i avtal på endast ett år. Nya avtal skrevs vid flera tillfällen och samarbetet kom att omfatta sammanlagt fyra år. Bokföringssystemet lades upp av Rädda Barnens representanter som sedan besökte BLLFs kontor två gånger per år för att gå igenom böcker och räkenskaper. Vid dessa besök kopierade de också ur böckerna sådant som var relevant för redovisningen. BLLF Pakistans bokföring har dessutom ända sedan 1990 reviderats av auktoriserad revisionsfirma.

"Det fanns också anledning att tro att BLLF kraftigt överdrev omfattningen av sin skolverksamhet."

Detta rykte som cirkulerat under olika perioder var en bidragande orsak till den oberoende utvärdering som initierades av Rädda Barnen och Unicef. Den mycket omfattande utvärderingen genomfördes under andra halvåret 1994 och kunde inte

finna några belägg för dessa rykten. Rapporten redovisar siffror som stämmer väl överens med BLLF Pakistans uppgifter. Vi inom BLLF Sweden har själva besökt ca 90 procent av de över 200 skolorna och dessutom finns många journalister, uppsatsskrivare, biståndsintresserade m m som med egna ögon fått se att arbetet pågår.

BLLFs grundare Ehsan Ullah Khan:

"Den redan starke ledaren tog över allt och tillät varken om eller men."

Ehsan Ullah Khan är en stark ledare, på samma sätt som i många andra organisationer i Sydasiens. BLLF finns över hela landet och i varje provins finns en kunnig och aktiv provinsledning men den verkliga styrkan i organisationen finns på basplanet där föräldrar, lärare, elever, animatörer, ombudsmän, medlemmar samarbetar i planering och verksamhet.

"De flesta av hans nära medarbetare från början av 1990-talet har vänt sig mot honom, många utsparkade...."

Endast några få personer har slutat, en person har tvingats lämna organisationen efter utredda ekonomiska oegentligheter och i det fallet kan naturligtvis finnas en bitterhet. De av oss i BLLF Sweden som under hela 1990-talet rest i Pakistan och ofta besökt organisationen träffar fortfarande de flesta av de nära medarbetare som vi träffade 1990.

"Med fjärrkontroll, fax och e-mail fortsätter Ehsanullah att leda BLLF i Pakistan, nu från Lidköping."

Ehsan Ullah Khan har även nu i sin påtvingade exil viktiga arbetsuppgifter för organisationen med information och kontaktarbete på ett internationellt plan som möten i FN:s arbetsgrupper, ILO, internationella nätverk etc. Han är säkert glad att det finns fax och e-mail så han kan hålla kontakt med sina vänner i hemlandet men vi kan lugna BG med att BLLF Swedens kontakter med BLLF Pakistan beträffande projektsamarbetet sker direkt med de ansvariga i Pakistan.

VÄND!

ment av de hemmabaserade grupperna.

Och slutligen paniken bland pakistanska beslutsfattare inför den första antydning om fredsfröhopningar, något som avspeglade sig i de mest förfärande massakrer på de planerade överlägningarnas första dag.

På den indiska sidan har de samlade kommentarerna och analyserna i media och offentliga fora exponerat inte bara det omfattande mått av engagemang som finns för att lösa den komplicerade Kashmirkonflikten utan också ett brett sortiment på tänkbara lösningar – alltifrån ett tillbakadragande från Kashmirdalen till en krigsförklaring mot Pakistan. Betecknande nog

var det dock ingen förutom de fanatiska extremisterna i RSS-BJP som talade om krig, utan flertalet gav prov på stämningar av försoning.

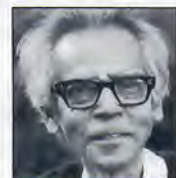
Fred utan stöd från Pakistan?

I regeringskretsar däremot uppenbarades tyvärr inte bara bristande samordning på högsta nivå utan också en beklagansvärd brist på kunskap och med massor av förvirring och amatörism. Är det verkligen möjligt att, som premiärministern och de officiella talesmännen hävdar, Kashmirfrågan kan lösas utan direkta kontakter med Pakistan?

I den slutgiltiga analysen kan emellertid inga meningsfulla framsteg ske på det här området utan ett återuppväckande av en sekularistisk och demokratisk kultur i den indiska nationen, stark nog att skaka om de pro-pakistanska extremisterna bland det kashmiriska folket och för att vinna ett mått av goodwill från de, om än begränsade i dag, demokratiska element i Pakistan som förhoppningsvis kan tygla de våldsbenägna ytterlighetsgrupperna i sitt land.

Ajit Roy

Översättning: Lars Eklund

FORTS.

Magnus Bergmar och dokumentärfilmerna:

Det är uppenbart när man läser både på och mellan raderna att BG har svårt att fördrå Magnus Bergmar och hans filmer. Vi anser att detta bör hanteras utanför SYDASIENS spalter men här en mycket kort faktainformation:

Magnus Bergmars två senaste dokumentärfilmer behandlar mordet på Iqbal samt desinformationen mot BLLF Pakistan. Filmerna bygger på research som under flera år genomförts av ett antal olika team inne i Pakistan. Varken BLLF Sweden eller BLLF Pakistan har haft något inflytande över detta. De uppgifter som redovisas i filmerna är belagda från flera olika källor som aldrig intervjuats samtidigt.

Sida och Forum Syd:

".... kommer rörelsen inom kort att få Sida-bistånd via Forum Syd och svenska BLLF. Sida har inte ens rätt att ingripa eftersom övergripande ansvaret för stöd till enskilda organisationer lagts ut på andra händer, i det här fallet Forum Syd (som råkar ha ledande personer i svenska BLLF i sin styrelse)."

Här kan inte BG huka bakom någon person som citerats utan han står själv för uppgifterna i texten. Faktainformationen är felaktig och det är dessutom rent förtal att Forum Syds beslut har påverkats av styrelseledamöter som skulle vara "ledande personer i svenska BLLF".

BLLF Sweden sökte 1999 Sidabidrag för samarbete med BLLF Pakistan kring ett primärskoleprogram. Ansökan har handlagts av Forum Syd på samma sätt som alla andra ansökningar från enskilda organisationer utan eget ramavtal med Sida. Forum Syds förslag till beslut för samtliga ansökningar förs samman och överlämnas till Sida som tar det sista och avgörande beslutet. Sida har möjlighet att ändra Forum Syds förslag till beslut och gör det också ibland, t ex just i denna ansökan från BLLF Sweden.

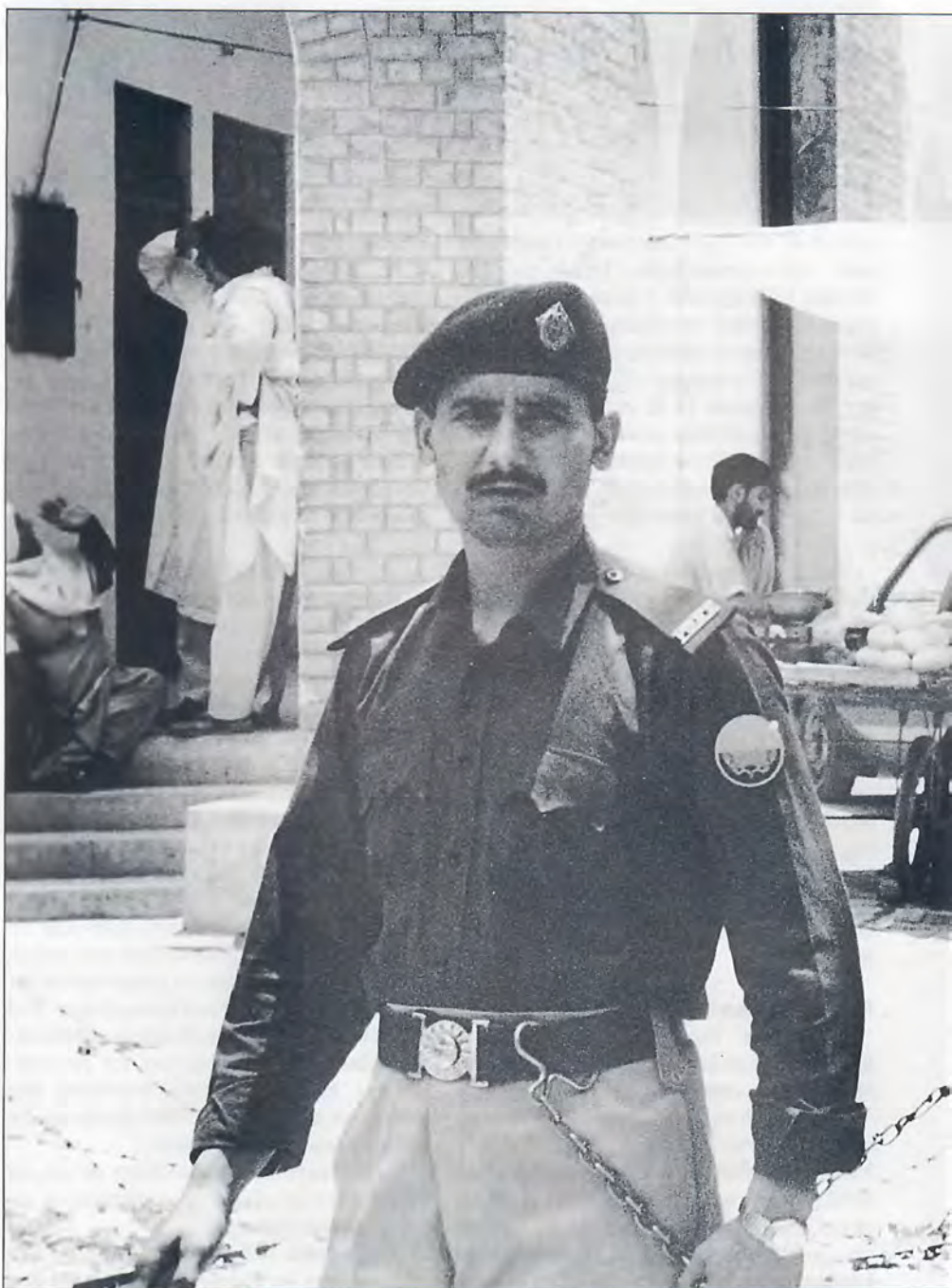
Det finns inte och har aldrig funnits någon ledande person från BLLF Sweden i Forum Syds styrelse. Att insinuera en sådan otillbörlig påverkan är ett så allvarligt övertramp att BG själv borde inse att det kräver en ursäkt både till Forum Syd och till BLLF Sweden.

Två viktiga frågor:

Det finns två viktiga frågor vi vill ställa efter att ha läst BGs artikel.

När en journalist handskas med material som man vet är diskuterat och ifrågasatt – hur söker man då sin information och hur belägger och kontrollerar man den information man får?

BG behandlar i artikeln personer, förhållanden och händelser där vi har mycket god förstahandskännedom och vi får tyvärr intrycket att han söker upp, intervjuar och

Den fattige drängen Ashraf Hero utpekades över hela världen inte bara som Iqbals mördare, utan även som galen och för att ha haft tidelag med en åsna. I Magnus Bergmars

citerar de personer som säger vad han vill höra för att kunna skriva det han vill skriva. Han har haft goda möjligheter att träffa och intervjua personer som kan ge en annan bild, ta del av annan information osv men avstått från detta. Han har inte ens gett BLLF Pakistan, Ehsan Ullah Khan eller BLLF Sweden en möjlighet att bemöta anklagelser och påståenden.

Efter att i många år läst BGs artiklar från Sydasiens och utgått från att man fått trovärdig information frågar man sig oroligt hur det egentligen står till med faktakontrollen. Är det "bara" hans iver att försvara och bekräfta sin tidigare negativa hållning mot BLLF, är det en reaktion mot Magnus Bergmar som han nu låter gå ut över en hårt arbetande organisation eller är det så illa att

lika dåligt underbyggda uppgifter förekommer även i andra artiklar?

Vi är ledsna att artikeln publicerats just i SYDASIEN och hoppas att det rör sig om ett olycksfall i arbetet med otillräcklig faktakontroll även på redaktionsnivå. Många av oss läser SYDASIEN regelbundet sedan lång tid tillbaka och har alltid respekterat den som en viktig informationskälla för oss som arbetar med utvecklingsfrågor i regionen.

Cecilia Karlsson
ordförande

Ulf Wilmenius
kassör och projektansvarig
BLLF Sweden

film berättar han om hur han torterades svårt av polisen för att ta på sig mordet som han var oskyldig till. Hero frikändes – sedan även hans advokat hotats – drygt ett år efter mordet..

© MAGNUS BERGMAR

Magnus Bergmar svarar

När **Iqbal Masih** – över hela världen symbol för kampen mot skadligt barnarbete – mördades, spreds snart följande saga över världen:

Ett av världens mest kända barn – som många gånger hotats till livet av mattfabrikanterna – satt på samma cykel som två släktingar. De var på väg ut med kvällsmat till den enes fader i fältet. Halvvägs såg de i månljus en galen dräng ha tidelag med en åsna. Pojkarna retade honom. Drängen lyf-

te ett gevär som han aldrig tidigare haft tillgång till eller skjutit med. Han sköt på måfå utan att sikta på pojkarna och råkade träffa den världskände pojken – som satt längst fram – med 120 hagel. Pojken som trampade träffades av två hagel i handen, den tredje inte alls. Snart visade det sig att ett av världens mest kända barn i själva verket var en dvärg och 19 år gammal.

Mannen som hade befriat honom ur skuldslaveriet och låtit honom börja skolan hade hittat på pojkens ålder och samlat in miljoner i hans namn och själv lagt beslag på dem...

Falska uppgifter

I SYDASIEN har det skrivits att en matt-handlare, som i över 20 år handlat med barn tillverkade mattor, säger att jag gjorde filmen *Mattan* för att jag var medlem i BLLF. I ett senare nummer jämför **Bo Gunnarsson** mig med **Goebbels** och nu senast skall jag ha gjort min film om Iqbal och om mordet på honom, *Slavpojken död*, för pengarnas skull. Gunnarsson har tidigare i tidningen Arbetet förmedlat uppgiften om att delar av min film *Mattan* skulle vara inspelade i Indien.

Redan inte en alltför avancerad sannolikhetskalkyl gör det journalistiskt omöjligt att acceptera de "fakta" som radades upp i Iqbal-frågan. Men låt oss börja med påståendena om mig.

Matthandlaren vet givetvis ingenting om mig. Men det är ingen tillfällighet att han försöker misstänkliggöra filmen. Jag visste inte ens att BLLF Sweden existerade när jag reste till Pakistan för att göra *Mattan*. Min egen bedömning är att också Goebbels-jämförelsen är helt falsk. Vad gäller det senaste påståendet om att ha gjort *Slavpojken död* för pengarnas skull meddelas stilla att jag under fyra år ägnat filmen motsvarande två heltidsarbetsår utan ett öre i ersättning och att jag därutöver som mest haft 450 000 kronor i egen skuld för att kunna gå vidare med filmen. Jag har fortfarande inte fått någon ersättning, men skulden ännu nere i 100 000 kronor. Påståendet att delar av filmen *Mattan* skulle ha spelats in i Indien är intressant. Jag har aldrig varit i Indien och därtill har jag flera vittnen till varje ruta i filmen.

Filmerna *Mattan* gjorde det för första gången omöjligt för mattfabrikanterna att komma undan med hjälp av lögnen. Då får man ge sig på budbäraren.

Jag utpekades även som indisk spion. Mattfabrikanterna kontaktar mamman till barnvittnen i filmen och erbjuder henne 2000 rupier i månaden samt att göra familjen skuldfri om hon säger att det som hennes barn berättat i filmen aldrig hänt och att jag betalat för att de skulle säga så. Det går inte att begära att en fattig kvinna i det genomkorrupta Pakistan skall tacka nej till ett sådant erbjudande. Men miraklet inträffar och kvinnan nekar att ljuga. Då hotar de i stället henne med:

VÄND!

"Mängder av lögner florerar. Och bakom varje lögn finns en intressent..."

FORTS.

– Då kommer samma sak att hända med dig som hände Iqbal!

Som alla andra falska påståenden skulle detta snart ha fått spridning världen över. Därför har jag noga dokumenterat allt i frågan.

Slutligen gjorde mattfabrikanterna filmen *Kärlekens knutar* om det "barnvänliga mattarbetet" där en pakistansk "filmprofessor" får uttala sig om att min film är falsk. Filmen spreds i hundratals kopior över världen. Mängder av ytterligare lögnor florerar. Och bakom varje lögn finns det en intressent...

Gunnarsson fastslog i SYDASIEN ett halvår efter att drängen **Ashraf Hero** blivit frikänd i Pakistan att denne mördat Iqbal. Själv satt Hero då gömd för omvärlden. Han hade ånyo förts bort och placerats i fängelse där ingen fick besöka honom utan tillstånd från inrikesministern. Hero, som varken är galen, åsneknallare eller mördare, bara mycket fattig och totalt rättslös, hade torterats svårt för att ta på sig mordet på Iqbal. Den insiktsfulle Pakistankännaren vet att den mest utsatte ofta får sona den starkes brott. En rättslöshet av dimensioner vi knappt kan förstå.

Vad gäller Iqbals ålder glömde förfalskarna att ändra bröllopsåret för Iqbals föräldrar. Eftersom deras äldste son föddes först tre år efter bröllopet skulle Iqbal – om han vore född det år som anges på det födelsebevis Gunnarsson åberopar – som förste person i världen varit född innan sin storebror! Även den uppgiften förutan kan den som vill göra en seriös granskning gå till den grundliga röntgenundersökning som gjordes på Iqbal när han halvåret före mordet besökte Lidköping. Pådrivande för att få den undersökningen till stånd var **Ehsan Ullah Khan**, om vilken det hittats på att han fiffelat med Iqbals ålder för att tjäna pengar på honom. Enligt den logiken gjorde han alltså allt för att sätta dit sig själv!

Konstaterat förtal

Det finns många fler i världen som gått desinformatörernas snitslade bana. Förra gången Gunnarsson skrev om frågan i SYDASIEN upplyste han om att den ansedda brittiska tidningen *Observer* och tyska TV-kanalen *ARD* gjort samma avslöjanden som han.

Observer valde snart att inte längre använda den stringer, **Jennifer Griffin**, som skrivit artikeln (publicerad i flera länder). Tre år senare, sedan förtal mot Ehsan Ullah Khan konstaterats, publicerade *Observer* en ursäkt, betalade över en miljon kronor till advokaten som drev frågan samt ett betydande skadestånd till Khan.

Griffins huvudkälla var dåvarande ordföranden i pakistanska människorättskommissionen **Asma Jehangir**, som aktivt förtalade och motarbetat *BLLF* och Ehsan Ullah Khan sedan slutet av 1980-talet (ett välkänt

I Magnus Bergmars film utpekas Ali Hussein som Iqbals mördare. Ali Hussein mördades senare – i handfängsel utanför domstolen – av en överlevande i en familj som han genom mord nästan utplånat. Drängen Hero arbetade åt Zaki och Ali Hussein, som båda ingick i den grupp som formulerade den falska mordversionen.

© MAGNUS BERGMAR

faktum i Pakistan). Asma Jehangir var den "trovärdiga" källa journalister, ambassad- och biståndspersonal behövde för att tro på den absurda saga som inleder min text.

ARD sände inte alls det Gunnarssons källa trodde. Jag hade flera gånger telefonkontakt med den tyske reportern (som köpte in min film *Mattan* för visning av *ARD*). Han hade bett det världsomspännande nyhetsnätet *WTN*:s pakistanske kontakt att hitta en lokal medarbetare till honom. Han fick **Dr Aslam Khan** och den tidigare tegelarbetaren **Haroon Masih**. Han visste inte att de samarbetade med säkerhetspolisen och tillhörde den inre cirkeln av desinformatorer.

Den brittiske professorn och styrelseledamoten i *Anti-Slavery International*, **Kevin Bales**, gjorde samma misstag. Med tre källor – Asma Jehangir, **Dr Aslam Khan** och **Anayat Masih** (han som i min film vittnar om hur Ehsan Ullah Khan mördat en kristen tegelbruksarbetare till jul i 30 år...) – skrev Bales ett kapitel i sin bok om nutida slaveri som tog heder och ära av Ehsan Ullah Khan. När han förstod att han blivit förd bakom ljuset försvarade sig Bales med att "han ju inte kunnat ana att informationen från en människorättsrapportör till *FN* (d v s Asma Jehangir) var falsk". Priset för Bales och *University of California Press*: Advokatkostnader, skadestånd och brända böcker.

I min film har jag valt att låta alla de som bäst kände Iqbal få berätta om hans liv, men jag har även givit plats för lögnarna, som avslöjar sig själva eller andra. Jag har metodiskt arbetat med team på "båda" sidor

för att dubbelkontrollera och skaffa bevis. Med rätt frågor avslöjar sig en lögnare snart.

Hotande hängningsstraff

Bo Gunnarsson påstår sig ha gjort en grävande journalistisk insats vad gäller Iqbalfrågan, men inget av det han förmedlat har varit okänt. Han har under fem år inte intervjuat en enda av de personer som stod Iqbal närmast, ej heller någon från *BLLF*-sidan, eller ens Ehsan Ullah Khan som han spridit så grava anklagelser mot. Detta trots att Khan nu i fem års tid – på grund av ett förräderiåtal med möjligt hängningsstraff – befunnit sig på ett billigt telefonsamtalsavstånd, i Lidköping. Men vad är dessa förstahandskällor mot så eminenta källor som "en EU-ambassadör" och "en kollega på *The News*"...

Bo Gunnarsson träffade – liksom så många av hans källor – aldrig Iqbal. Det är synd. Kanske hade det hjälpt honom att vilja metodiskt kritiskt granska dem han så ensidigt använt som källor.

Jag återkommer med mer fakta i min bok om Iqbal. Tills dess går det väl an att ni slår på mig, men jag tycker att *SYDASIEN* skall publicera en ursäkt till den mycket fattige och fullkomligt rättslöse person – drängen Ashraf Hero – som ni så orätt utpekade som mördare, och även ge honom ett ideellt skadestånd. Jag inser att det, mänskligt sett, är att begära mycket, men en handling värd all respekt!

Magnus Bergmar

Inte så komplicerat egentligen

Självstyre åt tamilerna är självklart tycker Staffan Heimerson

Staffan Heimerson har under sina många år som journalist gjort resor till alla hörn av världen. I början av 90-talet besökte han Sri Lanka för att göra ett reportage för Sveriges Radio. – Det är en av mina mest minnesvärda resor, säger Staffan Heimerson.

Sedan två år bor Staffan Heimerson i Sydney och jobbar som frilanskorrespondent för bland andra Sveriges Radio.

– Det finns inga som har det så bra som Sydneyborna, säger han, där han sitter på lägenhetens balkong, med utsikt över Sydneys marina.

Det är inte svårt att förstå vad han menar. Som korrespondent för Sveriges Radio och med en erkänt stor kärlek för resandet har han haft tillfälle att besöka alla möjliga och omöjliga platser. Den för SYDASIEN kanske mest intressanta resan är den han gjorde till Sri Lanka 1992, för att göra ett entimmes radioprogram för Sveriges Radio.

Staffan Heimerson berättar historien om besöket i Jaffna på det sätt som bara han kan. Från det att bandspelaren slås på tills det att den slås av är intervjun som en berättelse i radion. Och berättarrösten är omisskännlig, det är Rösten från Östern.

– Jag kommer ihåg att det blev ett bra program för jag var med om så otroligt mycket under en vecka uppe på Jaffnahalvön, säger Staffan Heimerson.

Han tog sig från Colombo till de centrala delarna av ön där han hade stämt träff med en journalist från Asiaweek. De två hyrde en motorcykel och tog sig via Elefantpasset ända upp till Jaffnahalvön.

– Jag körde allt vad motorcykeln höll för, men min kollega från Asiaweek satt hela tiden och dunkade mig i axeln. "Fortare, fortare!" Han visste att han skulle göra ett scoop. Och jag visste att jag förhoppningsvis gjorde ett bra jobb för radion.

Heimerson berättar hur han hade turen att glänta på dörren till ett Rotarymöte och därigenom få kontakt med inflytelserika personer i Jaffna. Han fick snabbt en bild av läget.

– Och under en tur med motorcykeln ser jag plötsligt den sanslösa titeln med väldigt stora bokstäver på ett hustak: "Anitas Childrens Home". Jag tänkte att kan det visa sig att jag har en sån tur att Anita är tyska eller danska eller något. Någon som jag kan prata med för att få en europeisk syn på vad som händer här. Hon var inte något av

Staffan Heimerson hemma i Sydney med följeslagaren katten Mjau.

det, hon var från Finnerödja i Västergötland, berättar Heimerson.

Kvinnan som var utsänd från Örebro-missionen besatt ett sånt mod som bara en varmt troende kvinna kan ha. I det krigshärjade området gjorde hon allt för att skydda "sina" barn.

Han kom senare under veckan till ett hindu-tempel som precis bombats av regeringens flygplan. Och han fick intervju **Anton Balasingham**, de tamilska tigrarnas ideologiske ledare, som på den tiden bodde i det då tigerkontrollerade Jaffna.

– Efter fyra, fem packade dagar, med ett gigantiskt material, bestämde jag och min kollega oss för att nu ska vi ta oss tillbaka.

De två gav sig av igen på motorcykeln. Motorcykeln bars över Elefantpasset som mest liknar ett träsk. De hann inte långt innan de körde rakt in i ett träningsläger för tamilska tigrar. Så fogades sista pusselbiten till reportaget.

"Bra story"

Under tågresan från Kandy och söderut, berättar Heimerson att han funderade över hur egotrippade och egoistiska journalister kan vara och att det i hans fall stämde – han var nöjd med det han gjort: ett bra reportage med flera nyheter i. Samtidigt fanns det mer. En story som man säger inom journalistiken. Det är, som Heimerson uttrycker det, en journalistisk klyscha, men en förtryckt minoritet är alltid en bra story.

– Det var väldigt viktigt och har suttit kvar i min själ i åtta år efter det. Nämligen: tamilerna har eget språk, egna seder, egen religion. De skiljer sig tillräckligt mycket från majoriteten på Sri Lanka för att ha en total legitimitet i sina krav på självstyre. I

vilken grad är inte för mig att ha åsikter om, säger Staffan Heimerson.

Veckan i det krigshärjade tamilbefolkade norra Sri Lanka gav honom uppfattningen att det är en skam att västerlänningar inte ägnar mer möda åt att hjälpa till att lösa frågan.

"Politiska idioter"

– Vi kommer någon gång om tio år eller så att sitta och säga: "Jisses jävlar så många politiska idioter som sa att det är viktigt att Jugoslavien inte bryts upp", säger han.

Om tio år tror han att det kommer det att råda fred där, början till försoning och ett begynnande välstånd. Och Heimerson säger att vi kommer att hålla oss för ögonen, när vi tänker att Jugoslaviens alla etniska grupper inte skulle få sköta sig själva. För att sedan försonas och börja handla med varandra och utbyta förbindelser.

– Det jag såg på Sri Lanka var var en övermaktens förstörelse av en minoritet. Den var ful och den var elak, och jag har sett den så många gånger i världen. Och jag tänker ofta att vi gör oss märkvärdiga genom att säga: "Det är en kolossalt komplicerad fråga".

Det sista säger han med förställd röst. Oftast är det inte så komplicerat. Det hela är ofta ganska enkelt. Respekt för uppdragen gränser och folkvalda regeringar innebär ofta förtryck av minoriteter.

– Sann demokrati innebär inte att 51 procent bestämmer över 49. Samtliga mänskliga rättigheter ska garanteras, men så har inte skett i Sri Lanka. Den singalesiska majoriteten borde också säga "vi behöver sära på oss och finna en framtid i ett civiliserat umgänge", säger Staffan Heimerson.

Om majoriteten inte ser det som så fruktansvärt ödesmättat så visar det sig sedan att människor inte vill gå så dramatiskt olika vägar. En konflikt behöver inte som på Sri Lanka leda till ett okontrollerbart inbördeskrig.

Nu är saker svårare att rätta till. Svåra men inte omöjliga, enligt Heimerson.

– I framtiden kommer vi att ha fred i världen, säger han med övertygelse i rösten.

Och vi kommer alla att hålla oss för ögonen och säga:

– Hur kunde vi vara så dumma?

Johan Mikaelsson
text och foto

Fotnot: Under rubriken "Vem bryr sig om ett litet krig i paradiset?" har Staffan Heimerson skrivit om resan till Jaffnahalvön i boken *Rösten från Östern*.

Den orientaliske despoten

Daniel Ågren från Jönköping på ön Lanka 1724-1741.

Del 3

Redan i början av 1700-talet fanns i Europa en bild av Ceylon med fasta konturer. Denna bild hade skapats på 1600-talet genom reseskildringar och historiska framställningar. Bilden innehöll återkommande schabloner som kanelön, juvelön, kokosnötsön och elefantön. Schablonerna visade vad relationen till Ceylon i första hand gällde: ekonomisk exploatering av varor som var efterfrågade i Asien och Europa. Särskilt viktig var, redan från början, exploateringen av kanel vilken fick portugiserna att besätta öns kustområden från början av 1500-talet.

Av stor betydelse för hur Ceylonbildens formades var den beskrivning av härskaren – särskilt konungen i Nuvara (Kandy) – som européerna förmedlade. Det var inte specifikt bilden av en absolutistiske konung som intresserade – absolutiska anspråk från härskare var man ju van vid i 1500-1600-talets Europa. Nej, det var den skrämmande upplevelsen av att bli konfronterad med en speciell typ av absolutisk härskare, något man befarade kunde bli möjligt även i Europa.

Grym ödesmakt

Denne härskare var en ödesmakt, som var oberäknelig och mycket grym. Denna makt kunde handla oberoende normer, därför att denne var normen. Han sades äga all jord och allt vatten. Han var Gud på jorden. Själva prototypen av absolutistisk härskare hade en historisk förebild i **Rajasimha II** som härskade över kungadömet i Kandy mellan 1635-87, alltså i 52 år. Han kunde och hann verkligen sätta sin prägel på omgivningen. Bilden av honom överfördes på både föregående och efterföljande härskare på Ceylon och kunde stå som skräckinjagande exempel även för Europa.

Rajasimha II var samtida med **Ludvig XIX** (1643-1715) i Frankrike, med **Oliver Cromwell** (1653-58) i England, med **Karl X** (1654-1660) och med **Karl XI** (1660-1697) i Sverige. Bilden av Rajasimha II, som förmedlades i reseskildringar gav näring åt debatten om den orientaliska despots makt. Debatten fördes främst av **Karl Marx** vid mitten av 1800-talet och av **Karl Wittvogel** under 1900-talets förra hälft.

I denna bild av den absolutistiska härskaren, som utmåladades ond till karaktären, ingick, liksom i bilden av kejsar **Nero**, att kungen var dekadent och pervers och genom sin omoral hade svag förankring hos sin egen befolkning. Han kunde därför inte bjuda något motstånd. Denna bild av konungen i Nuvara skapades och förmedlades främst av hans fiender, som var portugisernas och holländarnas representanter.

Naturligtvis avvek de inföddas bild av Rajasimha II från de nederländska kolonisatörernas. Rikskronikan Mahavamsa på pali, som kompilerades i sin sista del på slutet av 1700-talet, innehåller en lång hyllning till Rajasimha II i kapitel 96. Nuvara kallas där Sirivaddhana. Rajasimha II beskrivs som en heroisk krigare som ägnar all möda åt att driva ut *parangi* (portugiserna).

Buddhistiska munkar gick med i striden (vers 96: 16). Mahavamsa uppfattade *parangi* inte bara som främlingar, utan även som anti-buddhister och upprepade därmed ett förhållningssätt man tidigare haft gentemot tamilska invaderande horder.

Medgörlig och mänsklig

Rajasimha II fick höra om *olanda* (holländarna), med vilka han började att samarbeta (1638) i väpnade strider för att eliminera portugiserna (96: 27-37). Rikskronikan upphöjer honom dock på intet vis till ödesmakt, utan påpekar tvärtom att han trots sina 52 års regeringstid måste möta döden. Rikskronikan lämnar sålunda en bild av en

Buddhistiska munkar deltog i strider för att mota bort de invaderande kolonisatörerna.

FOTO: REUTERS

medgörlig, samarbetsvillig och ganska mänsklig konung, som försvarar rikets intressen.

En historisk analys skulle naturligtvis gå bortom personen Rajasimha II och studera den institution, den typ av ärftlig och dynastisk monarki, som han representerade, och ge absolutismen en historisk dimension. Det vore ett felgrepp att relatera "ödesdraget" i hans framtoning till en ond-sinnad sårings självalda livsstil.

Vi kommer att se hur Daniel Ågren flera generationer efter Rajasimha II möter en liknande konung – **Narindasiha/Narendrasimha** hette han – som beskrivs med samma drag av personlig ondska av sina fiender. En historisk analys visar också att kungen var försvagad – inte på grund av moralisk dekadens – utan på grund av släkt- och dynastifejder i Nuvara och på grund av sina överlöpare till holländarna.

Daniel Ågren valde att bli ett led i denna maktkamp på kompaniets sida några generationer senare. En del av denna makt-kamps ideologi var att vidarebefordra bilden av denne konung som en ond ödesmakt. Daniel Ågrens gick in för diplomati i stället för vapenmakt. Det passade Daniel Ågren som på 1730-talet blev en nyckelfi-

Mot demoniserade fiender kunde man bete sig hur som helst

gur i förhandlingar med konungen i Nuvara, Narindasiha/Narēndrasimha.

Önd bråd död

I kombination med denna bild av härskaren som en grym ödesmakt finns ett återkommande tema, nämligen utförliga skildringar av kolonisateurer som går en våldsamt död till mötes. Denna bråda död inträffar oförutsedd och är grym. Vem som helst kan råka illa ut när som helst. Det märks en underström av fruktan hos de flesta ögonvittnen, som beskrivit sina besök på Ceylon under 1600- och 1700-talen.

Ännu fanns inga andra skildringar än bilden av härskaren och bilden av kolonisateurerna som kandidat till en möjlig våldsamt död. Det fanns visserligen känslomässiga uttryck av hänförelse inför öns paradiska natur, men denna natur tycktes vara ett förlorat paradiset för de inhemska människorna.

Djävulsdyrkan

Som om det inte var nog med dessa negativa bilder tillkom även bilden av öns infödda som hängivna djävulsdyrkare. Kolonisateurerna kunde inte identifiera och särskilja de inhemska religionerna med våra beteckningar buddhism och hinduism som kom till först i början av 1800-talet. Antingen flöt alla religioner ihop till en eller alla stämplades som "mohammedanism". Vad man än valde, intrycket av en grym djävulsdyrkan dominerade intrycken från ön.

I själva verket rörde det sig inte om dyrkan om djävulen utan om helande riter som utgick från att sjukdomar var onda andar som skulle drivas ut. Dessa andar brukade dyka upp i maskdanser i kultiska dramer där de slutligen besegrades. Man dyrkade dem inte; man avvärjde eller drev ut dem. Andarna tillhörde en grupp övernaturliga varelser som kallades *yaka-yaku* (i plural) på sinhala, *yakkha* på pali och *yaksa* på sanskrit. De var egentligen sjunkna gudomliga varelser som förvandlats till sjukdomsbringande demoner.

Ordet *yaka* fastnade hos flera utländska resenärer som återgav ordet som "jacked" eller "jacka" på tyska eller på något liknande sätt. De misstolkade dock fenomenets karaktär av helanderit. Denna var och är samordnad med buddhistiska helanderiter i varandra komplementära enheter – och numera även med västerländsk medicin.

Kolonisateurerna reagerade ofta negativt på denna ständiga fruktan om ett fatalt våld som kunde drabba dem när som helst och varsomhelst. "Djävulsdyrkan" och den så kallade ödesmakten i Nuvara bidrog till att skapa en negativ bild av invånarna, de blev demoniserade. Man framhöll att invånarna var moraliskt depraverade genom att praktisera incest och polyandri. Just dessa två fenomen, incest och polyandri, återkom-

VÄND!

Kricketen i smutsen

Mitt i fruntimmersveckan gjorde den indiska skattepolisens grynings-razzior hemma hos ett nittiotal av kricketens stora namn, bland dem landslagshjältar med samma dignitet som **Pelé** eller **Michael Jordan**. Ännu toppas tidningarnas förstasidor av skandalen med de fixade matcherna; nationens heder och ära tycks stå på spel. De mest uppburna spelarnas namn stryks nu ur grundskolans läroböcker – en hel generations idoldyrkan och pojkdrommar har kommit på skam.

Den 7 april i år gick kriminalpolisen i Delhi ut med ett pressmeddelande, där man berättade att kricketlandskampen mellan Indien och Sydafrika i mars hade varit uppgjord. En indisk affärsman hade mutat den sydafrikanske lagkaptenen **Hansie Cronje**. Därmed var bollen i rullning, och nya avslöjanden duggade tätt. Efter en månad hade nästan alla Indiens landslagsspelare, tränare och kricket-byråkrater utpekats som mutkolvar. I början av maj rågades måttet, när den störste av alla – landslagstränaren och före detta elitspelaren **Kapil Dev** – av en lagkamrat anklagades för mutförsök. Kapil Dev kallas i Indien för kricketens ikon och är lika stor här som basketspelaren Michael Jordan är i USA.

"Vad ska vi leva för nu?"

Härvan bara växer – skandalen är fortfarande förstasides-stoff – och på insändarsidorna utgjuter unga och gamla sin förtvivlan:

"Min fru brukar säga till mej att kricket bara är en sport. Men du och jag och alla andra kricket-älskare vet att det inte är så. Kricket är vårt liv. Vad blir kvar nu, när våra hjältar faller, en efter en? Vad ska vi leva för?"

Men landslagshjälten **Manoj Prabhakar**, en av nyckelpersonerna i mutskandalen, har en mer desillusionerad syn på saken: "Kricket har sen länge upphört att vara en gentlemanssport. Nu är det pengarna som styr, och kricketen har förpassats till baksätet. Förresten är Indien inte värst – i Sharjah och de andra arabemiraten är idrottsmoralen ännu lägre."

Hur kan en vanlig mutskandal väcka så starka känslor? Håller man inte på att förlora sinnet för proportioner? I Indien är det ju en offentlig hemlighet att det – trots alla etiska kampanjer – fortfarande förekommer utbredd korruption bland såväl politiker som poliser. I media och i dagligt tal skämtas det friskt om förskingrade skattmiljöer och mutade ämbetsmän; det är liksom inget märkvärdigt med det. Men nu handlar det om kricket – och se, det är nåt helt annat!

En nation med en miljard medborgare och hundratals språk behöver ett kitt, något som håller människor samman: en värdegemenskap, ett gemensamt engagemang. För de flesta indier – i nord som i syd – fyller filmindustrin och sporten denna viktiga funktion. För i filmens och sportens värld upphör många sociala skrankor att gälla: bland de största filmstjärnorna och kricketidolerna finns människor från alla etniska och religiösa grupper. Den legendariske **Muhammad Azharuddin** var lagkapten i tio år, en muslim som basade över ett gäng hinduer, utan att någon lyfte på ögonbrynen.

Den vita sporten har framstått som den sista bastionen för fair play i en värld där nästan allt annat verkar ruttet. En tonåring skrev i ett öppet brev: "Kapil Dev, min idol! Jag bryr mig inte om ifall byråkrater och politiker är korrupta. Men du får inte svika mej. Alla andra, men inte du!"

Viktigt med förebilder

Förebilder är viktiga här i Indien, där så mycket i det religiösa livet handlar om att följa en viss guru, en läromästare, som ska utgöra ett levande exempel både i leverne och undervisning.

Dödsstötten kom häromdagen, när skolverket i Orissa föregrep den rättsliga proceduren och på egen hand beslöt att ur högstadiet läroböcker rensa bort alla texter om Kapil Dev och hans lagkamrater. Det är ungefär som att vi i Sverige skulle tvingas stryka **Björn Borg** och **Ingemar Stenmark** ur våra klippböcker och inre arkiv...

Men kricket i Sydasiens handlar om mer än sport. När Indien möter Pakistan är stämningen lika laddad som när Sovjet spelade hockey mot Tjeckoslovakien under det kalla krigets dagar. I synnerhet efter Kargil-kriget förra sommaren har kricketplanen förvandlats till en arena med stort symbolvärde. En förlorad landskamp blir därmed en plågsam nationell prestigeförlust. Fallna hjältar och befläckade ikoner fördjupar skammen på ett näst intill outhärdligt sätt; i Pakistan firas en kricket-seger över Indien som om landets existens stod på spel.

Just nu törstar Indien efter rent spel, mer än någonsin. Kommer rättsväsendets mödosamma men målmedvetna arbete så småningom att kunna släcka den törsten? I världens största demokrati är ingenting omöjligt...

Jan Henningsson

henningsson@pol.net.in

Artikelförfattaren är religionsvetare och forskar samt undervisar vid Henry Martyn Institute i Hyderabad.

Den imaginära hemkomsten

Salman Rushdies indiska pilgrimsfärd

"I den värld vi lever i börjar faktiskt bilderna vi skapar av världen att påverka världen vi lever i. Så i själva verket blir den imaginära världen och den reella världen samma sak och krockar ofta med varandra..."

(Rushdie i en intervju under sitt besök i Indien)

När **Salman Rushdie** i våras slutligen kom tillbaka till Indien efter ett uppehåll på 12 år hade ett annat sorts imaginärt drama redan lagt beslag på rubrikerna, och Rushdie kom att förpassas till tidningarnas insidor.

Det var skandalen med resultatfiffel som låg på förstasidorna, där de indiska krickethjältarna anklagade varandra för att ha förrått nationens ära för några tusen dollars skull, och hela den läskunniga befolkningen befann sig i ett tillstånd av sorg. Aldrig kunde man väl tro att hjältar kunde vara så mänskliga!

Rushdies hemkomst och kricketskandalen hade en gemensam nämnare. Båda kan kallas för imaginära eller verkliga beroende på vilken sida om verkligheten man befinner sig. Att döma av tidningsrubriker tog kricketskandalen all uppmärksamhet från Rushdie. Men för de som inte följer rubriker tycktes båda lika oviktiga.

Rushdie är författaren som är mycket känd men mindre förstörd i Indien. Han ses som en Satans budbärare i det muslimska prästerskapets ögon. För hinduiska fanatiker är han ett användbart redskap i deras antimuslimska kampanjer. I engelskspråkiga litterära glamourkretsar är han målet för dess ambitioner medan förståsigpåare bland de regionala språken betraktar honom som en onödig inkräktare i deras land, en man som visar upp ett osant Indien för

västvärlden. Gemensamt för dem alla är dock att Rushdie ses som ett föremål snarare än en författare, ett sorgligt fenomen som väldigt få bekymrar sig om.

Rushdie hade två syften med sitt indiska besök. Han kom för att ta emot samvåldesförfattarnas litterära pris, och han ville att hans son skulle få se släktgården på Himalayas sluttning. Den rikligt belönade författaren hoppades få ännu en utmärkelse tilldelad sig i sitt imaginära hemland för att därmed tvätta bort skymfen av att ha blivit exkommunicerad.

Han önskade att hans europeiserade son skulle få uppleva och känna doften av de ursprungliga rötterna, på nytt lära det glömda tungomålet och återuppleva den mytomspunna "familjetraditionen" åtminstone för en kort tid.

Väl i Indien fick han inte något pris, men han förklarade att det inte spelade så stor roll eftersom syftet med hans hemkomst inte var litterärt utan låg mer på ett andligt plan och förvisso utgjorde en "pilgrimsfärd". Dock utan några heliga män på slutet. En avslutning helt i stil med flertalet av Rushdies berättelser.

Skammen består

För många år sedan när fatwan över Rushdies huvud utfärdades gav det upphov till väldiga rubriker. Det skapade djup söndring i intellektuella kretsar. Orden var hårdare.

Det är inte så att folk av i dag inser meningslösheten i det skrivna ordet. Det är betydligt enklare. Allt som skrivs finner sin rätta plats efter ett antal år. Sataniska verser bleknar bort, midnatts barn spökar men skammen består.

När Rushdie med sin son i följe efter ett uppehåll på 12 år åter vandrade på indisk jord kunde bilden varit hämtad direkt ur en

av hans romaner (än en gång kolliderar den imaginära och den verkliga världen). Man såg på honom som en ivrig fader på en pilgrimsfärd i all hast, och inte helt och hållet som en kontroversiell författare.

Sårade religiösa känslor

I Indien betraktas i normala fall inte författare som celebriteter. Filmstjärnor och kricketspelare får uppmärksamhet, men en författare uppmärksammas bara när han gör någonting opassande, exempelvis genom att såra religiösa känslor (vi har alltför många religioner och därmed så mycket att såra!).

Den mesta indiska bokläsningen sker på regionala språk (här finns 14 officiellt erkända nationella språk) och när det gäller de som skriver på engelska värdesätts dessa efter den ställning de intar i den engelskspråkiga världen. Ett ganska underligt fenomen att möta. Man bemöts utifrån den position man innehar bland europeiska eller amerikanska läsare.

Rushdies öde avviker på intet sätt från detta. Han var tvungen att väva märkliga berättelser från sitt hemland för att bli erkänd på en annan kontinent, envetet kämpande gentemot diskrimineringen och rasismen där, men kan sedan inte åka hem eftersom han anklagas för blasfemi här.

När man till sist kommer hem känner man sig främmande. Det känns som om det inte är en själv som vuxit upp utan att det är världen omkring en. Man känner sig liten.

Inte så att Rushdie har lärt sig massor genom sin indiska pilgrimsfärd. Men han måste ha känt och upplevt hur bisarrt allting är.

Abdul Rasheed

Översättning: Lars Eklund

Abdul Rasheed är radiojournalist bosatt i Bangalore.

FORTS.

mer som teman i många skildringar. Båda var motbjudande för den kalvinska puritanismen.

Mot demoniserade fiender kunde man bete sig hur som helst. Våld skulle utrotas med våld. Bilderna blev ett sätt att försvara sig som någon som med makt och myndighet förde den kristna civilisationen till Ceylon. Detta skapade omätligt lidande för den infödda befolkningen. Enligt en av reseskildringarna, publicerad 1682 av en medlem i kompaniet, var Ceylon beryktat inom kompaniet som "de holländska soldaternas mördargrop".

Allt detta torde ha varit känt för Daniel

Ågren då han 1724 fattade beslutet att resa i österled. Vi får inte glömma att Daniel Ågrens moraliska medvetenhet delvis hade formats som soldat i **Karl XII:s** armé. I denna moral ingick själva hörnpelaren för all kolonisation, att den som erövrar land har rätt att besätta, äga och exploatera det.

Reducerade medvetandet

Kanelö, ödesmakt, bråd död, moralisk depravation och djävulsdyrkan är fem termer som en 1700-talseuropé associerade till när han eller hon hörde ordet Ceylon. Detta var en typ av kunskap som reducerade medvetandet om ett land till schabloner med negativa förtecken. Det fanns dock en

möjlighet att skaffa sig en differentierad kunskap om ön Ceylon redan i början av 1700-talet.

Vi får anta att Daniel Ågren hade skaffat sig en sådan kritisk kunskap, eftersom han hade tillgång till handlingar som offentligheten inte hade tillgång till. Jag tänker på kompaniets eget arkiv i Colombo och Batavia med mycket noggranna beskrivningar av varje by som holländarna hade under kontroll och med en intensiv korrespondens, dialog och personligt utbyte med konungens administration i Nuvara.

Peter Schalk

Kamal och kasterna

Kastsystemet ter sig ofta invecklat utifrån betraktat. Men för en 12-årig indisk pojke är rangordningen ganska okomplicerad. Kamal vet med vilka barn han får äta och vilka han inte får beröra. Att han sedan inte följer föräldrarnas förmaningar är en annan sak.

Kamal är en mycket rar pojke. Han är tolv år gammal, bor i byn Bandia i Uttar Pradesh på slättlandet söder om Himalaya och går i sjätte klass i en liten stad strax intill.

I skolan uppmanas Kamal av sina lärare att studera och leka tillsammans med de andra barnen utan att ta minsta hänsyn till kast, men hemma i byn förmanas han tvärtom av sina föräldrar att göra noga skillnad mellan olika kaster.

Utvägen för Kamal, som hotas med stryk från bägge hållen, blir förstas att i skolan göra som lärarna säger och i byn som föräldrarna.

– Din kast heter thakur. Är det bra att vara thakur?

– Thakur är en bra kast. Den är inte oren. Thakur brukar jorden, arbetar i fabriker och kör buss.

En del är tjänstemän, andra är fattiga arbetare.

– Är thakur en hög eller låg kast?
– Den är i mitten. Ovanför finns pandit, under finns camar, muslim och bhangi.

– Vet du vad oberörbarhet är?
– Ja visst, för mig är bhangi oberörbara. Alla andra kan jag beröra.

– Kan du beröra dhobi och teli?
– Ja, det kan jag.
– Kanjar då?
– Nej, inte kanjar.

– Är det Gud som har skapat kastsystemet?

– Nej, det är människan som gjort det.
– Så människan vill ha kaster?

– För länge sen levde en kvinna som fick många barn och de började sen sköta olika arbeten. Den som tog hand om avföring blev bhangi, den som tillverkade skor blev camar och den som tvättade kläder blev dhobi. På det sättet fick alla kaster sina namn.

– Vad tycker Gud om kaster?
– Han säger att det är meningslöst med kaster och att det är bättre med sammanhållning.

– Vet alla barn vilken kast de tillhör?
– Ja visst, de har frågat sina föräldrar.
– När du var fem år gammal, visste du något om kaster redan då?

– Nej, jag lärde mig när jag var åtta, tio år.

– Vilka olika kaster finns i din klass i skolan?

– Det finns många: bengali, muslim, punjabi, thakur, pahari, kori, pandit, kaysth, bhangi, dhobi och saksena.

– Hur vet du vilka kaster klasskamraterna tillhör?

– I skolan finns en förteckning. Någon tittar i den och berättar sen för alla andra. Vi frågar också varandra.

– Får ni lära er något om kaster i skolan? Hur de har uppkommit t ex?

Kamal tillhör kasten thakur. I hans skola finns barn från elva kaster.

– Nej, lärarna säger ingenting om kaster.
– Jag trodde lärarna uppmanade er att hålla ihop utan hänsyn till kast.

– Ja, det gör de. De säger att det är bra med sammanhållning, att vi inte ska göra skillnad mellan oss och diskriminera någon. Och vi gör som lärarna säger.

– Händer det att du berör en bhangi i skolan?

– Ja, det händer.
– Leker ni tillsammans i klassen?
– Ja, vi är som bröder.

– Finns det nån pandit eller thakur i skolan som säger till en bhangi att honom vill de inte leka med eftersom han är en smutsig bhangi?

– Nej, alla leker tillsammans.
– När det är bråk då? Kan såna saker sägas då?

– När det är bråk kan mycket sägas, men det glöms snart bort. Våra lärare säger till oss att vi ska hålla ihop och då gör vi det. Vi är alla av samma blod, säger de.

– Om nu någon ändå skulle kalla en klasskamrat för t ex oren bhangi, vad händer då?

– Då skäller läraren på honom och slår honom med sin käpp på armar och ben.

– Har sånt hänt?
– Ja, sånt händer
– Är det ofta så i skolan att en thakur har en thakur som bästa kompis, och en bhangi har en bhangi?

– Nej, en thakur kan ha vem som helst som bästa vän, samma sak för en bhangi.

– Vem är bhangins bästa vän i klassen?
– Han är kompis med alla.
– Vem är din bästa vän?
– En punjabi.
– Bor några av dina klasskamrater i samma by som du?

Bland människor på landsbygden lever kastsystemet vidare. För de lägsta kasterna där är diskrimineringen en högst påtaglig realitet.

FORTS.

– Ja, tre av dem, en muslim, en kori och en bhangi.

– Leker du med dem här i byn?

– Muslimen och korin leker jag med och pratar med, men inte med bhingin.

– Så den där bhingin leker du med, pratar du med och nuddar i skolan, men så fort ni kommer hem till byn blir det annorlunda?

– Ja, men jag pratar med honom här också.

– Jaså, vad pratar ni om?

– Om skolan eller om att hans familj inte har gjort rent på vår toalett på flera dagar.

– Men varför är det denna skillnad mellan skolan och byn?

– I skolan säger läraren att vi ska vara tillsammans allihop, men hemma förbjuder mamma att jag nuddar bhingin eller blir kompis med honom. Hon säger också att jag inte får låta honom komma in här hemma eller gå hem till honom.

– Vad säger pappa då?

– Han säger ingenting.

– Har bhingin nån gång sagt till dig att i skolan vill du minsann vara kompis, men här i byn är det tvärtom?

– Nej, han förstår varför. Han vet ju att han är bhangi.

– Är han en hyggelig kille?

– Ja, det är han. Han är duktig i skolan också, men har dåliga kläder.

– Men varför får du inte röra honom här i byn?

– Hans familj arbetar med latrin och tvättar sig inte. Därför får jag inte röra honom. Men om han har tvättat sig och gått till skolan så kan jag göra det.

– Gör ni sällskap till och från skolan ibland?

– Nej, min mamma förbjuder det.

– Låt säga att hans föräldrar hade andra arbeten, rena arbeten, skulle det då göra någon skillnad?

– Nej, en bhangi är och förblir en bhangi.

Renhetens tid är förbi

– Har det nån gång hänt att du av misstag råkat beröra en bhangi här i byn?

– Ja, det har hänt. Fem, sex gånger kanske. Jag håller inte räkningen.

– Vad hände efteråt?

– Jag gick hem till mamma och berättade vad som hade hänt och hon badade mig. En gång för några år sen tog en bhangi tag om min nacke och när jag berättade det för mamma så gick hon hem till den pojkens föräldrar och klagade. Men nu har tiderna förändrats, säger min mamma. Renhetens tid är förbi. Förr vände folk sitt ansikte åt annat håll när en bhangi kom förbi, säger mamma, men nu kan snart alla prata med varandra och beröra varandra. Kori kan redan nu äta hos bhangi.

– Det bor en camar-familj här intill. Berätta om den.

– Pappan gör sandaler och mamman

Barnen anpassar sig till kastsystemet och mobbar barn från låga kaster genom att förödmjuka dem och inte låta dem vara med och leka, som till exempel att spela kulla i gränderna.

samlar ved i skogen. Barnen går inte i skola, två av pojkarna diskar på restauranger. Det är en fattig familj och de bor i en hydda. De tillhör en låg och dålig kast. De får inte komma in till oss.

– Kan du gå in till dem?

– Ja, det kan jag göra.

– Leker du med de barnen?

– Mina småsyskon leker ofta med dem och bråkar mycket med dem också.

– Rör de varandra?

– Vi barn gör det, men inte våra föräldrar. När jag blir vuxen kommer jag inte heller göra det.

– Får camar-familjen använda er pump?

– Nej, de får inte röra den, men om deras pump är trasig kan vi ju ge dem vatten från vår.

– Får ni använda deras pump?

– Ja, om vår pump är trasig så använder vi deras.

– Vad gäller för din familjs spisar då?

– Den spis vi har inomhus kommer de aldrig nära eftersom de inte får komma in till oss, och när mamma lagar mat på den spis vi har utomhus säger hon till camar-barnen att hålla sig ordentligt undan så att de inte orenar vår mat, men de är riktiga satungar och gör inte alltid som hon säger. I går skällde mamma på en av camar-flickorna för att hon hade satt sig på ett av våra täcken. Mamma körde bort henne och hållde lite vatten på täcket.

– Och husgeråden?

– De får inte röra våra husgeråd.

– Om er gryta går sönder, kan ni då låna en gryta från camar-familjen?

– Nej, det gör vi inte.

– Kan du ta emot något att äta eller

dricka från camar-familjen?

– Nej, ingenting.

– Om din mamma lagar mat och saltet tar slut, kan ni låna av camar-familjen då?

– Nej, inte från den. De är orena camarer.

– Kan de få mat eller te av er då?

– Ja, men om vi ger dem te så får de dricka ur någon trasig, gammal kopp som vi har stående och själva inte använder.

– Och om din mamma ska ge dem mat?

– Då hämtar de ett eget fat som mamma lägger upp maten på, från ovan, utan att beröra fatet.

– Om ett syskon till dig har fötts och ni bjuder in gäster, får camar-familjen också komma och äta då?

– Ja, men de måste ha med sina egna tallrikar.

– Och om de har t ex bröllop, äter ni där då?

– Ja, det gör vi, men maten har då lagats av en pandit och bara "pakka" mat serveras. Den har tillretts i smörolja och är därför ren.

Ropar "camar-bastard"!

– När det är bråk mellan dina småsyskon och camar-barnen, vad säger de till varandra då?

– Mina systrar ropar hora, hynda och smutsiga camar-bastard. De skriker att camarer flår döda djur för att göra skor av skinnet och att de därför är smutsiga och lågt stående.

– Och vad svarar camar-barnen?

– De svarar att thakur äter både fisk och kött och därför står lågt de också. De säger även att vi i vår familj använder skor, men att de minsann inte gör det. Sen blir det fullt slagsmål.

– Jag vet att om någon talar nedsättande om en camars kast så kan han gå till polisen och anmäla saken.

– Ja, det kan han göra. Det hände en gång när pappa hade varit i bråk med camar-familjen. Pappa blev tvungen att infinna sig på polisstationen och betala 200 rupier i muta. Det är dumt att bråka med låga kaster.

– Väldigt många här i byn tillhör kori-kasten. Leker du med de barnen?

– Ja, det gör jag, men de spelar kort om pengar och det gör inte jag.

– Om en koripojke vill bjuda dig på bio, går du med då?

– Nej, det gör jag inte. Det är bara dåliga pojkar som går på bio på det sättet. Jag går bara på bio med min mamma.

– Kan du dricka ett glas vatten hemma hos en kori?

– Nej, men jag kan själv ta vatten från deras pump, utan glas.

– Får en kori komma hem till dig, in till dig?

– Förut tillät vi inte det, men numera får de göra det. Det är bara det rum som vi har en spis i som kori fortfarande är förbjudna att komma in i.

Om de statliga skolorna sägs allmänt att lärarna där grovt missköter sina arbeten eftersom de har fasta anställningar och inte behöver oroa sig för att bli uppsagda. Lärare på privata skolor, som han på bilden, sägs däremot vara arbetssamma och omedelbart förlora sina jobb om de försummar sina arbeten.

– Vad händer om en kori kommer för nära en av era spisar?

– Då skäller vi på honom och gör sen ren spisen. Mamma stryker den med vatten och lera.

– Vilka kaster får komma nära era spisar?

– Bara pandit och thakur.

– Får en kori sitta i en säng hemma hos dig?

– Ja.

– Och en muslim?

– Han får inte komma in till oss och får inte sitta i vår säng utanför heller. Men på en bänk utomhus kan han sitta.

– Och en pandit?

– Han kan sitta överallt, ute och inne.

– Vad säger din mamma om att äta hos olika kaster?

– Hon säger att jag inte får äta hos muslimer. De äter ju vattenbuffel. Hos bhangi, camar och kori får jag heller inte äta. De äter ju gris och det gör inte vi. Bhangi äter hundkött.

– Vad gör du om en thakur-pojke bjuder dig på snask?

– Då äter jag.

– Och om en kori bjuder?

– Om han köpt snasket i en affär så äter jag, men inte om hans mamma har gjort det.

– Och om en bhangi bjuder?

– Då äter jag inte vare sig han köpt söt-

sakerna eller hans mamma gjort dem.

– Och om en muslim bjuder?

– Jag äter ingenting från en muslims hand, men om vi är i en affär tillsammans och han vill bjuda på något så kan jag ju ta emot direkt från affärsägaren.

– Vad händer om en kori kommer in på din gårdsplan och ber om vatten?

– Då ger vi honom ett glas med vatten.

– Och om en muslim ber om vatten?

– Han får också ett glas med vatten.

– Och en bhangi?

– Han får inget glas, utan vi håller vattnet i hans hand och han dricker ur den.

Leker med bhangibarnen

– Vet du i stort vilka kaster alla barn i byn tillhör?

– Ja, det vet jag.

– Hur lärde du dig det?

– Alla pratar om sånt, att han tillhör den kasten och hon den. Det är så jag lärde mig.

– Många av byns barn brukar leka vid järnvägen. Leker du också där?

– Ja, det gör jag, men mina föräldrar tycker inte om det. Pappa säger att om jag umgås med pojkar från låga kaster så kommer jag bli som de, lära mig svordomar och fula ord, slåss och bråka. Pappa säger att om jag leker med dem så ska han bryta av både armar och ben på mig.

– Men du fortsätter ändå?

– Jag håller utkik efter pappa och smy-

ger åt sidan när jag ser honom hem komma från jobbet.

– Leker du med bhangi-barn också där vid järnvägen?

– Jag har aldrig sett bhangi leka där. De brukar leka på ett annat ställe.

– Jaså, varför leker inte de vid järnvägen?

– Hur ska jag kunna veta det?
– Kan skålet vara att de andra barnen är taskiga mot dem?

– Det är möjligt. Många säger till dem att de är orena och inte får vara med.

– Om det blir bråk mellan en thakur och en kori där vid järnvägen, vad ger de då varandra för förolämpningar?

– De säger fula saker. Barn som inte går i skolan är väldigt fula i mun.

– Låt höra.

– Jag får inte säga såna saker för min mamma.

– När du blir stor ska du gifta dig med en bhangi då?

– Nej, nej.

– Men om det är en söt flicka som du älskar mycket?

– Nej.

– Vad för flicka ska du gifta dig med då?

– En thakur.

Kalle Kjellman

text och foto

Mer om kaster – VAND!

Vissa kaster, till exempel bhangi som arbetar som latrintömmare, anses ore-
na hur mycket de än tvät-
tar sig.

Skor anses rena och likaså
den kast, camar, som tradi-
tionellt tillverkar dem. Skor
är i Indien också ett redskap
med vilket de mäktiga sedan
urminnes tider slår och för-
nedrar de maktlösa.

På hindi finns ett ord-
språk som säger: "Äta sig
halvmätt hos en camar."
Ordspråket används då
någon gör något vanhed-
rande (äter hos en camar)
och ändå inte uppnår sitt
syfte (blir mätt).

Öppen diskriminering har ersatts av dolt förtryck

Kamal känner sig hedrad av att bli inter-
vjua. Han svarar eftertänksamt och
med stort allvar på mina frågor, och ler bara
stilla när jag mer i detalj frågar om lärarnas
och föräldrarnas motsatta krav på honom.

Jag är god vän med Kamals föräldrar se-
dan långt innan Kamal föddes och han be-
handlar mig med all den respekt som han vi-
sar sina föräldrars vänner. Kamal, hans tju-
gofem kusiner och jag har haft mycket trev-
ligt tillsammans. De har lärt mig mycket om
Indien och jag har lärt dem spela yatzy, sjö-
rövarön, mastermind, othello, luffarschack,
kinaschack och vändåtta. Jag har introduce-
rat pussel, frisbee, brakaren och magiska ku-
ben, men fia och couronne kunde de redan
innan. Kamal uppskattar mina besök och be-
rättade vid ett tillfälle att när jag är hemma i
Sverige ber han ibland till guden Shiva att
jag snart ska komma på besök igen. Men
kanske var det bara av ren artighet han sa så.

Nya tiden bröt in

Kamal är ännu ett barn. Han har inga egna
funderingar om kast och vad han berättar är
beroende av hans familjs bakgrund och den
omgivning och den tid den lever i. När
Kamals farfar och farmor flyttade till byn för

omkring fyrtio år sedan fanns där bara fanns
några få hyddor. Sedan växte byn snabbt,
men den gamla tidens ordning rådde ännu.
Kamals farfar och farmor var visserligen fat-
tiga, men de var av hög kast i förhållande till
nästan alla i byn och åtnjöt därmed ställning
och status. De låga kasterna i byn behandla-
des motsvarande illa.

Sedan bröt då den nya tiden in i området
med full kraft. Utvecklingen gick rasande
snabbt och Kamals far och farbröder lyckas
skapa ett visst välstånd för sina familjer.
I någon mån var de nog hjälpta av sin kast-
tillhörighet.

Bland befolkningen i byn tillhör Kamals
släkt en av de mer kastmedvetna. Bhangi-
pojken i Kamals klass berättar för mig att en
av Kamals kusiner mobbar honom svårt, och
pojken mamma uppger att Kamals släktingar
tillhör de värre i byn när det gäller att dis-
kriminera. Förklaringen är nog att Kamals
släkt tillhör en relativt hög kast och bott länge
i byn, och därför anser sig ha en position att
försvara.

Som framgår på ett par ställen i intervjun
så har en del av den öppna diskrimineringen
i Kamals by avtagit under senare år. Fler och
fler kan till exempel äta hos varandra, besöka

varandra och beröra varandra. Mycket av dis-
krimineringen lever ändå kvar och särskilt
utsatta är de allra lägsta kasterna som camar
och bhangi. Den diskriminering som lever vi-
dare är mer dold än tidigare. De som prakti-
serar den vet att den strider mot lagen och för
de utsatta är saken förbunden med skam och
en känsla av mindervärdighet. Många har
därför skäl att förneka att diskriminering alls
förekommer.

Stramare tyglar

Det är i traditionella jordbruksbyar långt ut
på landet som diskrimineringen av låga kas-
ter är starkast. Kamals by, som är på god väg
att växa ihop med en mindre stad, är raka
motsatsen till en sådan by. Kort sagt är dis-
krimineringen i Kamals by mycket svagare
än i många andra byar. Kamal har t ex en fast-
er som är gift i en by några mil bort där de lå-
ga kasterna hålls i mycket stramare tyglar.
När fastern kommer på besök till Kamals by,
sin barndoms by, liknar hon den vid en stad.

När det gäller att motverka diskrimine-

ringen av låga kaster har skolan en viktig uppgift och som framgår av Kamals svar sköter hans lärare den saken rätt väl. Men det är i stort sett det enda positiva som Kamal har att säga om sina lärare. När han i ett annat sammanhang berättar om dem framkommer att de flesta saknar all arbetsmoral. Flera är också korrupta och brutala.

För polisen gäller något liknande. Det finns en lag som förbjuder diskriminering och det är välkänt bland allmänheten att polisen upprätthåller den. Kamal berättar ju också om hur polisen vid ett tillfälle klämde åt hans pappa efter att pappan kallas sin camar-granne för något olämpligt. Att polisen på det sättet använder landets lagar som ett redskap för att pressa mutor av medborgarna är ett för den fast etablerat arbetssätt. Just när det gäller att motverka diskrimineringen gör ändå polisen en positiv insats. På många andra områden i samhället vållar polisens korruption, brutalitet och kriminalitet väldig skada.

När Kamal räknar upp klasskamraternas

kaster så nämner han bland annat tre regionala grupper och en religiös: punjabi från Punjab, bengali från Bengalen, pahari från Himalaya och muslimer. De grupperna motsvarar inte vad vi i Sverige menar med kast, men att Kamal svarar som han gör har sin naturliga förklaring.

Ordet kast är inte indiskt, vilket någon kanske trodde, utan portugisiskt och användes av dem för att beskriva det samhällssystem som mötte dem i Indien, när de som första europeiska kolonistörer etablerade sig där. På hindi heter kast *jati*. Det är det ordet Kamal och jag använder i intervjun, men *jati* har en vidare betydelse än kast på svenska. Enligt indiskt ordbruk bildar hela mänskligheten en kast och den kan sedan delas upp i en manlig och en kvinnlig kast, liksom i ett otal kulturella, regionala, språkliga, rasmässiga och religiösa kaster. Därav Kamals svar.

Hindiordet för kast används för övrigt även om växter och djur i betydelsen sort, ras och släkte. Till exempel bildar rödmyror en kast som ingår i myrornas kast, som i sin tur

ingår i djurens stora kast. Om saken undersöktes närmare skulle det säkert också visa sig att rödmyror i Punjab tillhör en annan kast än rödmyror i Bengalen eller i Himalaya, och att de var för sig kan delas in i de tre kasterna hanar, drottningar och arbetare.

Pandit, saksena och kaysth är några andra kaster som Kamal nämner. Pandit är inte en enskild kast utan ett samlingsnamn på brahman-kaster, av vilka det finns ett stort antal. För saksena och kaysth gäller att den förra är en undergrupp av den senare.

Muslimer står under

Muslimer står under *thakur* i kasthierarkin, säger Kamal. Mer korrekt är kanske att säga att muslimerna, under påverkan av den hinduiska befolkningsmajoriteten och tvärtemot vad islam föreskriver, byggt upp sin egen, med hinduerna parallella kasthierarki. För sikherna gäller för övrigt samma sak. De borde inte ha kaster men har det likafullt.

Det finns ett par andra saker som Kamal

VÄND!

FORTS.

säger som nog inte stämmer. Han påstår att bhangi äter hundkött, men det är troligen elakt byskvaller utan grund. Han säger också att en bhangi alltid är en bhangi, att det inte spelar någon roll vad han arbetar med, men i själva verket gör arbetet ganska stor skillnad.

Kamal säger att han inte äter hos vissa kaster eftersom de äter gris och vattenbuffel. Den typen av förklaringar är mycket vanliga, och kokött brukar också nämnas i sammanhanget. Det är inte så att Kamal är rädd att bli serverad buffelkött om han skulle drista sig till att äta hos till exempel en muslim, men han och hinduer i allmänhet ser husgeråden i muslimers kök som förorenade av sådan tillagning.

Oärliga argument

Bhangi-kasten har en egen liten stadsdel i staden intill Kamals by. Om den stadsdelen kan Kamal och andra säga att den är så smutsig och att där finns så många grisar att de inte vill sätta sin fot i den. Sådana förklaringar är dimridåer. I stället för att säga att man ogillar människor av bhangikast så låtsas man att det är deras grisar man ogillar. På liknande sätt kan det ibland vara lämpligare att skylla på matvanor för att förklara varför man inte vill äta i en lågkastig persons hem, i stället för att rakt ut säga att man anser honom oren och lågt stående.

I rättvisans namn måste också inskjutas att arbetet som latrintömmare är fasansfullt smutsigt. Det finns bhangi som sköter det arbetet, som knappt tvättar sig efteråt och som lever tätt ihop med sina grisar i fullkomliga svinstor. Den som vägrar att bjuda sig på middag hos en sådan familj visar gott omdöme. Men detta gäller inte bhangifamiljen i Kamals by, om vilket Kamal oriktigt säger att den inte håller sig ren.

Även camarens traditionella arbete är mycket smutsigt, kanske dhobins också. På det sättet finns en delvis rationell förklaring till högre kasters bojkott av dem. Men förklaringen räcker bara en bit på vägen. Det finns kaster som anses oberörbara eller orena utan att deras traditionella yrken kan förklara saken. Och det finns massor av såg bhangi och camarer som inte sköter sina traditionella arbeten, men som ändå föraktas och hånas av omgivningen.

I någon mån finns en överensstämmelse mellan kast och klass på det sättet att lägre kaster är fattigare än högre. I Kamals by finns en tendens att barn från låga kaster går i skola i mindre omfattning, driver omkring vind för våg i större omfattning och då ägnar sig åt mer ofog än barn från högre kaster. Så när Kamal säger att han inte går på bio med kori-barn och inte spelar hasard med dem så är det nog snarare klasshänsyn

Skolorna har en viktig uppgift att minska diskrimineringen av låga kaster men problemet är att många barn inte går i skola eller av olika skäl avbryter sin skolgång alltför tidigt.

än kasthänsyn som fått hans mamma att förbjuda det.

Vad gäller bhangi-pojken i Kamals klass så finns en minimal chans att han genom duglighet, tur och statlig hjälp till låga kaster lyckas skaffa sig utbildning och ett arbete med hygglig lön. Om han t ex skulle lyckas bli lärare i en större stad så skulle han slippa undan väldigt mycket av diskrimineringen, och han skulle kunna umgås med sina kolleger på ett vänskapligt sätt. Men den undervisning han får ger inte någon grund att bygga på, och många andra hinder försvårar en sådan yrkeskarriär.

En årslön i muta

Den andra ytterligheten är att han bor kvar i byn och tömmer toaletter där på samma sätt som hans mor gjorde under många år. Då skulle han utsättas för en stark diskriminering, inte lika kraftig som den hans mor utsattes för, men ändå mycket påtaglig. Att bli kommunalt anställd gatsopare resulterar i samma diskriminering, ger betydligt bättre inkomst, men kostar en årslön i muta.

För tjugo år sedan var det omöjligt för bhangi-pojkens mor att dricka en kopp te på en testuga, men nu har tiderna förändrats och den testugeägare som vägrar att servera en bhangi riskerar att få polisen på sig. Skulle bhangi-pojken göra det djärva försöket att själv öppna en testuga så skulle saken väcka sensation och en hel del munterhet. Testugan skulle omedelbart bli vida berömd och nästan lika snabbt gå i konkurs eftersom polisens hot och slag inte hjälper mot sviktande kundunderlag.

Men viktigast är inte rättigheten att dricka te på testugor eller själv öppna en så-

dan. Om vi håller fast vid te, som en symbol för social samvaro, så är det viktigare för bhangi-pojken att han blir bjuden på te i andras hem och att han själv kan bjuda gäster att dricka i sitt eget. Dit är det ännu långt kvar och polisen kan inte skapa den nödvändiga atmosfären.

Giftermål med bhangiflicka?

När jag frågar Kamal om han ska gifta sig med en bhangi-flicka så blir han generad på det sätt en tolvåring kan bli. Frågan är ett retsamt skämt från min sida för även om kastsystemet försvagas så kommer hinduer mycket länge än att fortsätta att gifta sig inom sina egna kaster, och bhangi-kasten kommer mycket länge än att representera det allra lägsta. Så den dag i en avlägsen framtid då kastsystemet nästan helt har vittrat bort kommer en thakur ändå inte gifta sig med en bhangi.

Sedan intervjun med Kamal gjordes har hans familj drabbats av en rad dräpplag och är nu på god väg att sjunka ned i den massiva, indiska fattigdomen. Familjens kasttillhörighet kan inte förhindra den saken eller på minsta sätt dämpa fallet för i det moderna samhället har kast fått minskad vikt för social ställning och pengar har fått ökad vikt.

Men visst är kastsystemet ännu betydelsefullt. Grunden är en hierarkisk indelning av människorna i rena, mindre rena och orena. Reglerna omfattar i första hand mat och giftermål, och ger den ene någon sorts rätt att se ned på den andre. För dem där nere blir livet tyngre att leva.

Kalle Kjellman

text och foto

FOTO: KATARINA SANDSTRÖM BLYME

Vårdnadstvister allt fler när familjemönster bryts

Barn och föräldrar möts i pakistanska rättssalar

Vårdnadstvister är ett växande problem då skilsmässor blir allt vanligare – så också i Pakistan. Gamla familjemönster bryts och barnen är särskilt utsatta eftersom vare sig lagstiftning eller sedvänjor tillvärdar deras intressen.

Begreppet delad vårdnad förekommer inte. Däremot har den som inte fått vårdnaden rätt att regelbundet träffa sitt barn i en rättssal, knappast en lämplig plats för mötet mellan barn och föräldrar.

När jag kom in i rättssalen såg jag en orolig kvinna. Hon satt som på nålar medan hennes femåriga dotter skrek att hon ville komma ut därifrån. Varken kvin-

Barnets bästa skall alltid komma i främsta rummet

Ur FN:s konvention om barns rättigheter

nan eller barnet fick lämna rummet eftersom det var platsen för mötet mellan dottern och hennes pappa, ett möte som äger rum var fjortonde dag. Efter en timme var mötet över.

Mamman **Faiqa**, 34 år, var sex år tidigare gift med flickans pappa **Imran**. Giftermålet var ett utbytesarrangemang, *watta satta*. När Faiqas bror skulle gifta sig

med Imrans syster fick i utbyte Faiqa gifta sig med Imran.

Efter fem års äktenskap ville han gifta om sig men Faiqa vägrade. Han kastade ut henne och hon återvände till sitt föräldrahem. Då krävde Imran rätten att få träffa sin dotter **Sabiha**. Domstolen beslöt att far och dotter skulle ses i rättssalen några månader senare och framöver.

Sabiha var till en början glad över att träffa sin pappa men efter varje möte fick hon feber. Sedan började hennes beteende mer och mer att förändras. Hon började prata för sig själv, hon ville inte tala med sina vänner, hon ville inte gå till skolan och hennes resultat blev allt sämre. Hon började också gå i sömnen.

Miljön i rättssalen

Faiqa tog kontakt med en psykiater som slog fast att dotterns kris beror på miljön i rättssalen. Faiqa vill ge fortsatt hjälp till sin dotter men hon kan inte, för hon bor nume-

Staten skall skydda äktenskapet, familjen, mammans och barnet

Artikel 35 i den pakistanska konstitutionen

ra hos sin bror som hon är beroende av och inte vill belasta ekonomiskt.

Samtidigt ville hon inte lämna sin man eftersom det är svårt att leva som fränskild kvinna i Pakistan även om man inte själv tagit initiativet till skilsmässan. Nu är hon förtvivlad.

– Vad ska jag göra? Mina föräldrar arrangerade äktenskapet mot min vilja. Skilsmässan drabbar mig men också min bhabi (svägerska). Hon och hennes tre barn kommer i kläm nu när min bror måste ta hand också om mig. Vad kan hon göra åt det?

Nekas bo hos omgift mor

En annan historia om ett uppslitande möte i domstolen är den om **Naushabi** och **Somi**. Naushabi gifte om sig när hennes första man dött. Hon lämnade sin tvååriga dotter **Somi** hos flickans mormor. Efter tio år, när **Somi** ärvde sin pappas tillgångar, krävde styvpappan att vårdnaden skulle flyttas från mormor till **Naushabi**.

Rätten ordnade ett möte med alla inblandade. **Somi** hade svårt att förstå varför hennes mamma inte ville träffa henne hemma hos mormodern. Tyst och med uppspärade ögon betraktade hon sin mamma under hela rättegången. Utgången av mötet blev att **Somi** skulle stanna hos sin mormor eftersom mamman var omgift med styvpappan som var en främmande person för **Somi**.

Många har uppmärksammat att det måste göras något åt fallen med barn som tvingas träffa sina föräldrar i en rättssal. Oroliga föräldrar, jurister och läkare anser att det är hög tid att dessa barn får det bemötande de enligt lag har rätt till.

– Kvinnans status i Pakistan är ett problem i sig, nu måste vi också ta ett kliv framåt och uppmärksamma barnens behov. Respekt för och omsorg om varje individ är en grundläggande rättighet – också för barn, säger en advokat.

Deprimerade kvinnor

Kvinnor har lidit svårt av de traditioner och vanor som samhället påtvingar dem och vill minst av allt se att också deras barn plågas.

Forskning visar att kvinnor från spruckna äktenskap är extremt oroliga och lider av låg självkänsla. En domstolstjänsteman har sett mängder av deprimerade kvinnor komma in i rättssalen.

– Vi lever i ett mansdominerat samhälle och det drabbar kvinnor i alla sociala grupper. Kvinnorna drabbas ännu hårdare

när också deras barn påverkas, säger han.

– Vi behöver omfattande sociala förändringar i samhället och de kan bara äga rum när folks medvetande ändras.

Fallet med **Faiqa** och **Sabiha** är inte några undantag. Det har skett en ökning av skilsmässor, inte minst genom att också kvinnor börjar ta ut skilsmässa. Därmed blir också de uppslitande scenerna i domstolarna allt vanligare. Även om det är föräldrarnas ansvar att lösa sina problem så borde något göras åt besluten om mötena i de ogästvänliga domstolarna. Det menar allt fler.

I det pakistanska samhället görs inte mycket för att ge barn vad de behöver. Få inser att barn faktiskt inte måste drabbas så hårt av föräldrarnas skilsmässa.

Hämtas av polis

Vårdnadstvister och bråk om underhåll är vanligast inom medel- och överklassen. Men fler och fler kvinnor bland låginkomsttagarna har fått medvetenhet om sina rättigheter och därför kommer också de till domstolen för att lösa sina skilsmässoproblem.

Det vanliga är att deras män inte har något arbete vilket oftast är skälet till att äktenskapen faller sönder. Många av männen är missbrukare och vill att barnen ska arbeta åt dem. Då vill kvinnorna skiljas och få vårdnaden om sina barn.

Kvinnor som får vårdnaden blir, om männen gör anspråk på barnen, skyldiga att komma med barnet till mötena i rättssalen. Om en kvinna vägrar kopplas polisen in som får till uppgift att föra barnet till domstolen. Kvinnan bötfälls för sitt agerande. Det är förstås mycket olyckligt och traumatiskt för ett barn att hämtas av polis. Varje gång det inträffar ökar barnets lidande.

Barn behöver särskilt mycket kärlek och omsorg. Om föräldrar inte kan tillgodose det under samma tak så måste de göra det var för sig. Barn kan klara en skilsmässa, bara de känner att föräldrarna fortsätter att ge dem det de behöver

Rana Rizvi

Översättning: Katarina Sandström Blyme

Rana Rizvi är journalist och har arbetat för de flesta av Pakistans ledande tidningar. Sedan fyra år är hon anställd på *The News* i Karachi där hon ansvarar för *Vista*, tidningens avdelning för nyhetsfeature.

Lagförslag om amning föranleder protester i Pakistan

□ Ett nytt lagförslag från Pakistans regering har väckt ont blod hos amningsförespråkare i landet. Om förslaget går igenom som det ser ut nu, kommer det att innebära att lagen om mat till spädbarn blir fullkomligt tandlös, hävdar de. Lagen har diskuterats i åtta år.

Det slutgiltiga lagförslaget kräver inte att barmatsföretag ska sätta varningsetiketter på sina produkter, enligt amningsförespråkarna. Dessutom kommer det att innebära att barmatsindustrin kommer att bli delaktig i tillämpningen av lagen.

Amningsförespråkare har länge krävt lagliga hinder för försäljning av bröstmjölksersättning, som enligt dem inte bara är mindre nyttigt utan också hälsofarlig att använda.

Bröstmjölksersättning ges med flaskor. Det kräver en hygien som sällan finns på den fattiga landsbygden i Pakistan, enligt amningsförespråkarna.

Landet har Sydasiens högsta spädbarnsdödlighet – ett av tio barn dör inom ett år efter födseln. Amningsförespråkarna säger att eftersom Pakistan har skrivit under konventionen om barns rättigheter så måste Pakistan ha lagar som verkar för amning.

Det första utkastet till den nu föreslagna lagen kom för åtta år sedan. Sedan dess har regeringen rådfrågat konsumentgrupper, FN:s barnfond Unicef, Världshälsoorganisationen WHO, läkarorganisationer och barmatsindustrin.

Lobbying från Nestlé

Men amningsförespråkarna hävdar nu att lagen har ändrats efter ett intensivt lobbyarbete från den stora barnmatstillverkaren Nestlé. De anklagar Nestlé, som står för mer än 70 procent av marknaden för spädbarnsmat, för oetisk marknadsföring. I en rapport som kom i december 1999 anklagade amningsförespråkarna företaget bland annat för att ha mutat barnläkare.

För att bemöta anklagelserna tillsatte Nestlé tidigare i år vad de sa var en oberoende utredning av företagets marknadsföring i Pakistan.

– Den här utvärderingen visar tydligt att vi inte gör det vi har anklagats för, säger **Shahid Siddiqui**, chef på Nestlé, vid en utfrågning som beordrats av Pakistans ombudsman.

Nestlés utredning anklagade i stället företagets konkurrenter för att bryta mot internationella regler i sin marknadsföring. Förutom Nestlé finns de multinationella barnmatstillverkarna *Nutricon*, *Meiji*, *Morinaga*, *Abbott* och *Mead Johnson* i Pakistan.

Muddassir Rizvi/IPS

I somras var det 25 år sedan Indira Gandhi utlyste undantagstillstånd, berövade folket dess mänskliga rättigheter, fängslade oppositionen, tystade massmedia och försökte införa en ny ordning för disciplin, effektivitet och ekonomisk

utveckling under familjedynastins allsmåttiga diktat. Bo Gunnarsson, som var på plats i Indien då, berättar om ett av de mörkaste kapitlen i Indiens moderna historia, som paradoxalt nog kommit att spela hinduhögern i händerna.

Indiras undantagstillstånd gav skjuts åt hinduhögern

Indien på väg mot samma ödesdiga kultur av tystnad

Indira är Indien och Indien är Indira!, deklarerade kongresspartiets dåvarande ledare **Shankar D Sharma** och hans ord blev snabbt till en nationell slogan.

Landets järnlady lät sig hyllas som en inkarnation av gudinnan Durga och i propagandan red och mästrade hon en majestätisk bengalisk tiger.

Den brutala steriliseringskampanjen; polisens terror och rutinmässiga dödsdömmen; administrationens maktfullkomlighet och övergrepp samt kuvandet av pressen och rättsväsendet gjorde undantagstillståndet till det mörkaste kapitlet i det fria Indiens historia.

Värstingarna är tillbaka

I dag då kongresspartiet tycks förpassat till det förgångnas sophög och en koalition ledd av hinduhögern regerar landet så borde allt varit upplagt för minnesceremonier runtom i landet, en demokratisk festival och manifestation.

Icke...

BJP, som gärna skulle velat ta åt sig hela äran för kampen mot diktaturen, bestämde sig snabbt för att låta partierna fira vart och ett för sig vad som kallades "veckan för att minnas undantagstillståndet och rädda demokratin".

Orsaken var uppenbar för alla: Flera av dåtidens värstingar har nu ministerposter i **Atal Bihari Vajpayees** regering och BJP är starkt beroende av dem.

En av dem är **Jagmohan** som ledde och verkställde **Sanjay Gandhis** urbana försköningskampanjer och skaffade sig terroristens ansikte då han skyddad av beväpnad polis satte in bulldozers mot olika slumområden. Rönningen av Turkoman Gate i Delhi kostade människoliv och är fortfarande en symbol för det maktmissbruk som i själva verket var ett krig mot de fattiga.

Jagmohan firade 25-årsdagen med stil.

Som minister för urbana frågor damma-

Premiärminister Indira Gandhi klädd i stamfolksdräkt från Assam. Den 25 juni 1975 införde hon undantagstillståndet, *The Emergency*, inför hotet att hon skulle tvingas avgå från sin post.

de han av ett antal bulldozers och inledde en ny omfattande slumröjningskampanj i Delhi. Men till skillnad från 1975 gavs de som vräkts från sina hem och i många fall förlorade det lilla de ägde nu ingenstans att ta vägen.

Maneka Gandhi, hustru till Sanjay och Nehru/Gandhidynastins "Första svärdotter", är miljöminister och värnar nu som sådan mer om övergivna och förvildade hundar än om de förvisade offren för gigantiska dammbyggen.

Raden kan göras mycket längre. Andra åter har med framgång överlevt i kongressen och olika utbrytarpartier.

– Varje helgon har ett förflutet, varje

syndare har en framtid, säger försvarsministern **George Fernandes** som under undantagstillståndet själv tog till sprängningar och sabotage i sin kamp mot Indira och den "nya ordningen".

Men det är inte bara så att det politiska budskapet ändrats och gränserna mellan olika partier alltmer suddats ut. Nej, i mångt och mycket har BJP i dag kommit att framstå som kongresspartiets smartare tvilling.

Hinduhögern nu rumsren

Hinduhögern, i tidigare skepnader som Jana Sangh och RSS en samhällets paria, har erövat undantagstillståndets politiska arv. Kampen mot dynastin, förbudet mot dess organisationer och fängslandet av dess kadre liksom en närmast kollektiv minnesförlost har gjort hinduhögern politiskt rumsren.

Nu är det BJP och RSS som kräver ökade maktbefogenheter för polisen att arresteras och interneras "misstänkta" medan dess kulturorgan VHP och stormtrupper i Bajrang Dal bedriver en intensiv och våldsmättad kampanj för återomvändelse av stamfolk och andra som "riskristnats och lämnat sina rötter" för kyrkans eller missionens hägn.

Många fruktar att historien upprepas, den här gången genom ett slags "oproklamerat undantagstillstånd".

Kände sin position hotad

Varför hände det som hände då kvällen den 25 juni 1975?

Svaret ligger i Indira Gandhis politik och hennes största seger, valet till parlamentets underhus Lok Sabha 1971. Hon var då halvt uträknad efter att ha splittrat partiet i en uppslitande maktkamp men med parollen "garibi hatao" – utplåna fattigdomen – som slogan förvandlades det politiska klimatet som med ett magiskt spö.

Trots årtionden av **Jawaharlal Nehrus** socialistiska retorik och jämlikhetssträvan-

den så uppfattades "garibi hatao" som ett revolutionärt begrepp. De fattiga, lågkastiga, daliter, muslimer och stamfolk blev tillsammans en jättelik röstbank och hoppets lågor flammade i slumområden och 100 000-tals bortglömda byar.

Också utomlands hyllades Indira Gandhi som en förkämpe mot armod och sociala orättvisor och mytbildningen tog fart.

Men jublet varade inte så länge.

Indira hade nämligen aldrig en tanke på att ta från de rika genom beskattning och ge till de fattiga. Kampen mot fattigdomen finansierades i stället huvudsakligen med pengar som aldrig fanns, det vill säga genom ett massivt budgetunderskott.

Luftslottet rasade också snabbt då oljekrisen kom 1973. Anslagen skars ned till en tredjedel och förväntningarna förbyttes snabbt till ilska över statsapparaten ökade korruption, maktmissbruk och övergrepp.

Propagandan tog över.

När gamle **Jayaprakash Narayan**, allmänt kallad "JP" och en av **Mahatma Gandhis** närmaste förtrogna, året därpå inledde sin civila olydnadskampanj för "total revolution" i folkrika Uttar Pradesh och Bihar så fick han raskt gensvar. Tusentals idealistiska ungdomar slöt upp och oppositionen med undantag av vänstern enades bakom honom i ett moraliskt korståg mot maktens palats i New Delhi.

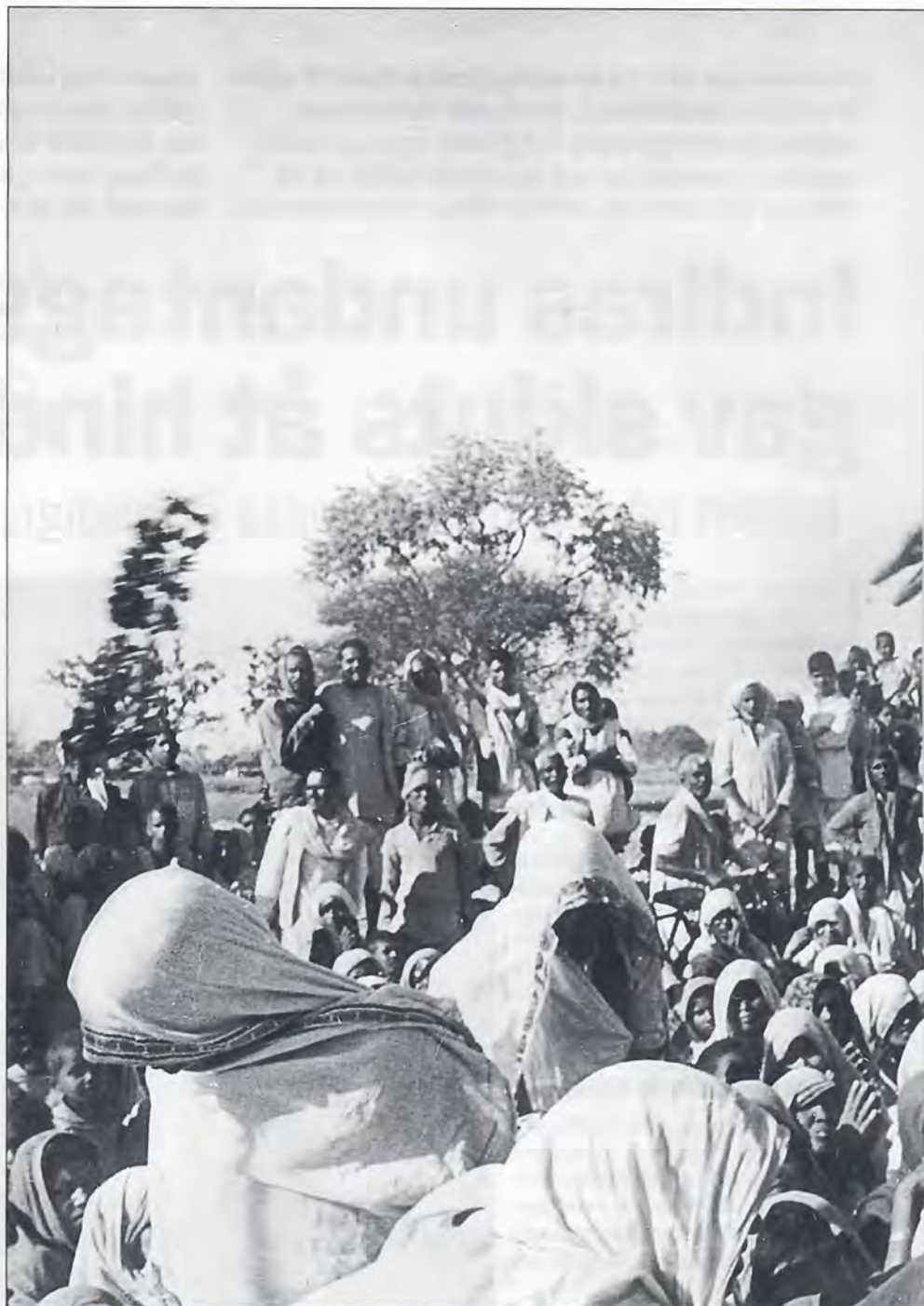
"Utländsk konspiration"

Massmobiliseringen berövade Indira Gandhi mycket av hennes politiska legitimitet och bemöttes med fascismstämplar. Regimen förvandlade konspirationsteorier till dagens sanning, kritikerna blev i Indiras egen värld till "mörkrets krafter", "utländska händer" och "sociala bakåsträvare". RSS utnämndes till huvudfiende. Nationen måste, menade hon, värna om sitt demokratiska system, säkerhet och oberoende.

När domaren **Jag Mohan Lal Sinha** i Allahabad den 12 juni 1975 avkunnade sin historiska dom och diskvalificerade henne från rätten att inneha politiskt ämbete under sex år för att ha spenderat mer än lagstadgade 35 000 rupies (då 5 000 kronor) under sin egen valkampanj i Rae Bareilly fyra år tidigare så vägrade hon att avgå.

– En drastisk situation kräver drastisk medicin, menade hon då undantagstillståndet proklamerades tretton dagar senare, en kväll då strömtillförseln ströps och stoppade alla huvudstadens tryckpressar och då polisen knackade dörr och arresterade alla oppositionens ledare och kritiker av Ledaren.

Enligt regeringspropagandan räddade hon Indien undan kaos och sammanbrott. Kongresspartiets 20-punktsprogram kom någon vecka senare följt av sonen Sanjays och ungdomskongressens kompletterande fem punkter som sedan rena stormtrupper satte i verket. Själv landade jag i Delhi två dagar efter kuppen, utsänd av Dagens Nyheter.

För första gången slapp jag vänta på bagaget på flygplatsen; taxibilarna stod väntande i en lång ordnad rad och det fanns inte en enda fixare eller svartväxlare som slet i en.

Ordning och disciplin i högsätet

Under de tre veckor jag var där blev disciplin och ordning till ett mantra. Naivt eller aningslöst skröt myndigheterna med att tågen gick i tid och tiggarna höll sig borta från Connaught Place.

"India is on the move", stod det på en enorm banderoll vid uppfarten till Ashok Hotel där jag bodde mellan resorna ut i landet.

De första dagarna kom många tidningar ut med gapande vita fläckar på de flesta sidor och några kom inte alls. Censuren folk ockuperade redaktionerna och bara tre – Hindustan Times, National Herald och Patriot – slapp. Tillsammans med CPI:s

veckoblad New Age och New Wave tjänade de villigt och tämligen entusiastiskt som Madams megafoner.

Sykofanterna blev snabbt fler samtidigt som samtalstonen blev allt mer viskande: Det handlade om att överleva.

Ytligt sett var det minsta motståndets lag som gällde. Jag upplevde bara en liten demonstration under hela tiden. Det var lugnt och det var en orsak till att många till en början var positiva till den nya ordningen.

Men våldet fanns förstås där. I Bhojpur och Arrah i Bihar råkade jag hamna mitt i en paramilitär aktion mot naxaliterna. Liken av mördade lantarbetare radades upp framför våra ögon, kommandosoldater sökte genom de tunnlar som grävts under byarna och revolutionära skrifter med rapporter från FNL och Vietnam travades upp framför en polistation dold av sandsäcksbarriärer.

Undantagstillståndet gav ytterligare le-

Indira Gandhi som den nationella frälsare hon gärna såg sig som. Här valtalande inför pilgrimer i sin valkrets Rae Bareilly Uttar Pradesh 1971. Valet vann hon stort på parollen "garibi Hatao" (avskaffa fattigdomen), men fyra år senare fälldes hon av domstol för att ha spenderat för mycket pengar på kampanjen just i Rae Bareilly.

ningskontroll i Maharashtra, som berättade om sin lösning, "Palna band". Under ett helt år skulle han med hjälp av social kontroll, samhällelig mobilisering och om nödvändigt aborter helt förhindra barnafödslar i delstaten. Ett barnfritt år, senare följt av könsbestämning av foster som gjorde att alla som ville skulle kunna få söner vid första och enda tillåtna försöket.

Folklig vrede mot sterilisering

Jag upplevde också vreden i den lilla staden Barsi där befolkningen revolterat mot polisen som jagat män, gamla som unga, likt villebråd för att uppnå de strikta kvoter för steriliseringar som myndigheterna ålagt dem och hälsoarbetarna.

Förgäves försökte jag övertala Sidas dåvarande biståndschef i New Delhi att besöka Rae Bareilly, Indira Gandhis egen valkrets, där fattiga jordlösa vägrade att medverka i ett svensk-finansierat "projekt" där man med hjälp av näringsrika kex försökte få veta hur stor effekt bättre barnhälsa hade på deras attityder till familjeplanering. En förfärlig cynism som möjligen förväntades ge besked om att fattigt folk är irrationella och att bara "välmenat våld" kan hindra dem att "yngla av sig som kaniner".

– Det är ett krig mot de fattiga, sa en journalistvän i Bombay som själv terroriserats till tystnad och flykt.

Likt många andra var han bittert kritisk mot intelligentian, inte minst sin egen yrkeskår, och byråkratin som till och med utnyttjat krisen.

– Dom inte bara kryper för Madam, dom viftar ju också på svansen för att hon skall se dem, suckade han uppgivet.

Enda ljusstrimman

Han såg enda lilla ljusstrimman i militären. Dåvarande arméchefen **T N Raina**, trotsade varje försök från Indira Gandhis kökskabinett till extraordinär och författningsvidrig inblandning i arméns funktion och verksamhet. Militären höll sig på sin kant och intar fortfarande samma strikta, opolitiska hållning som är så avgörande för demokratins fortlevnad.

– Ingenting skulle i dag ha skiljt oss från Pakistan om generalerna då gjort gemensam sak med Indira Gandhi, säger **Kuldip Nayar**, före detta stridbar redaktionschef på Indian Express, som i dag är demokratikampens gigant i överhuset Rajya Sabha.

Det var till stor del tack vare militärens påstridiga neutralitet som familjedynastin misslyckades att etablera ett totalitärt system i Indien. Alla andra institutioner kuvedes – som **J C Shah**-kommissionen senare

gitimitet åt mordandet av fattigt folk som ofta visades upp som bevis på "den utländska handen" och hotbilden.

Medan kampanjen för "garibi hatao" betraktat de jordlösa lantarbetarna som ett instrument för förändringar så såg den nya utvecklingsmodellen dem som passiva mottagare underordnade regimens diktat. Framsteg skulle nu uppnås genom att rädda de fattiga undan deras egen "lättjefulla, ansvarslösa och destruktiva mentalitet".

Den filosofin utvecklades senare så att överklassen guidade eller tvingade de fattiga in i för dem önskvärda beteendemönster. Andemeningen var att de inte kunde anförtros den frihet som författningen gav dem och att steriliseringskampanjer och slumröjning skulle rädda dem ur deras misär och hotet om undergång.

När jag återvände ett år senare fann jag att förvånansvärt många västdiplomater var positiva till den nya ordningen. Indien

behövde en stark ledare för att utnyttja sina resurser och ta sig ur fattigdomens strup-tag. Disciplin, lag och ordning var en förutsättning för framsteg.

– En nyttig läxa, uttryckte en skandinavisk attaché.

Många insåg naturligtvis att Indira Gandhi själv vållat det kaos som utlöste undantagstillståndet men majoriteten ville så gärna tro att en upplyst despot kunde utträtta storverk.

Om någon av dem hade gjort sig besväret att åka ut i byarna så hade de redan då kunnat förutsäga utgången av det nyval som Indira Gandhi i övermod så överraskande utlyste i januari 1977.

Den våldsmättade steriliseringskampanjen – känd som "nasbandi" – sa allt och floden av rykten bekräftade den annalkande politiska katastrofen för familjedynastin.

I Bombay mötte jag Dr **Datta Pai**, den nyutnämnde generaldirektören för befolk-

fann – av ett klimat fyllt av fruktan och terror.

Till och med rättsväsendet emaskulerades och Högsta domstolens integritet stod sig slätt gentemot dåligt förtäckta hot och aktioner från Sanjay Gandhis stormtrupper. Administrationens lojalitet förflyttades från nationen till en enda individ och kottieriet runt henne och risken att hamna i kylan fick alla att bjuda över varandra i sitt prisande av Ledaren. Fängelserna fylldes.

Vid mitt nästa besök i slutet av januari greps jag ganska omgående av CBI, säkerhetspolisen, som hittade mig trots att jag sökt anonymitet bland ryggsäcksfolk och hippies på YMCA:s billiga härbärge i New Delhi. Indira Gandhi hade just utlyst nyval i hopp om att visa för sina kritiker att Indiens massor föredrog bröd framför frihet.

Under förhören fick jag veta att mitt namn toppade svarta listan över oönskade journalister, ett erkännande som dock devalverades av det faktum att det gått inflation i bannlysningarna och att till och med Expressens sk världsreporter (som hyllat Madam för att hon gjort "det enda riktiga", och skildrat samhällets alla helveten under en färd från huvudstans flygplats till lyxhotellet) fanns med. Kraven på effektivitet och "resultat" hade förmodligen förblindat censurmyndigheten och att urvalet därför blev så kvantitativt imponerande.

Hoten om utvisning tonades så småningom ned och jag släpptes med daglig anmälningsplikt, något som jag struntade i.

Förödande för Indira

I politiska termer var undantagstillståndet förödande för Indira Gandhi. Väljarna förkastade helt valet mellan bröd och frihet och bekräftade sin övertygelse om att det inte var frågan om antingen eller utan både och. Som massmedia påpekade så kunde oppositionen i många valkretsar i det så kallade kobältet i norr ha ställt upp med åsnor och telefonstolpar som kandidater och ändå vunnit. Ingen merit var bättre än den man skaffat innanför fängelsemurarna.

I dag har de flesta av de före detta huvudaktörerna runt Indira antingen bett om ursäkt för övergreppen eller beklagat det "olyckliga" som skedde. Många hävdar dock fortfarande att hon gjorde det bästa i en omöjlig situation.

Hennes f d informationsrådgivare, **HY Sharada Prasad**, menar att hon var tvungen att välja mellan att slå till eller kasta in handduken. Om hon gett upp så hade hon försvagat den indiska nationen. Även en temporär abdikation från den folkvalda posten som premiärminister skulle ha fått "oreparerbara påföljder". Demokratin offrades men Indira agerade dock inom konstitutionens ramar... I valet mellan två för henne onda ting så var skadegörelsen mot rikets institutioner det minst onda alternativet.

Det historiska valet 1977 kunde gett en ny start för Indien som då verkligen gjorde

En tankfull Indira Gandhi vänder sig bort från sina anhängare i New Delhi i samband med valkampanjen 1980. Efter tre år borta från makten blev hon åter premiärminister.

skäl för sitt epitet, världens största demokrati. Istället förökade Janata-partiet sig genom delning och dog i en tragikomisk politisk fars.

Arvet lever vidare

Men arvet från undantagstillståndet lever kvar än i dag.

Stigmatiseringen av familjeplaneringen, sen länge omdöpt till "familjevällfärd", är fortfarande stark. Ingen regering vågar ännu involvera männen i programmet av oro för nya bakslag och förlorade röster. I stället har man koncentrerat ansträngningarna på kvinnorna och trots att kirurgiska ingrepp på dem är förenade med större risker så har mer än 60 miljoner steriliserats sedan 1980.

Än värre är att undantagstillståndets mix av populism och auktoritära styre spelade BJP och hinduhögern i händerna. De kom att "ärva" de tendenser som växt fram under de 19 månaderna.

Kampen mot förtrycket gav RSS och VHP en oförtjänt upprättelse som "demokratins förkämpar", och Indira Gandhi hjälpte dem ytterligare då hon efter sin comeback som premiärminister i januari 1980 alltmör sökte samförstånd med samhällets traditionella maktcentra, den hinduiska befolkningsmajoriteten.

– Ingen minoritet kan överleva om majoriteten i grannskapet blir irriterad, sa hon 1981 då det stod klart att hon förlorat sin röstbank av muslimer och lågkastiga.

Vid RSS kongress i Pune 1982 talade jag med många delegater som betygade respekt och stöd för Madam som påstods vara den enda som kunde göra Indien stort och försvara hinduismen mot "främmande religioner".

Det var en rent realpolitisk bedömning: RSS var på väg att tappa tilltron till BJP som sågs vara handlingsförlamat under svagt ledarskap. Redan när undantagstillståndet nådde sin kulmen hade dessutom flera RSS-ledare sökt "förståelse" hos och med den allsmåktiga Ledaren.

Det var, som jag ser det, inte i första hand hotet mot demokratin som drev RSS

till kamp mot den "nya ordningen" utan den påstådda socialism och sekularism som kongressen och familjedynastin ansågs stå för. Indira Gandhi minus de värderingarna skulle nog passat dem ganska bra.

Trots att övergreppen mot minoriteterna tilltog och kulminerade i ett flertal massaker under åren 1982-83 så fortsatte Indira på sin inslagna kursändring och hon "hinduiserade" valen i Jammu (den hindu-dominerade delen av delstaten Jammu & Kashmir) för att besegra BJP.

– Hindu-kulturen och kongresspartiets kultur ligger på samma våglängd, hävdade hennes vapendragare **C M Stephens** då han invigde en byggnad åt VHP.

Samma fruktan finns i dag

De religiösa minoriteterna och särskilt då de kristna upplever i dag samma fruktan som en stor del av nationen upplevde 1975-77. Utvecklingen går mot ökad intolerans. Hinduhögerns fanatiker anklagar kyrkorna och missionen för att köpa de fattigas själar för ris och pengar och har inlett en stor kampanj för att återomvända dem. Flera missionärer och präster har brutalt mördats, kyrkor och skolor bränts eller vandaliserats och troende terroriserats.

Swastikan – hakkorset som Hitler använde för att hävda den ariska rasens överlägsenhet – är tillbaka.

I morgondagens Indien kommer den att pryda de "nya tempel" som skall uppföras för de miljontals lågkastiga och oberörbara som fascistiska VHP, RSS och militanta Bajrang Dal hoppas vinna tillbaka till hinduismen.

Även de i regeringen som hölls internerade under undantagstillståndet, till vilka hör George Fernandes, tiger och det trots att han själv är kristen.

Indien är på väg mot samma kultur av tystnad som gjorde det möjligt för Indira Gandhi att själv gripa makten.

Det är inte de politiska partiernas förtjänst att demokratin har överlevt så här långt – den har klarat sig trots dem.

Bo Gunnarsson

Själfull berättelse om pilgrimsfärd längs Ganges

När den amerikanska antropologen, och för all del indologen, **Ann Grodzins Golds** bok *Fruitful Journeys: The Ways of Rajasthani Pilgrims* kom ut år 1988 (University of California Press) blev hon känd över en natt. Denna omarbetade version av en fyra år gammal doktorsavhandling skildrar pilgrimsfärder och analyserar motiven för dem såsom de formuleras och förstås av de resande själva.

Ain-bai, som hon kallades av invånarna i den rajasthanska by där hon levde 19 månader under sitt fältarbete, deltog i flera pilgrimsresor. De som skildras i boken och ligger till grund för analys var dels en resa till Hardwar på några dagar och dels en månads bussrundresa med Puri som huvuddestination.

Många år senare reser den finska filmregissören och dokumentärfilmaren **Pirjo Honkasalo** med ett pilgrimssällskap från en by i Rajasthan längs hela Ganges upp till Himalaya. **Jamana Lal**, huvudpilgrimen i dokumentären, bestämmer sig att företa den långa och besvärliga resa som det innebär att lämna den hastigt avlidna moderns kvarlevor till Ganges uppe i Himalaya-bergen där flodens vatten fortfarande är rent. Dokumentären *Atman* (=Själ), från 1996 är ett 76 minuter långt sammandrag av en 6 000 kilometer lång färd. Det som Pirjo Honkasalo i form av en osynlig medresenär visar i bilder och fragment beskriver Ann Grodzins Gold som en aktiv observatör i ord och sammanhängande text.

Nytta kombinerat med nöje

En pilgrimsfärd kan ha flera syften. Man reser för att avlämna en släktings kvarlevor – benrester och aska – i Ganges vatten. Man reser också för att beskåda något som representerar det gudomliga (erbjudas *darshan*) eller man reser runt för nöjes skull. Ofta kombineras nytta med nöje.

När en människa dör vidtar en mängd procedurer och ritualer som ska utföras i en viss ordning. Den tolfte dagen efter dödsfallet anordnas *sradh*, en minnesmåltid för ett stort antal gäster. En modern företeelse är att göra en hastig pilgrimsfärd till Ganges med kvarlevorna före utgången av den tolfte dagen. Detta görs oftast på grund av ett socialt tryck som kräver att man visar sin respekt för den avlidna genom att spendera pengar.

Kostnaderna för en pilgrimsresa omfattar

tar inte bara resorna utan varje utförd ritual och uttalad välsignelse har sitt pris. Dessutom är det meriterande för pilgrimen att vara frikostig med sina pengar.

Om inte den snabba resan är möjlig kan kvarlevorna bevaras i huset under lång tid och pilgrimsresan görs senare när tillfälle ges i fråga både om ekonomiska medel och möjlighet att resa.

Korsningsställen

Viktiga platser för pilgrimen är sammanflöden där en annan flod möter Ganges. När man närmar sig floden västerifrån kommer man i Prayag till en *tirtha*, en korsning, vars främsta attraktion är ett oförstörbart träd som blev ensamt kvar när allt annat förstördes vid universums undergång.

Utöver beskådandet av trädet bör pilgrimen – om han reser med den avlidnas kvarlevor – raka av sig håret i Prayag. Det anses också väsentligt att införa sitt namn i registerböcker. På alla pilgrimsplatser finns nämligen till de resandes hjälp speciella präster, *pandas*, vars uppgift är att hålla register över alla pilgrimer som passerar. Mot en avgift får man sina släktuppgifter upplästa och uppdaterade.

En annan pilgrimskorsning är Gaya, som är upprättat på den vidunderliga demonen Gayasuras kropp. Gaya sägs äga speciella krafter och rättroget utträttade offergåvor till de döda släktingars ära tros räcka för befrielse. Många väljer att lämna kvarlevorna åt Ganges redan här.

För många pilgrimer är Hardwar platsen för ritualer som ska ge den dödas själ befrielse från det eviga flödet av återfödelse.

Scen ur *Pirjo Honkasalos dokumentärfilm "Atman"* som *Folkets Bio* i höst visar på svenska biografier.

Enligt den folkliga form av hinduism som utövas av bybor och som predikas av pilgrimspräster är dock återfödelse inte det största bekymret här i världen, utan i stället de andevarelser som dröjer kvar på platser där den döda senast levde.

De befriade själarna rör sig smidigt mellan de olika återfödelseställen medan de icke-befriade själarna blir kvar på vägen och orsakar svårigheter för de efterlevande. En befriad själ är inte nödvändigtvis befriad från återfödelse men den är befriad från sin bindning till det senaste livet.

I Hardwar köper man också med sig en kruka Ganges-vatten, förseglat med ett sigill som bryts först efter hemkomsten i samband med festen till Ganges ära.

Utöver de utförliga ritualerna vid korsningsställen ska pilgrimen dessutom bada i Ganges vatten närhelst det är möjligt; Varanasi har ett utbrett rykte om sig att skänka lycka och befrielse för alla som badar i vattnet där.

Men varför just Ganges? Jo, därför att Ganges besitter en extraordinär kraft. I de broschyrer som pilgrimer kan köpa på varje pilgrimsort berättas bland annat följande historia om hur Ganges tog sin boning på jorden:

"Kung Sagars 60 000 söner blev förbannade och brända till aska av siaren Kapil Muni när de kommit för att hämta den sista av de 100 hästar som ingått i ett hästoffer utträtt av fadern. Hästofferet fick inte fullbordas för då skulle kungen kunna ta över guden Indras tron.

Men bland ättlingarna till sönerna fanns en viss kung Bhagirath som ville säkra befrielse för sina sextiotusen förfäder. Efter ett ihärdigt och långvarigt utövande av askes fick kungen lov att föra ner den himmelska floden Ganges, som flöt i guden Shivas hår, ned till den plats där kvarlevorna av förfädernas ben och aska fanns.

Så skedde och de omkringirrande själarna efter kung Sagars 60 000 söner fick slutlig befrielse."

Det är därför som pilgrimerna av i dag för att ge de dödas själ frid och befrielse sänker ner ben och aska i Ganges.

Mirja Juntunen

”Hitta hem” irrar och förvillar

Frågetecknen kring tv-dokumentär

Hitta hem heter en tv-dokumentär som handlar om hur adoptivbarnet **Jonathan** från Umeå beger sig till Indien för att söka reda på sin biologiska familj. Filmen innehåller fina bilder, vacker musik och en hel del känslor, men den som förmår hålla huvudet kallt upptäcker också allvarliga brister.

När jag såg *Hitta hem* förra hösten fanns mycket i den som jag tyckte om och berördes av, men också en del som gjorde mig misstänksam. Jag såg om filmen och blev alltmer skeptisk till faktauppgifterna i den. Senare läste jag i tidningen att filmen i USA tilldelats priset Guldspiran och därefter också Guldantennen, Sveriges Televisions stora pris till fria filmare. Guldet har regnat över *Hitta hem*, men mina tvivel består.

Jonathan tillbringade sina fyra första levnadsår hos sin indiska familj och har några få, vaga minnen från den tiden. Han minns sitt namn Ishar och att familjen bodde i en by på landet. Han minns en äldre syster, en yngre bror och att han gick med mat till sin pappa, som var bärare på järnvägsstationen intill byn. Så en dag när Jonathan var fyra år klev han av nyfikenhet ensam på ett tåg och kom sedan inte mer tillbaka till sin familj.

Han hamnade på ett barnhem i Bangalore som heter Anatha Shishu Nivasa och minns att hans föräldrar och äldre syster besökte honom där. På hemmet bodde han från fyra års ålder till sex då han adopterades till Sverige. När Jonathan nu i filmens början återvänder till barnhemmet i Bangalore är han tretioett år och i sällskap har han de svenska filmarna **Tove Torbiörnsson** och **Carl Nilsson**. Jonathan känner väl igen sig på hemmet, men före-

ståndaren kan tyvärr inte bistå med en enda uppgift om hans bakgrund.

Eftersom Jonathan togs om hand av polisen innan han placerades på barnhemmet uppsöker filmgruppen polisen i staden. Saken väcker uppmärksamhet. Det blir presskonferens med många journalister, och polismyndigheten visar sig på sitt allra soligaste humör. En duglig och charmerande polisofficer som heter **Kumar** får till uppgift att hjälpa Jonathan. Det är lätt att förstå att det är tack vare de utländska filmerna som polisen är så hygglig.

Kände igen maträtt

Var ska man då börja leta? Filmgruppen har bara Jonathans vaga barndomsminnen att gå efter och uppgiften tycks omöjlig, men den jovialiske Kumar ger inte upp inför svåra utmaningar och gruppen beger sig målmedvetet från Bangalore fyrtio mil mot nordväst. Orsaken till att de åker just dit tycks vara att Jonathan fått provsmaka några maträtter och känt igen en av dem. Det är minst sagt en grov metod. Speakern i filmen säger följdriktigt: ”Vi vet att det kommer bli svårt, om inte näst intill omöjligt.”

Väl framme i området börjar gruppen på måfå leta efter den lilla, lantliga järnvägsstation som Jonathan gav sig av ifrån för tjugosju år sedan. Från små stationer spänner så Jonathan ut över böljande åkrar och närbelägna byar, men järnvägsstationer finns det många och de liknar varandra. Med åkrar är det ännu värre. Jonathan känner inte igen sig och när dagen lider mot sitt slut beger sig gruppen till staden Hubli för att hitta ett hotell. På kvällen besöker man utan resultat järnvägsstationen i staden.

Nästa morgon beger sig gruppen till

godsstationen i samma stad. Kumar slår sig i slang med några bärare där och får napp direkt. En bärare ”känner igen Jonathans historia”, som speakern säger. Bäraren berättar om en familj som återfann sin försvunne son på ett barnhem i Bangalore, försökte få honom tillbaka, men misslyckades eftersom någon på barnhemmet krävde pengar, som föräldrarna inte kunde betala.

”Nu bränns det verkligen”, säger Kumar och menar att det nog är Jonathan som bäraren talar om. En enastående fullträff i så fall, men inte nog med det. Bland åskådarna, som trängs runt den exotiska filmgruppen, finns en yngre bror till pojken som hamnade på barnhemmet. ”Samma anletsdrag”, säger Kumar och får medhåll från en av de svenska filmarna. De tycker att Jonathan och den där unge mannen liknar varandra.

”Att Jonathans historia är ganska

Jag har läst **Kalle Kjellmans** tankar om min film *Hitta Hem*. Artikeln innehåller en rad påståenden och insinuationer som jag vill kommentera i följande text.

Artikelförfattaren påstår att han har hittat en hel del orimligheter i samband med **Jonathans** sökande efter sin biologiska familj och insinuerar att jag har nöjt mig med ytlig bevisföring för egen vinnings skull. Först och främst vill jag säga att jag självklart inte har vattentäta bevis för att kvinnan i *Hitta Hem* är Jonathans mor.

Men jag och andra tror med allra största

säkerhet att så är fallet. Det som saknas är vetenskapliga bevis i form av DNA-undersökningar vilket enligt mitt tycke bara kan genomföras om Jonathan eller hans mor skulle så önska. Detta är slutligen deras och bara deras privatsak.

Hitta Hem är en dokumentärfilm som i första hand försöker berätta en bra och filmiskt bärande historia. Min film är inget grävande TV-program på jakt efter scoop om eventuella skandaler i samband med adoption i Indien. Förvisso icke ointressant, men inte mitt arbetssätt eftersom jag

inte är någon journalist.

Självklart är jag angelägen att berätta historien med högsta möjliga sanningskrav i botten, men det där med sanningen är som de flesta av oss har redan förstått inte alltid så enkelt.

Grundlig bevisföring

Jag har i samarbete med Jonathan och polismannen **Kumar** genomfört en förvisso enkel men grundlig bevisföring som främst bygger på att utesluta att Jonathan och kvinnan i filmen inte skulle kunna va-

Den vuxne Jonathan sökande efter sin familj i Indien. Från tv-filmen.

Bland dem som inväntar hennes ankomst ser kvinnan denne Jonathan som ser ut som en indier, men inte talar något indiskt språk. Han är ingen trashank precis, utan välklädd och välnärd, och det är om honom allting handlar.

Återstår då för filmgruppen att med kvinnan kontrollera de få uppgifter om Jonathan som gruppen ändå har. De för filmens trovärdighet helt avgörande frågorna till henne är: Vad hette sonen som försvann? När försvann han och hur gammal var han? Hur gick det till när han försvann? Var arbetade hennes man vid den tiden? Hur många barn hade hon då och av vilka kön och i vilka åldrar?

Tillfrågas inte om namnet

Rimliga svar på de frågorna hade lätt kunnat styrka att kvinnan är Jonathans mor, men otroligt nog ställs i filmen inte en enda av dem. Tänk, hon tillfrågas inte ens om grabbens namn!

Det är polisen Kumar som sköter utredningen och han gör det på sitt alldeles egna sätt. Han visar kvinnan två foton på Jonathan från när han var liten. Hon skakar avvärande på sitt huvud och lägger dem åt sidan. Då sträcker sig hennes unge son över bordet, tar ett tredje foto på Jonathan ur Kumars hand och ger till sin mor. Efter att ha tittat på det fotot i en eller kanske två sekunder, och sedan lämnat tillbaka det, säger hon sig vara helt säker på att det visar hennes försvunne son.

Är det så en mor betar sig när hon efter tjugosju år får se tre foton på sitt försvunna barn? Och varför stoppade sonen det där tredje fotot i hennes hand? Kan någon förklara det? Här föds misstanken att Kumar redan har visat honom det fotot och då berättat att det föreställer Jonathan. Hela identifieringen är i högsta grad mystisk och motsägelsefull. Den saknar helt bevisvärde, men Kumar försöker förklara bort oklarheterna och håller triumferande upp det tredje fotot för filmkameran. För honom är fallet redan löst.

Jonathan, som inte känner igen kvinnan, frågar henne faktiskt om hennes besök på

VÄND!

Kumar tar resolut med den unge mannen till en blodcentral. Där konstateras att han och Jonathan tillhör samma blodgrupp. Vad den uppgiften är värd kommenteras inte i filmen utan överlämnas till åskådarens bedömning. Det är som om Kumar och filmarna hoppas att vi ska låta lura oss av denna uppgift, som ju saknar värde.

Inga frågor besvaras

Den unge mannen visar nu vägen till den plats i stadens utkant där hans familj bodde då hans bror försvann. Kumar frågar ut en hyresvärdinna, som hyrde ut rum till familjen, och försöker ge sken av att allting stämmer eftersom både hon och hela gränden känner till den försvunne pojken, som återfanns på ett barnhem i Bangalore. Ja, men frågan är väl om den där pojken och Jonathan är samma person. Det är den saken filmen måste göra trolig. När försvann

pojken i gränden och hur gick det till? Men nej, inga frågor besvaras och Jonathan känner tydligen inte igen sig.

Strax intill ligger en liten järnvägsstation. Jonathan känner visserligen inte igen sig där heller, men har nu ryckts med av stämningen i gruppen och säger: "Det vore fantastiskt om allting stämde, men allt tyder på att vi är väldigt nära."

Gruppen beger sig nu tillbaka till järnvägsstationen i Hubli eftersom den unge mannen har berättat att hans mamma kommer med ett tåg klockan ett. Kvinnan, som är en fattig änka, dyker upp i sällskap med en dotter. Hon har en gång förlorat en son och det är lätt för henne att förstå att det är av just det skälet som hon möts av denna imponerande välkomstkommitté, som hon sent ska glömma. Varför annars detta plötsliga prat om hennes sedan länge försvunne son?

osannolik gör den inte osann"

ra mor och son. Sen har vi försökt att matcha Jonathans vaga barndomsminnen och händelserna omkring hans försvinnande med kvinnans berättelse.

Förutom de prov och de frågor som ställdes i filmen har jag samlat ytterligare fakta som drastiskt styrker sannolikheten att Jonathan har funnit sin biologiska mor. Framst handlar detta om ett dokument om Jonathan som vi har hittat i uppsamlingshemmets arkiv i Bangalore. Där finns det tydliga uppgifter om bl a Jonathans namn, hans hemmadiatrikt, familjens efternamn

och relevanta tidsangivelser. Alla dessa uppgifter överensstämmer med kvinnans berättelse och hennes och familjens identitet. Sedan finns det ytterligare unika sammanträffanden som bekräftas av kvinnan och som hon berättar utan att blivit tillfrågad. Dessa i sin tur matchar med Jonathans och hans adoptivföräldrars uppgifter om Jonathan.

Kvinnan berättar att hennes försvunne son stammade grovt vilket bekräftas av adoptivföräldrarna i Umeå. Om det krävs fler relevanta indicier som styrker filmens

berättelse så finns till exempel namnet. Jonathan har alltid sagt att han hette Nischar, det namnet finns inte enligt människor i Bangalore och i hans papper står det Ishar. Mamman berättar att hennes son hette Nissar.

Vidare stämmer det vid tidpunkten då Jonathan försvann fanns två syskon. En storasyster och en lillebror. Året som kvinnan pratar om finns på Jonathans bakhuvud. Jag står gärna till förfogande till läsaren med mer information om så önskas.

VÄND!

FORTS.

barnhemmet. Det är den enda väsentliga fråga som ställs till henne. Hon berättar då att hon och hennes man var där utan något barn i sällskap, men enligt Jonathan var ju också hans äldre syster med. Kvinnans svar stämmer därför inte särskilt väl med Jonathans minnesbild. Vilket barnhem besökte hon då? Och när?

De frågorna får vi heller inte några svar på.

Känslorna tar över

I stället talas det mycket om märken på Jonathans kropp. Kvinnan uppger att hennes försvunne son har ett märke i huvudet, men något sådant går inte att upptäcka hos Jonathan. Hon säger också att han har ett vaccinationsmärke på underarmen, och Jonathan, som är klädd i kortärmad tröja, har faktiskt det. Hur många miljoner andra indier har också det?

Men det obefintliga märket i huvudet och det lilla vaccinationsmärket på underarmen är försumbara i jämförelse med ett mycket stort födelsemärke på Jonathans axel. Det känner kvinnan inte till. För att förklara saken beger sig gruppen med Kumar i spetsen till en läkare, som intygar att märket mycket väl kan ha uppstått efter det att Jonathan försvann från sina indiska föräldrar. Vilket skulle bevisas.

Så går det till i denna ytterst märkliga polisutredning.

I *Hitta hem* kontrolleras knappt några uppgifter och när så ändå görs är det inte mycket som stämmer, men filmen skenar vidare och känslorna tar över. Kvinnan börjar gråta, Kumar och Jonathan likaså. Kumar kramar om Jonathan och säger att han inte behöver bosätta sig hos familjen, men ändå kan glädja dem på avstånd. Han menar nog med brev och pengar.

Kumar står för regin

Vilka uppgifter i filmen talar då för att kvinnan verkligen är Jonathans mor? Jo, både Jonathan och kvinnans son kom bort från sina föräldrar, hamnade på barnhem i Bangalore och fick där besök av sina för-

äldrar. Det är det enda som stämmer, och det räcker absolut inte till.

I filmen om Jonathan är det Kumar som står för regin. Det är han som bestämmer vart gruppen ska bege sig och vad den ska göra. Det är Kumar som frågar, översätter, tyder, förklarar och sammanfattar svaren. Redan tidigt anser han att Jonathans mor har återfunnits och han försöker sedan tolka allting på det sättet.

Några bevis ordnar han inte, men däremot fixar han ett intetsägande blodprov, en helskum fotoidentifikation och ett värdeöst läkarutlåtande. Det finns en uppenbar risk, menar jag, att Kumar manipulerar. Han har mycket att vinna. Han kan göra alla inblandade glada och nöjda, och till sina egna överordnade rapportera att han på ett förtjänstfullt sätt utfört sin order och därmed löst detta internationella och näst intill omöjliga fall.

För den utpekade kvinnan kan det också finnas goda skäl att ge sig in i spelet och utge sig för att vara Jonathans mor även om hon inte är det. I Indien har söner en moralisk skyldighet att försörja sina föräldrar. Där finns också en överdriven föreställning om utlänningars rikedom. En plötsligt från utlandet uppdykande son eller välgörare är en livsavgörande händelse för en fattig änka som kvinnan i filmen. Det finns hundratals miljoner utfattiga indier och många är

den respekterar Jonathans och hans familjs integritet och rätt till självbestämmande.

Om kvinnan i filmen och Jonathan från Umeå vill bestämma sig för att vara mor och son så har de all rätt i världen att göra så. Detta är en lika mycket känsligt som privat angelägenhet som ingen annan borde tränga sig på. Hur säker kan egentligen vi alla inklusive artikelförfattaren vara om vår egen biologiska bakgrund (rekommenderar Strindbergs *Fadren* som uppiggande och horisontvidgande godnattlektyr).

Övertygad av hela mitt hjärta

Slutligen vill jag säga att jag själv är övertygad av hela mitt hjärta att kvinnan i filmen är Jonathans mor. Men det skulle inte varit omöjligt att vi återvänt från Indien

Jonathan som liten, på barnhemmet i Bangalore. Från tv-filmen.

tvungna att tillgripa små knep och ta vara på plötsliga möjligheter för att hjälpligt hanka sig fram i en hård omgivning.

Filmarna har ett mycket tungt ansvar för vad som sker. Utan dem hade Jonathan inte fått någon polishjälp och utan den hade han inte hittat fram till den fattiga änkan. Filmarnas skyldighet är att göra troligt att kvinnan verkligen är Jonathans mor, men de misslyckas kapitalt med den saken. I stället bidrar de till att trissa upp en exalterad stämning, i vilken Kumars löjeväckande uppgifter förvandlas till bevis och Jonathan utsätts för ett växande tryck att acceptera kvinnan som sin mor. I samma stund som han faller till föga kan filmarna knyta ihop sin historia.

Människohandel?

Men detta är inte min enda invändning mot *Hitta hem*. Den innehåller en ytterligare, mycket allvarlig hake. Om vi för en kort stund antar att filmgruppen verkligen hittade Jonathans mor så gäller följande: Vi vet av uppgifter i filmen att Jonathans fattiga föräldrar fick reda på att deras försvunne son hade hamnat på ett barnhem i Bangalore. Vi vet också att de reste dit för att hämta hem honom, men misslyckades eftersom de inte kunde betala en mystisk räkning till någon på barnhemmet.

Något andra försök att lösa ut sin son gjorde de aldrig. Två år senare adopterades Jonathan bort till Sverige. De uppgifterna väcker misstankar om att allt inte har gått rätt till. Det kan finnas olika förklaringar. En är att barnhemmet sysslar med människohandel.

Om kvinnan i filmen inte är Jonathans mor så kvarstår ändå misstanken att adoptionen av Jonathan kan ha varit ett grovt övergrepp. Jonathan har nämligen ett ganska klart minne av att han fick besök av sin familj på barnhemmet. Han pekar ut den del av hemmet där han träffade sina föräldrar och sin syster, och säger sig vara övertygad om att mötet verkligen ägde rum. Det är också lätt att föreställa sig att Jonathan,

utan ett positivt resultat. Jag skulle ändå gjort en stark film bara med ett annat slut. Ur en dokumentärfilmarens perspektiv skulle ett misslyckande varit en utmaning och kanske lika intressant.

Varför Kalle Kjellman är så angelägen att framställa mig och filmteamet som en hord ansvarslösa lycköskare som vaskar efter guld och priser utan skrupler är för mig inte riktigt lätt att förstå.

Till sist vill jag berätta att Jonathan själv har återvänt till Indien efter filmen visades på SVT för att träffa sin mor och sina syskon utan kameror och filmteam. För mig personligen betyder detta mycket. Hur Jonathan nu väljer att gå vidare i livet är Jonathans privatliv och hans ensak.

Tove Torbiörnsson

som då en tid varit skild från sin familj, väl minns ett sådant besök. Mot detta ska ställas barnhemmets uppgift att Jonathan inte fick något besök. Detta barnhem, som letar igenom hela sitt arkiv utan att hitta några uppgifter om honom, vet ändå att något besök har han inte fått.

Tyst om adoptionskandal

Mycket talar för att Jonathans adoption är en skandal vare sig den utpekade kvinnan är hans mor eller inte, men i *Hitta hem* förbigås saken med tystnad. Jag tycker det är orimligt att göra en film om hur Jonathan letar efter sin indiska familj och samtidigt helt ignorera förskräckande uppgifter om hur det gick till när han skildes från den.

Det var Adoptionscentrum, som förmedlade Jonathans adoption till Sverige. De har skäl att företa en utredning om sina kontakter med Anatha Shishu Nivasa i Bangalore. Detsamma gäller andra organisationer, som också förmedlat barn därifrån. Hur kommer det sig att i *Hitta hem* de avgörande frågorna aldrig ställs till den utpekade kvinnan? Och hur är det möjligt att i filmen helt ignorera de uppgifter som pekar mot att Jonathan på ett omänskligt sätt skilts från sin indiska familj innan han fick en svensk?

Det finns en risk att förklaringen är att filmarna ville få ihop en känslös historia med lyckligt slut och utan störande inslag. För mycket frågande håde ju kunnat leda till att Jonathan blivit utan en mor, änkan blivit utan en pensionsförsäkring, Kumar blivit utan en befordran och filmarna blivit utan en film. Några priser hade de heller inte fått. Men utan frågor ordnade sig allt på bästa sätt, nästan.

Kalle Kjellman

Adoptionscentrum: "Omöjligt att veta vad som har hänt"

□ **Monica Lind** är ansvarig för Adoptionscentrums adoptioner i Indien. Hon berättar att det är många år sedan man arbetade med barnhemmet Anatha Shishu Nivasa.

– Så här i efterhand är det fullständigt omöjligt att undersöka vad som egentligen hänt, säger hon och menar att man kan möjligen spekulera. Någon kan ha krävt familjen på pengar för att släppa in dem och därför har de aldrig kommit i kontakt med en socialsekreterare.

Möjligheten att familjen faktiskt valde att lämna kvar Jonathan på barnhemmet finns också, menar Monica Lind.

Men om nu någon krävt en muta, skulle det kunna hända igen?

– Nej, jag är tvärsäker på att sådant inte sker på de kontakter vi har i dag, säger Monica Lind.

Katarina Sandström Blyme

Öm scen ur Damiell O'Donnells film *East is East*.

East is East – liten film med ett stort hjärta

Öst är öst, och väst är väst, och aldrig mötas de två, hävdade **Rudyard Kipling**.

Fast han visste ju föga om massinvandringen av "asiater" till nutidens England. Inte heller något om den frekvens varmed den andra – eller tredje – generationens indistanier kommit att skriva pjäser, filmer eller tv-komedier om det uppslitande i känslan att tillhöra två kulturer, tvenne sätt att leva, tänka – och kanske tro.

En av de mest framgångsrika av dem som gjort litteratur av sina egna kulturkonflikter är **Hanif Kureishi**. Han skrev, bland annat, manuset till *Min vackra tvätomat*, men också det till den av **Udayan Prasad** regisserade *My son, the Fanatic*. (Visad på Göteborg Film Festival 1998.)

I *My son, the Fanatic* spelar Indiens mest populära karaktärsskådespelare, **Om Puri**, en i engelska Bradford bosatt taxi-chaufför, född i Pakistan. Han är förnöjsamt tacksam över att vara och verka i England, men han är mer än oroad över sin son. Denne vägrar nämligen att gifta sig med sin vithyade fästmö och överta brittiska medelklassvärderingar. Han dras till hemlandet, till en tillvaro utan statusprylar och till islamisk fundamentalism.

Kontrasterande spegling

Jag är så pass utförlig om Udayan Prasads film, därför att **Damien O'Donnells** film *East is East* som nu visas på svenska biografier till vitala delar låter sig ses och tolkas som en kontrasterande spegling av den tragikomiska assimileringssproblematiken i *My son, the Fanatic*.

Åter igen gör Om Puri en pakistansk invandrare, George Khan. I 1970-talets Sal-

ford driver George en fish & chips-sylta, tillsammans med sin engelska hustru Ella (**Linda Bassett**) och deras sju barn.

George föraktar, eller snarare: försmår, det brittiska sättet att leva. Han tror sig fortfarande kunna agera som familjens patriark. Han tvingar den yngste sonen till en plågsam omskärelse. Han söker påtvinga ett antal av de giftasvuxna pojkarna några pakistanskt uppfostrade unghäxor i just det Bradford han kallar Bradistan. Och han utövar utpressning, och så småningom grovt övervåld, mot den av alla älskade Ella.

Kulturkrocken övergår i kulturkrig. Fast i det här kriget blir alla vinnare.

Självbiografisk pjäs

East is East baseras på en, i mycket självbiografisk, teaterpjäs av **Ayub Khan-Din**. Han har själv omarbetat sitt skådespel för O'Donnells filmatisering och han har onekligen lyckats bra. Det är en bitvis mycket dräplig och självvironiskt bitsk film om en ofta reaktionär etno-stolthet hos den första generationens invandrare och om det förtryck som skapar motstånd och avståndsstagande hos barnen. Men i porträttet av George ryms också en ömsint förståelse – till skillnad mot de giftiga, men berättigade, karikatyrerna av rasisten på andra sidan gatan.

East is East är en liten film med ett stort hjärta – och med ansenliga mängder humor.

Curry Nam-Nam, som det hetat i en av sommarens delvis snarlika komediserier på svensk tv. Fast med längre och djupare eftersmak.

Sven E Olsson

Domedagsprofetior har kommit på skam

LASSE BERG OCH STIG T KARLSSON
I Asiens tid.
Indien, Kina, Japan
1966-1999
Ordfront, 2000

Lasse Berg intervjuade 1966 en "kastlös" lantarbetare, Bhagant, i byn Saijan utanför staden Kanpur i östra Uttar Pradesh, Indiens största delstat och då som nu en av de allra fattigaste och minst utvecklade:

"Han hade en tredjedels tunnland jord och tillvaron var en ständig kamp för att få ihop till två mål chapati och salt om dagen. Fast för det mesta blev det bara ett. Jag minns att hans hustru Paraga klagade över att de nästan aldrig hade råd att dricka te, som hon tyckte så mycket om."

Bosatt i en enkel hydda med vasstak kämpade Bhagant med sin familj för överlevnaden i ett hårt och fattigt feodalsamhälle. Samma sak 1976, då **Stig T Karlsson** var med på resan, fattigdom och kamp för det dagliga livet.

1997 återvänder Lasse och Stig. De svartvita bilderna från 1976 kontrasterar bjärt mot färgbilderna. Hela byn har förändrats nästan till oigenkännlighet, hus i cement, riktiga gator, TV i vart och vartannat hus, skola för barnen – och Bhagants värld också!

Hans två döttrar är exempelvis inte lantarbetare längre. **Satto**, nu 33 år med egen familj, jobbar på fabrik i Kanpur. "Hennes lillasyster **Sushila** är också gift och paret har en liten affär vid landsvägen utanför byn." Alla barnbarnen går i skola.

Händer som tecken

Några av de allra starkaste bilderna i boken är fotografierna av handflator (se härintill): Sattos händer 1976 då hon redan som tolvåring arbetade dagen lång på åkern och i hemmet.

En bild säger mer än tusen ord, brukar man säga. Vad ska man då säga om hundratals utsökta och spännande bilder av samma människor och miljöer i Indien, Kina och Japan tagna mellan 1966 och 1999? Eller om fantasirika och inkännande samtal med dessa människor som blivit vänner över åren? Eller om korta och vederhäftiga sammanfattningar av den väldiga samhällsomvandling som ägt rum under dessa år i Indien och Kina? Resultatet är lysande – en bok om Asien för alla åldrar från högstadiet och uppåt. Den kommer att förändra vår Asienbild, menar **Staffan Lindberg**.

Byn Saijan 1976 ovan och 1997 nedan.

FOTO: STIG T KARLSSON

Det är en gammal kvinnas handflator, fulla av valkar och rynkor.

Under den bilden finns en bild på hennes trettonåriga dotter Seemas händer 1997 – en tonårings ännu oförstörda händer. Seema går i skolan. Hennes två år äldre syster

drömmer om att bli jurist!

Nånting oerhört viktigt har hänt Indien (och Kina) och liksom Bhagant har vi alla gjort en resa genom tiden, en märklig resa

Själv kom jag som ung student till den lilla tempelstaden Chidambaram i Tamil Nadu i

september 1966. När jag steg av tåget fick jag ta *jutka*, en tvåhjulig kärra dragen av en häst, för att komma till universitetet. Vi åkte långsamt och hoppande genom de smala gränderna i staden. Överallt män i fotsida vita kjolar och kvinnor i färgrika saris.

När mörkret kom fanns nästan inga gatlyktor. Cyklar fanns det gott om men jag såg under den färden inte en enda bil. Det var mörkt och främmande och det kändes som en resa bakåt, in i medeltiden.

Tecken i skyn

Lasse Berg kom också till Indien 1966. Han var redan då undersökande journalist, som liksom vi studenter engagerade sig i Indiens samtid och enorma sociala problem. Tiden var undergångens eller revolutionens.

Det var klasskamp för arbetarna mot den imperialistiska industrin och för lantarbetare och bönderna mot godsägarna som gällde. Indien och dess folk måste genom en social revolution resa sig ur fattigdomen och förtrycket.

Alla såg vi tecknen i skyn. Vi studenter forskade och skrev akademiska avhandlingar. Lasse och **Lisa Berg** pratade med vanligt folk och skrev sina kraftfulla reportage som till exempel i boken *Ansikte mot ansikte*, 1970. **Folke Isaksson** och Stig T Karlsson kom med den bildstarka boken *Har*

Sattos händer 1976 t v. Hennes trettonåriga dotter Seemas händer 1997 ovan.
FOTO: STIG T KARLSSON

Indien en chans? 1969. Jag minns hur imponerad jag var av de böckerna. Hur jag kände genom egen erfarenhet hur sanna och riktiga de var.

Blickarna vändes då mot Kina. Där hade en verklig social revolution ägt rum som lovade utveckling för alla människor. Asiens framtid var undergångens eller revolutionens, eller åtminstone våldsamma politiska förändringar och en helt ny utveckling.

Ett kvartssekel senare

...är allt förändrat. Det blev ingen våldsam revolution i Indien. Den kinesiska verkar ha kommit av sig. I stället har båda länderna genomgått en oerhörd ekonomisk och social utveckling. Industrin och jordbruket har vuxit rekordartat. De flesta människorna har fått en ökad levnadsstandard, i genomsnitt och i pengar räknat kanske fördubblad på de senaste 25 åren.

Svälten står inte längre för dörren och även för de omkring 300 miljoner som fortfarande är mycket fattiga i Indien finns nu en framtid av förbättringar inom räckhåll i en inte allt för avlägsen framtid: Arbete och högre inkomster, skolor, hälsovård, vägar och TV har fört en majoritet av befolkningen in i ett modernt samhälle som inte längre är isolerat från omvärlden.

Ändå är eländet det ständigt återkommande temat i reporta-

gen från Indien. Utan historiskt perspektiv och med den västerländska samhällsutvecklingen inskriven i medvetandet blir varje ny reportageresa till en pessimistisk litania över alltings elände. Den kvardröjande fattigdomen i städernas slumkvarteren, eller städernas larmande trafikhelvete och out hårdliga luftföroreningar, eller stamfolkens elände när de mister sin skog.

Det mesta tolkas i detta eländes ljus. Byråkrati, korruption, ineffektivitet, fortsatt förtryck, hierarki – listan på varför det går så dåligt är lång. I detta ljus finns inga tecken på framsteg. Inga realistiska insikter om vägen framåt och vägen ut för de ännu många fattiga och de stora miljöproblemen.

Inom forskningen har detta ensidiga kunskapsintresse för Indien och Sydasiens förändrats de senaste trettio åren. Nu ser man dynamiken och möjligheterna lika mycket som problemen. *I Asiens tid* gör de mer nyanserade bilderna till var mans egendom.

Lasse och Stig har arbetat med stor noggrannhet. I trettio års tid har de dokumenterat sina samtal och bilder med människorna de mött på sina resor, hållit kontakten, blivit vänner, skickat bilder och kommit tillbaka.

Det är genom skildringen i bild och ord av dessa livsöden som det stora skeendet avspe-

glas. Det är en mäktig nutidshistoria, som denna recension inte alls kan göra rättvisa. Studera boken och fundera. En av många funderingar som boken ger upphov till är frågan om utvecklingens orsaker.

Hade vi alla fel?

Den akademiska diskussionen om miraklet i Asien är märklig. Lika övertygad som man för trettio år sedan var att det behövdes en folklig revolution och en stark statligt ledd utveckling för att vrida utvecklingen rätt, lika övertygad tycks de flesta i dag vara att receptet heter den fria marknadsekonomin. Alltså från socialism till kapitalism.

I Asiens tid liksom det övervuldigande faktamaterial som ligger bakom boken och liknande skildringar om utvecklingen i Asien tillbakavisar en sådan förenkling och abstraktion. Det som har skett i Asien är en sammansmältning av vissa drag hos "socialismen" och "kapitalismen".

Man kan förenklat se utvecklingen i två tidsperioder som griper in i varandra och där den ena är förutsättningen för det andra.

Den anti-koloniala kampen födde en stark nationalism där statens roll blev central för modernisering och utveckling. Men det var inte bara statliga industrier och ett statligt jordbruk som stod på dagordningen, utan kanske framförallt uppbyggnaden av infrastruktur (vägar och bevattnings), skolor, hälsovård, och så vidare.

Minst lika viktigt var jordreformerna och andra institutionella reformer, som gav vanligt

folk rätten att äga sitt hus, sin jord och att föra sin sak i domstol.

I Kina gick denna utveckling via kollektivisering och ofantliga uppoffringar, i Indien långsammare och mera ojämnt (och är långt ifrån fullbordad). I Indien skedde detta under demokratisk öppenhet, i Kina under åsiktsförtryck. Men resultatet är entydigt. Vi ser moderna samhällen växa fram, samhällen där medborgarna med Lasse Bergs ord "äger sig själva". Det är denna utveckling som lagt grunden för den företagsamhet inom jordbruk, industri och tjänster som nu är på väg att 'erövra' världen.

Kollektiv kamp

Är allting gott och väl då, frågar man sig. Naturligtvis inte. Mycket mänskligt elände finns kvar i Asien med fler fattiga än i de andra världsdelarna tillsammans. Miljöproblemen, framför allt brist på vatten, i Sydasiens och Indien är mycket allvarliga.

Vad som är skillnaden nu mot för trettio år sedan, är att vi vet mer om hur många kan få det materiellt bättre. Vi har en mer realistisk bild av utvecklingens orsaker och drivkrafter.

En viktig pusselbit i detta finns i Lasses och Stigs reportage från Japan. Här har den industriella utvecklingen inte minst genom folklig opinionsbildning och kamp tagit en ny och betydligt mera miljövänlig riktning. Domedagsprofetierna har kommit på skam. Det ger hopp för resten av Asien.

Staffan Lindberg

Konsumism – nja tack...

Låt inte förändringarna förblinda perspektiven

Vi är säkert lite till mans i behov av rejäla synvändor. Det är förvisso inte så att ljuset till alla delar kommer från Norr. Tvärtom. "Mänsklighetens framtid ligger i Asien", så sa **Lasse Berg** redan med sin bok *Asiatisk gryning* för 15 år sedan. Vi lever i "Asiens tid" hävdas i en utställning som visats bl a på Kulturen i Lund och på Arbetets Museum i Norrköping, där Berg och fotografen **Stig T Carlsson** återbesöker byar och familjer som de mötte och beskrev för 25 år sedan. (Och som nu också finns i bokform; se föregående uppslag.)

Som synvända är utställningen oerhört viktig, och oerhört bra. Det är viktigt att schablonmässiga påståenden om att "utvecklingen står stilla" kommer på skam – och det gör de med eftertryck när man ser utställningens text och bild. Byn Saijani i nordöstra Indien har i dag kommit långt bort från den skräpanhopning den föreföll vara för 25 år sedan. Det är bra att någon förmår beskriva verkligheten i Indien så att optimismen och framtidstron slår igenom – och det gör de med råge i "Asiens tid".

Ändå är jag inte alls glad över denna starka och optimistiska utställning. Jag känner mig till och med (be)sviken.

Det handlar inte om beskrivningen av de enorma förändringar (och förbättringar) som ägt rum. Inte om konstaterandet att den supersnabbt växande medelklassen är en fruktansvärt stark konsumentgrupp, och att deras krav på varor och kvalitet varit viktiga inslag i förändringarna. (Biståndsorganisationen Svalorna har ju påpekat just detta när det gäller eko-odlade livsmedel.)

Nej, det som gör mig besviken, och där utställningen sviker publiken, är bristen på strukturanalys. Det Saijani som resenärer mötte för 25 år sedan har förvisso förändrats. Men det "gamla" Saijani (om än en annan by med annat namn) finns fortfarande kvar och möter till exempel mina barn som reser i dag.

När de återvänder 2025 har förhoppningsvis just deras vänner fått det bättre. Men om inte samhällsstrukturerna förändras, i Indien såväl som i andra länder (Sverige inbegripet) så betyder de positiva intervjuerna 25 år senare föga. Nya resenärer kommer att möta nya utslagna. Orättvisorna består. Klyftorna ökar. Utslagningen likaså. Där som här.

Att det procentuellt blivit många fler som fått det bättre innebär långtifrån att fattigdomen i absoluta tal minskat. Förändringarna får inte förblinda! Konsumismen, som pekats ut som förändringarnas motor, får inte förväxlas med långsiktigt hållbara modeller.

Snyggare fasader får inte hindra oss från att titta bakom dem. Täckta avloppsdiken får inte dölja att det är gift som rinner därunder. Fast vi numera slipper se det...

Birgitta Göranson

Informativa böcker i omarbetade upplagor

SAMUEL STRANDBERG
**Indien och Nepal – en rese-
vägledning**

Samuel Travel

Bo KAGE CARLSON
**Sydasien. Sju länder i en
värld för sig.**

Eget förlag

Samuel Strandberg är researrangör med Indien som specialitet. I många år har han ordnat resor till landet som han också oförtrutet skrivit om, bland annat i sin guidebok *Indien och Nepal – en resevägledning*. Nu finns den fjärde reviderade upplagan ute i sitt sedvanliga högsmala format. Kanske lite för högsmalt, åtminstone för mina fickor.

Annars är boken lämplig att ha med på resan för den som inte vill ha för mycket att välja bland. Strandberg har gjort ett hanterbart urval, både vad gäller sevärigheter och vilka restauranger och hotell som finns i ett antal indiska städer. (Nepal beskrivs endast mycket kortfattat i slutet av boken.)

Schablonartat

Som de flesta guideböcker innehåller Strandbergs bok snarare information än inspiration. Visserligen utlovas på bokens baksida att "denna bok förmedlar på ett annorlunda sätt Indiens charm och oemotståndliga särart" men det finns alltför lite av det oväntade och annorlunda och lite för mycket av det schablonartade i beskrivningarna.

Kanske är det en åldersfråga. Jag är visserligen medelålders men jag uppfattar tonen som lite "gammaldags". Det talas om "Kvinnor...graciöst insvepta i färgsprakande saris, kyskt omedvetna om sin skönhet". Och påpekandet att det finns både färgfilm och svart-vit film att köpa i Indien känns lite onödigt.

Dessa invändningar till trots kommer Strandberg säkert att hitta sina läsare och även komma ut i nya upplagor. Då hoppas jag att han bytt ut stadskartorna för New Delhi och Chennai. Gatuadresserna är för otydliga för att kunna läsas.

Föredömligt pedagogiskt

Kartor – och diagram – finns det en hel del av i **Bo Kage Carlsons** *Sydasien – sju länder i en värld för sig*. Diagrammen visar allt från indiska partiernas ideologiska ursprung till kostnaden för krigsmakten i Indien och Pakistan. Det här är alltså en bok om det moderna

Sydasien dit Carlsson räknar Bangladesh, Bhutan, Indien, Maldiverna, Nepal, Pakistan och Sri Lanka.

Varje land ägnas ett eget kapitel men i boken beskrivs också regionala frågor och den i viss mån gemensamma historien. Kapitlet "En lång historia i korthet" är föredömligt pedagogiskt och just kortfattat. Jag har läst många försök att effektivt sammanfatta historiska skeenden men har oftast stupat efter ett tag: för många dynastier, för många konungar och för många årtal.

I Carlsons bok slukar jag allt utan motstånd och med den historiska grunden lagd fortsätter jag att läsa om den innehållsrika nutidshistorien i respektive land.

Sju länder i en värld för sig är en omarbetad upplaga från 1998. Det nya som tillkommit är texter om bland annat de indiska och pakistanska kärnvapensprängningarna samt Kashmirkonflikten.

Irriterande

Desa texter ligger som en slags artiklar i boken. Men en av dem är inte korrekt uppdaterad eller har rentav varit felaktig från början. Där, i ett kapitel om Indiens och Pakistans intressen i Afghanistan, står om "talibanernas försök att få makten i Afghanistan" och "den afghanska rebellrörelsen talibannerna". Det var redan 1996 som talibannerna tog regeringsmakten!

En annan sak som irriterar är den lite slarviga beteckningen "kastlösa" som används på flera håll i boken. Det mer korrekta "lågkastiga" eller uttrycket som de lågkastiga själva använder, "daliter", nämns inte.

Bokens typografi är enkel, likaså de grafiska illustrationerna som dock är mycket informativa. Fotografierna, som speglar det sydasiatiska vardagslivet, är fina och bidrar till att skapa intresse för och kunskap om det moderna Sydasiens.

Katarina Sandström Blyme

Wechselmanns nya Gandhi-film inspelad på plats i Sydafrika

Nästan tjuugo år efter Richard Attenboroughs storslagna film *Gandhi* kommer nu Maj Wechselmanns film om den indiske landsfadern.

Där våldet slutar börjar kärleken heter filmen som skildrar Gandhis tjuugoåriga kamp mot den sydafrikanska regimen. Till skillnad från *Gandhi* – som svepte över Mahatma Gandhis hela livsgärning och följde med till Indien – utspelar sig Wechselmanns film helt och hållet i Sydafrika:

Filmen är ett pionjärbete så till vida att det är första gången som Sverige och Sydafrika samarbetar på filmområdet. Omkring tjuugo sydafrikanska, brittiska och svenska skådespelare samt 600 statister deltar.

Vi får följa den i England advokatutbildade Gandhi som bryskt vaknar upp från sin överklassstillvaro när han kommer till Sydafrika och blir utsatt för rasförtryck.

Till grund för historien ligger en mängd nyfunna dokument som berättar om Gandhis tid i Sydafrika. Scenerna är tagna i hus, landskap och fängelser där Gandhi bott, varit soldat eller suttit i fängelse.

Där våldet slutar börjar kärleken är producerad med stöd från bland annat LO, PRO, Kristna fredsrörelsen, Diakonia och SIDA. Jämsides med filmen har ett stort studiematerial tagits fram för att användas i undervisningen för gymnasieelever.

Filmen, som förhandsvisats under våren, har premiär i Stockholm, Göteborg, Malmö och Lund den 29 september.

Rätta författarnamn!

□ I SYDASIEN nr 1/00 fanns en recension av Ulla Siljeholms bok *Böjliga som gräset* införd. Tyvärr blev två namn på sydasiatiska författare felstavade, vilket kan försvåra sökning på bibliotek exempelvis.

De korrekta namnen är: **Ruth Praver Jhabvala** och **Bapsi Sidhwa**.

SASNET

SWEDISH SOUTH ASIAN STUDIES NETWORK, LUND UNIVERSITY

TIME TABLE (PRELIMINARY)

► Summer 2000:

July: A preliminary website for the network is launched.

August 14: Meeting of South Asia Researchers from Lund University.

► Fall 2000

14-15 October: National Meeting for Swedish South Asia Researchers at Lund University.

Contacts with embassies in Sweden and in South Asia.

International contacts and consultations with South Asia researchers and institutions.

November/December: Finalising the plan.

► 2001:

Launching SASNET and the Internet gateway to South Asian studies.

Ett nätverk för Sydasiestudier är under uppbyggnad i Lund. Arbetet kan följas på webbsajten <http://sasnet.soc.lu.se>

Lunds universitet bygger nätverk för Sydasiestudier

I våras fick Lunds universitet i uppdrag av Sida att bygga upp ett svenskt nätverk för Sydasiestudier. Arbetet utförs av en arbetsgrupp under rektorsämbetet och internationella sekretariatet under ledning av Staffan Lindberg, professor i sociologi och välkänd Sydasiestudieforskare.

– Tidigare har mycket av den svenska Sydasiestudieforskningen bedrivits av små grupper som har jobbat ganska oberoende av varandra, säger Staffan Lindberg. Vi vill försöka koppla ihop dessa resurser i ett öppet nätverk och samverka med forskare och lärare i hela världen. Förhoppningsvis kan nätverket också bidra till en ömsesidig kommunikation och ett utbyte mellan Sverige och Sydasien.

Internet-portal

En av hörnstenarna av nätverket Swedish South Asian Studies Network (SASNET), som ska bli en Internet-portal med olika ingångar för Sydasiestudier. Portalen skall innehålla information om forskning, bibliografiska databaser, studiemöjligheter och ett bibliotek av länkar till olika Sydasiestudierresurser.

Portalen skall kunna fungera som en informationskälla och mötesplats för forskare, lärare, studenter, media och näringsliv. Eftersom den är enkelt uppbyggd kommer man att kunna koppla upp sig mot portalen även om man sitter med en lite äldre dator med långsamt modem.

SASNET är ett nätverk som spänner över alla forskningsfält och satsar under hösten på att få i gång några forskningsprogram som både samlar den svenska kompetens som finns och utnyttjar kontakter med forskare i Sydasiestudier.

– Jag ser framför mig hur det successivt kommer att växa fram ett antal olika pro-

gram kring vissa teman inom naturvetenskap, medicin, miljöforskning, samhällsvetenskap och humaniora, fortsätter Staffan Lindberg. Nätverket kan tillhandahålla vissa basresurser och hjälpa till med att söka ytterligare finansiering.

Sprida information

Ett annat arbete med hög prioritet är att lansera ett par internationellt godkända masters-utbildningar i samarbete med universitet i Sydasiestudier, Norden och Europa. Nätverket har också ett ansvar för att sprida information kring Sydasiestudieforskning och andra aktiviteter inom området.

– Vi vill samarbeta med engagerade personer, frivilliga organisationer, media, myndigheter och näringsliv, berättar Staffan. Genom SASNET skall man t ex kunna hitta konsulter, föreläsare och kurser.

För att få synpunkter på nätverket, bygga kontakter och samla kompetens genomför SASNET en konferens för Sydasiestudieforskare i Lund den 14-15 oktober. Under hösten kommer arbetsgruppen också att diskutera förslag till forskningsprogram och masters-utbildningar med forskare i hela världen, bland annat på den europeiska konferensen för Sydasiestudier i Edinburgh i början av september.

– Men alla synpunkter är välkomna, avslutar Staffan Lindberg. Den som har någon idé får gärna ta kontakt med oss, t ex genom att gå in på vår webbsajt <http://sasnet.soc.lu.se>, där man också kan läsa mer om SASNET.

Kontaktpersoner:
staffan.lindberg@soc.lu.se
jan.magnusson@soch.lu.se
SASNET/Boel Billgren,
Internationella sekretariatet,
Lunds universitet, Box 117, 221 00 Lund

AFGHANISTAN

Talibanerna erövrade Taloqan

□ Efter en offensiv som krävt tusentals liv på båda sidor erövrade talibanerna den 30 augusti oppositionens "huvudstad" Taloqan. Staden har varit avgörande för oppositionens försörjningsvägar genom dalgångarna i den nordöstra delen av landet som behärras av Nordliga Alliansen. Några dagar senare intogs även den strategiskt viktiga staden Khwajaghar fyra mil norr därom, nära gränsen mot Tadzjikistan varifrån huvudparten av oppositionens vapenleveranser kommit.

Oppositionsstyrkorna under ledning av **Ahmed Shah Massoud** har drivits tillbaka till bergen. Strider förs om Keshim-dalen, som normalt har cirka 100 000 invånare men nu fått ytterligare 40 000 – flyktingar från Taloqan. Massoud hoppas kunna återerövra Taloqan före vintern och han sammankallade därför den 9 september ett stort antal regionala ledare till ett möte i Farkhar-dalen för att diskutera den fortsatta strategin.

Men det kan också vara början till slutet. Talibanerna hoppas en gång för alla driva ut oppositionen från sina sista fästena, och därmed få den totala kontroll över landet som krävs

för att talibanregimen ska bli internationellt erkänd och få in-ta Afghanistans plats i FN. Den innehas i dag av Nordliga alliansens representanter.

– Statistiken är på talibanernas sida, berättade Svenska Afghankommitténs **Peter Hjukström** som befann sig på plats i nordöstra Afghanistan när Taloqan föll. Trots de stora förlusterna har talibanerna dubbelt så många soldater, upp till 20 000 jämfört med oppositionens 6 000–8 000, vid en av fronterna. Dessutom har talibanerna sitt bombflyg, som kan sättas in mot bland annat Keshim-dalen.

Flyktingar återvänder

□ Omkring 40 000 afghanska flyktingar har frivilligt återvänt till hemlandet från Iran, rapporterade den iranska radion i mitten av juli. Återvändandet har möjliggjorts genom en uppgörelse mellan Iran och FN:s flyktingkommisariat UNHCR. Enligt uppgörelsen skall 100 000 flyktingar återvända till Afghanistan i höst. Tre transitläger har upprättats i iranska provinserna Khorasan och Sistan-Baluchistan.

Ingen utlämning

□ En ledare för den styrande talibanmilisen i Afghanistan förklarade den 15 juli att landet inte tänkte lämna ut den misstänkta terroristen **Usama bin**

Ladin till USA. Talibanernas högste ledare mullan **Muhammad Omar** sade i en intervju för The News att ett utlämnande "skulle skada det afghanska folket".

Opiumodling förbjuds

□ I ett dekret har talibanregimen förbjudit all odling av opiumvallmo, rapporterade nyhetsbyrån AIP den 28 juli. De som bryter mot förbudet kommer att straffas och deras odlingar förstöras, sade mullah Omar i dekretet som lästes upp i afghansk radio.

Talibanerna har utsatts för hård internationell kritik för att de inte bara tolererat opiumodlingarna utan också själva tjänat grova pengar på narkotikahandeln genom att ta ut skatt från odlarna.

BANGLADESH

Islamister gripna

□ Polisen i Bangladesh har gripit 47 medlemmar av den islamistiska extremistorganisationen Jamaat-i-Islami, som misstänks ha legat bakom en massaker den 12 juli på en grupp studenter i staden Chittagong i mitten av juli. Universitetet i Chittagong har länge varit ett fäste för islamiska fundamentalister som i konkurrens med andra studenter försökt ta kontroll över läroanstalten. Nio av de tio som dödades stod det regerande Awamiförbundet nära. Massakern i Chittagong har utlöst krav från de icke-religiösa vänsterpartierna i Bangladesh att Jamaat-i-Islami och andra religiösa extremistgrupper skall förbjudas.

Krigsberedskap

□ Armén i Bangladesh försattes den 12 juli i höjd beredskap längs hela den mer än 200 mil långa gränsen mot Indien, rapporterade nyhetsbyrån BSS. Ordern gavs sedan bangladeshiska och indiska soldater utkämpat en timplång eldstrid, efter att tre bangladeshiska civila skjutits ihjäl av indiska gränsvakter. En talesman för det indiska försvarsdepartementet tonade ned betydelsen och avfärdade det inträffade som "ett normalt problem med lag och ordning" i gränsområdet, och att infiltration över gränsen är ett ständigt problem.

BHUTAN

Militärt samarbete

□ Nationalförsamlingen i Bhutan beslutade i början av juli att inleda militära operationer mot politiska extremistgrupper som från bhutanesiskt territorium bedriver väpnad kamp mot Indien. Det kan också senare bli tal om direkt militärt samarbete med indiska trupper.

Indien har länge begärt att Bhutan ska slå till mot de träningsläger som United Liberation Front of Asom (ULFA) och National Democratic Front of Bodoland (NDBF) har i södra Bhutan, men hitintills har de värdjandena avvisats. Men sedan regeringen anklagat de utländska separatistgrupperna för att stödja den väpnade kamp som inleddes av undertryckta etniska nepaleser inom Bhutan har den officiella inställningen hårdnat. Bhutanesiska arméförband under ledning av **Goongloen Gongma Lal Dorji** stationeras nu i gränstrakterna mot Indien.

INDIEN

BJP-flirt med muslimer

□ Det indiska regeringspartiet BJP, som oroar sig över svårigheten att utvidga sitt väljarstöd bortom den hinduiska medelklassen, vänder sig nu mot bl a muslimer, som under partiets väg till regeringsmakten varit dess huvudmotståndare.

– Muslimerna är av samma kött och blod som vi, deklarerade nyvalde partiordföranden **Bangaru Laxman** vid ett tvådagars partikonvent i Nagpur i slutet av augusti. Laxman, själv lågkastig dalit, gick så långt att han sa att den känsliga frågan om att bygga ett hinduiskt tempel på platsen där den nu nedrivna Babar-moskén låg i staden Ayodhya har blivit irrelevant för partiet.

Valet av Laxman till partiordförande och den utsträckta handen till muslimerna ingår i en strategi för att ge BJP en utvidgad väljarbas, något som förrespråkas av premiärminister **Atal Bihari Vajpayee**, som under partiets två år vid makten har bidragit till att ge partiet en mer moderat framtoning.

BJP:s utsträckta hand mot muslimerna väcker dock ont blod inom andra delar av den

INDIEN- OCH ASIENSPECIALISTEN

SIMMY'S TRAVELS med specialister som bryr sig och priser som tål att jämföras

Vi skraddarsyr resor över hela världen

SIMMY AB
TRAVELS

Gråbrödersgatan 8
S-211 21 Malmö, SWEDEN
Tel: 040-23 28 30 Fax: 040-12 62 61

www.simmytravels.se

hindufundamentalistiska rörelsen. **Bal Thackeray**, som leder det Maharashtra-baserade extremt hindunationalistiska partiet Shiv Sena kritiserar i partiorganet Samna att Laxmans uttalanden om Ayodhya och BJP:s "mjuka attityd" mot militanta grupper i Kashmir är försök att blidka muslimerna genom eftergifter. (IPS)

Bombdåd mot kyrkor

□ En serie bombdåd skakade delstaterna Andhra Pradesh, Karnataka och Goa mellan den 8 maj och 9 juli. Tio kyrkor, ett tempel och en moské utsattes för attentat, och den allmänna uppfattningen var att detta var ett utslag av samma hindufundamentalistiska våg som tidigare lett till blodiga attacker mot kristna i Gujarat, Uttar Pradesh och Orissa.

Men i början av september grep Karnataka-polisen i staden Gurgaon en flygofficer med anknytning till den hittills anonyma religiösa sekten Deendar Anjuman Channabasaveshwara Siddique, grundad 1924 av **Hazrat Moulana Syed Siddique Kibla** och med anhängare i Andhra Pradesh och Karnataka. Sekten, som numera leds

från Mardan i Pakistan av grundarens son **Syed Ziaul Hasan**, tros ligga bakom samtliga bombdåd den senaste tiden, och motivet har varit att medvetet söka frammana religiösa motsättningar i Sydindien. 40 personer har arresterats och sektens ledare har begärts utlämnad från Pakistan.

NEPAL

Skuldlaveri förbjuds

□ Regeringen i Nepal förbjöd enligt nyhetsbyrån DPA den 17 juli med omedelbar verkan all förekomst av skuldlaveri i landet. Beslutet betraktas som historiskt, trots att det tidigare har gjorts flera misslyckade försök att genomföra reformer med syftet att lösa slavarna från de skulder som håller dem i tvångsarbete. (IPS)

SRI LANKA

Generalen torterade

□ En tidigare generalmajor i Sri Lankas armé och två sergeanter anklagas, enligt nyhetsbyrån DPA, för att ha skött en tortyrkammare under slutet av 80-talet, rapporterar pressen i landet. Den tidigare officeren **Ananda**

Weerasekara och två medarbetare skall ha torterat misstänkta under krisen som skakade landet 1987-90. Syftet var att hitta medlemmar i rebellrörelsen JVP. De skall ha varit verksamma i Anuradhapura.

Bandaranaike avgår

□ Premiärminister **Sirimavo Bandaranaike**, 84, avgick av hälsoskäl i början av augusti. Bandaranaike som för 40 år sedan blev världens första kvinnliga statschef har under senare år innehaft en statsministerpost utan verklig makt. Makten har i stället hennes dotter **Chandrika Kumaratunge** haft som president, en post hon nyligen blev omvald till. Bedömare anser att avgången gjorde det lättare för Kumaratunge att snabbt utlysa de parlamentsval som normalt ska hållas i november. Nu hålls de i stället 10 oktober.

Ny premiärminister

□ Till ny premiärminister har **Ratnasiri Wickremanayake**, 67 år, utsetts. Han är advokat och anses vara en hårdför singalesnationalist. Utnämningen kan därför vara ett drag i syfte att vinna sympati från de budd-

histiska munkordnarna som normalt motsätter sig varje försök till kompromiss i den ödesdigra och utdragna konflikten med tamilminoriteten.

Ingen fredskompromiss

□ President Kumaratunges förslag till kompromiss med tamilminoriteten har bordlagts sedan förslaget i början av augusti stött på hårt motstånd från såväl oppositionen som från det buddhistiska prästerskapet. Förslaget som bl a skulle ge ökad federal makt i bl a tamilska områden i nordöst liknar förslag som lagts fram tidigare. Även tamilpartierna och Tigergerillan kritiserade förslaget för att vara alltför magert.

Dödliga kontakter

□ Ledaren för oppositionspartiet UNP, **Ranil Wickremasinghe**, anklagades i mitten av augusti för kontakter med de dödspatruller med tusentals liv på sina samveten som dök upp i slutet av 80-talet då UNP hade makten i landet. Wickremasinghe var då utbildningsminister och nu anklagas han av en f d polischef, **Douglas Peiris**, som själv lett ett fångläger för JVPare.

Flyg till

Med

➤ Indien, Bangladesh, Pakistan, Thailand, Sri Lanka, Hong Kong, Filippinerna, Singapore, Nepal etc

➤ Gulf Air, Lufthansa, Tarom, British Airways, Aeroflot, Emirates, Alitalia, CSA eller något annat av våra bolag

metropolresor

Luntnakargatan 42

111 37 STOCKHOLM

Tel 08 - 10 45 58

Fax 08 - 723 06 66

e-mail:metropol@stockholm.mail.telia.com

Avsändare:
SYDASIEN
RÅBYGATAN 5 A
223 61 LUND

Utgivningspostkontor
LULEÅ 1

POSTTIDNING
BEGRÄNSAD EFTERSÄNDNING

Vid definitiv eftersändning återsänds försändelsen med nya adressen noterad på baksidan

Det hinduiska templet i Nepals paviljong är ett verk av 800 hantverkarfamiljers arbete. En oas för trötta besökare på världsutställningen har det blivit.

VIP-besök i indiska paviljongen, vice utrikesministern Panja möter massmedia.

Hela världen på plats i Hannover

Visst är det fantastiskt med världsutställningar. Att möta all världens länder på en och samma plats och få göra bekantskap med okända kulturer.

Ännu en månad, tills 31 oktober, finns chans att göra just detta på Expo 2000 i Hannover, den sista världsutställningen i Europa på länge – nästa sådan planeras bli om fem år i Japan.

Det finns många pärlor och smultronställen att uppleva på en så här omfattande mäsas, som förutom land-paviljonger också innefattar en mängd tema-hallar som tar upp olika framtidsvisioner för mänskligheten, exempelvis indiske **Rajesh Sethis** ambitiöst utformade utställning *Global Needs*. Den visar västvärldens absurda överflöds-konsumtion kopplad till tredje världens brist på materiell såväl som social välfärd, men här ges också prov på smarta lösningar på grundläggande problem som utvecklats runt om i den tredje världen.

Självklart finns de sydasiatiska nationerna på plats. Indien och Sri Lanka är störst med egna stora paviljongbyggnader dit köerna ringlar sig långa för att se uppbyggda traditionella miljöer, vandra genom basargator och handla hantverksprodukter. I det innersta av den indiska paviljongen finner man ett meditationsrum med mjuka mattor att behagfullt sjunka ner på.

Indien satsar också på en utställning om vetenskapens och teknologins Indien, alltifrån de indiska matematiker som för över 1000 år sedan konstruerade decimalsystem och siffran noll, och fram till dagens IT-utveckling, där Indien kanske som en följd av det förra ligger långt framme.

När jag nyligen besökte indiska paviljongen tillsammans med en grupp europeiska journalister råkade det vara VIP-beök. Indiens vice utrikesminister **Ajit Kumar Panja** hade kommit för att bese världsutställningen. I all hast ordnades en presskonferens, som dock blev tämligen farsartad då Panja – en B-politiker från Calcutta som fått sin position enbart på grund av att han tillhör **Mamata Bannerjees** parti Trinamul Congress (som ingår i koalitionsregeringen) – knappt begrep frågorna han ställdes inför, till indiska Berlin-ambassadörens stora förlägenhet. (Det var alltså inte ”riktiga” utrikesministern, **Jaswant Singh** – som brukar möta **Clinton** och liknande.)

Den pakistanska avdelningen, inrymd i en väldig paviljong tillsammans med en lång rad andra asiatiska länder, domineras av tunga utsirade trämöblemang och av en skönt bemålad och utsmyckad landsvägsbuss. Ett rullande konstverk sådana man ännu kan se överallt när man reser runt i Pakistan. Där intill en hästdroska, typisk

för landsbygden kring Indusfloden i den sydliga Sindh-provinsen.

I den bangladeshiska utställningen en bit bort är det i stället en dekorerad cykelriksha och en smacker flodbåt som först möter besökaren, transportfordon av största betydelse i det tätbefolkade delatlandet vid Bengaliska viken.

Mest fascinerande är dock länderna i Himalaya. Bhutan som för första gången deltar i en världsutställning har låtit bygga upp ett buddhisttempel, ihakhang, på området och därinne ger man prov på den rika och undersköna kultur som landet rymmer.

Och en bit därifrån ligger Nepals paviljong i vars mitt reser sig såväl en 23 meter hög buddhistisk stupa och ett hindutempel, i vars flygelbyggnader trähantverkare arbetar fram de mest utsökta mönster. Templet som tagit tre år att bygga är ett verk av 800 hantverkarfamiljers arbete, och kunde lika gärna ha varit ett av de många templen kring Kathmandu.

Att sitta och dricka ett glas lassi, yoghurtdrink, invid dammen som omger det nykonstruerade hindutemplet i Hannover är precis vad som krävs för att återvinna sin inre frid – och orka fortsätta upptäcktsfärderna bland alla andra kända och okända länder på världsutställningen.

Lars Eklund

Bonusläsning i Monsun! Läs mer Sydasiens på nätet!

Surfa till: www.sydasiens.m.se/monsun.html och använd lösenordet *virvelvind*.

Där hittar du bland annat följande:

@ **Nadeem Iqbal** om en kontroversiell film om landsfadern Mohammed Ali Jinnah i Pakistan.

@ **Feizal Samath** om sojabönsodling som ger nytt hopp åt fattiga bönder i Sri Lanka.

@ **Thalif Deen** om hur sanktionerna mot Afghanistan drabbar folket, inte regimen.

@ **Tabibul Islam** om hur tusentals kvinnor i

Bangladesh köar för att skriva in sig i armén.

@ **Anders Sjöbohm** anmäler Jean Arasana-yagams bok om kvinnoförfattare i Sydasiens.

@ **Lars Eklund** anmäler en nykommen guidebok för Delhi, Agra och Jaipur.